

Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Demografie

Bc. Kaselina Panfilova

Vysokoškolské vzdělávání cizinců v České republice
University education of foreigners in the Czech Republic

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. RNDr. Jitka Rychtaříková, CSc.

Praha, 2020

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce, prof. RNDr. Jitce Rychtaříkové, CSc., za cenné připomínky a za čas, který mi ochotně věnovala. Neméně děkuji své rodině a kolegům za podporu při studiu.

Vysokoškolské vzdělávání cizinců v České republice

Abstrakt

Cílem této práce je popsat vývoj, trendy a struktury cizinců ve vysokoškolském vzdělávání a zároveň nalézt rozdíly nebo společné znaky mezi studenty s českým státním občanstvím a jiným než českým. Do teoretického pohledu na studium cizinců v České republice byla zahrnuta teorie třetího demografického přechodu. Hlavním zdrojem dat je matrika studentů (SIMS), ze které byly čerpány anonymizované individuální údaje za absolventy vysokých škol v období 2001 až 2017. Práce se zaměřuje na deskriptivní a regresní analýzu čisté délky studia, kde nezávisle proměnné jsou: věk, pohlaví, studijní obor, forma studia, typ vysoké školy a státní příslušnost. Pozornost byla také věnována diferenciaci čisté délky studia a studijního programu podle pohlaví. Jedním ze závěrů práce je zjištění, že počet studentů s českým občanstvím v posledních několika letech klesá, zatímco opačná situace je u cizinců, kde každým rokem zájem o vysokoškolské studium v ČR roste. Avšak čistá délka studia u Čechů je kratší než u cizinců, s výjimkou Slováků, kteří ve většině studijních programů studují kratší dobu než Češi.

Klíčová slova: cizinci, vysokoškolské vzdělání, třetí demografický přechod, čistá délka studia, Česká republika, regrese.

University education of foreigners in the Czech Republic

Abstract

The thesis examines evolution, trends and structures of foreigners in tertiary education sector in the Czech Republic and at the same time aims at finding common aspects or differences between students with Czech citizenship and without it. In the theoretical part of examining university education for foreigners the concept of third demographic transition has been applied. The Associated Student Register Information (SIMS) has been used as the main data source. In this thesis, the analysis is based on individual anonymized data of graduates in the period between 2001 and 2017. The analysis focuses on net duration of study with such independent variables as gender, age, study field, form of study, type of university and citizenship. The analytical part also examines the relationship between gender and its possible dependence on citizenship, study field and on the net duration of study. One of the conclusions of this work is that the number of Czech students has been progressively decreasing in the last few years, while the number of foreign students in the Czech Republic is growing. Still, the net duration of study is shorter for Czech graduates than for foreigners, with an exception of Slovak students with a shorter net duration of study than Czech graduates in certain study field.

Keywords: foreigners, university education, third demographic transition, net duration of study, the Czech Republic, regression.

OBSAH

SEZNAM TABULEK.....	7
SEZNAM OBRÁZKŮ	8
SEZNAM PŘÍLOH.....	10
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	11
Úvod	12
Zdroje dat a metody	14
2.1 Zdroje dat	14
2.2 Přehled důležitých pojmů.....	15
2.3 Metody	16
Vývoj počtu cizinců na českém území.....	18
3.1 Historický vývoj zahraniční migrace v českých zemích do roku 1989	18
3.2 Cizinci v České republice po roce 1989 do současnosti	19
Diskuze s literaturou.....	24
České vysoké školy pro cizince a mezinárodní srovnání.....	26
5.1 Mezinárodní vzdělávací trh.....	26
5.1.1 Stipendium pro cizince	26
5.2 Studentská mobilita ve státech OECD	28
5.3 České vysoké školy pro cizince	32
5.3.1 Nástup na vysokou školu pro cizince	32
Deskriptivní analýza	35
6.1 Analýza věkové struktury poprvé zapsaných studentů a absolventů podle státní příslušnosti	38
6.2 Analýza studia cizinců na veřejných a soukromých školách a vývoj studia dle typu studijního programu	46
6.2.1 Veřejné, soukromé školy a studium cizinců.....	49
6.3 Poprvé zapsaní a absolventi cizinci dle skupin studijních programů.....	53
6.4 Analýza čisté délky studia absolventů	61
Vícerozměrná statistická analýza absolventů cizinců za roky 2001 až 2017.....	65
7.1 Diferenciace čisté délky studia cizinců	65

7.1.1 Rozdíly čisté délky studia v období 2007-2017	66
7.2 Diferenciace vysokoškolského studia podle pohlaví	73
Závěr	78
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	80
PŘÍLOHY	86

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Studenti vysokých škol – cizinci podle státního občanství, ve vybraných letech, ČR	35
Tabulka č. 2: Celkové počty studentů cizinců podle typu vysoké školy se zastoupením žen v % v bakalářských, magisterských a doktorských programech, 2000–2019, ČR	49
Tabulka č. 3: Celkové počty absolventů cizinců v bakalářských, magisterských a doktorských programech-podle vysoké školy, ve vybraných letech, ČR	51
Tabulka č. 4: Celkové počty studujících ve všech programech podle státních občanství a města studia se zastoupením cizinců v %, 2018, ČR	52
Tabulka č. 5: Průměrná čistá doba studia ve dnech absolventů prvního bakalářského studia podle státní příslušnosti a formy studia, 2001–2017, ČR	61
Tabulka č. 6: Průměrná čistá doba studia ve dnech absolventů prvního navazujícího magisterského studia podle státní příslušnosti a formy studia, 2001–2017, ČR	63
Tabulka č. 7: Popis proměnných použitých v modelu	66
Tabulka č. 8: Lineární model závislosti čisté délky studia prvního bakalářského programu cizinců na pohlaví, typu vysoké školy, formě studia, věku při absolvování, státním občanství, roku absolvování a studijním programu, ČR, 2007–2017	66
Tabulka č. 9: Čistá délka studia pro příklady modelových osob s určitými charakteristikami v prvním bakalářském studiu	69
Tabulka č. 10: Lineární model závislosti čisté délky studia prvního navazujícího magisterského programu na pohlaví, typu vysoké školy, formě studia, věku při absolvování, státním občanství, roku absolvování a studijním programu, ČR, 2009–2017	70
Tabulka č. 11: Čistá délka studia pro příklady modelových osob určitými charakteristikami v navazujícím magisterském studiu	73
Tabulka č. 12: Počet absolventů cizinců v prvním bakalářském studiu dle studijního programu, pohlaví a zastoupení žen, ČR, 2009–2017	73
Tabulka č. 13: Počet absolventů cizinců v prvním bakalářském studiu dle studijního programu, pohlaví a zastoupení žen, ČR, 2009–2017	74
Tabulka č. 14: Počet absolventů-cizinců v prvním bakalářském studiu dle čisté délky studia, pohlaví a zastoupení žen, ČR, 2009–2017	75
Tabulka č. 15: Poměr šance závislosti pohlaví na čisté délce studia a studijních programech u absolventů cizinců v prvním bakalářském studiu, ČR, 2007–2017	75

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: Trvale a dlouhodobě usazení cizinci, ČR, 1985–2019 (stav k 31. 12.)	20
Obrázek č. 2: Nejčastější kategorie státního občanství cizinců s pobytem nad 90 dnů, ČR, 2019	21
Obrázek č. 3: Nejčastější kategorie státního občanství cizinců s trvalým pobytem, ČR, 2018 ..	22
Obrázek č. 4: Podíl přijíždějících vysokoškolských zahraničních studentů podle země studia, státy OECD, 2017	29
Obrázek č. 5: Celkový počet přijíždějících vysokoškolských studentů v akademických letech 1998/1999–2017/2018, ČR	31
Obrázek č. 6: Celkový počet vysokoškolských studentů a podíl studentů s cizím státním občanstvím, 2001–2019, ČR	33
Obrázek č. 7: Celkový počet studentů a absolventů s cizím státním občanstvím a zastoupení žen v bakalářských, magisterských a doktorských programech, 2001–2019, ČR	36
Obrázek č. 8: Vývoj celkového počtu poprvé zapsaných studentů v prezenční formě studia a podíl cizinců v bakalářských, magisterských a doktorských programech, 2001–2019, ČR	37
Obrázek č. 9: Vývoj celkového počtu poprvé zapsaných studentů v distanční a kombinované formě studia a podíl cizinců v bakalářských, magisterských a doktorských programech, 2001–2019, ČR	38
Obrázek č. 10: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v bakalářských a dlouhých magisterských programech, ve věku 18 až 24 let, 2001–2019, ČR.	39
Obrázek č. 11: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v bakalářských a dlouhých magisterských programech, ve věku 25 až 35+ let, 2001–2019, ČR	39
Obrázek č. 12: Věková struktura absolventů podle státní příslušnosti v bakalářských programech, ve věku 20 až 29 let, 2001–2019, ČR	40
Obrázek č. 13: Věková struktura absolventů podle státní příslušnosti v bakalářských programech, ve věku 30 až 35+ let, 2001–2019, ČR	41
Obrázek č. 14: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v navazujících magisterských programech, ve věku 20 až 29 let, 2001–2019, ČR	42
Obrázek č. 15: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v navazujících magisterských programech, ve věku 30 až 35+ let, 2001–2019, ČR	42
Obrázek č. 16: Věková struktura absolventů podle státní příslušnosti v magisterských a navazujících magisterských programech, ve věku 20 až 29 let, 2001–2019, ČR	43
Obrázek č. 17: Věková struktura absolventů podle státní příslušnosti v magisterských a navazujících magisterských programech, ve věku 30 až 35+ let, 2001–2019, ČR	43

Obrázek č. 18: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v doktorských programech, ve věku 20 až 29 let 2001–2019, ČR.....	44
Obrázek č. 19: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v doktorských programech, ve věku 30 až 35+ let 2001–2019, ČR	45
Obrázek č. 20: Věková struktura absolventů podle státní příslušnosti v doktorských programech, 2001–2019, ČR	46
Obrázek č. 21: Vývoj podílu ukončených i neukončených studií cizinců na veřejných a soukromých vysokých školách v prezenční formě studia, 2001–2019, ČR.....	47
Obrázek č. 22: Vývoj podílu ukončených i neukončených studií cizinců na veřejných a soukromých vysokých školách v distanční a kombinované formách studia, 2001–2019, ČR....	48
Obrázek č. 23: Podíl a počet prvních absolventů-cizinců dle formy studia, studijního programu a typu vysoké školy, v období 2001-2017, ČR.....	50
Obrázek č. 24: Podíl prvních absolventek-cizinek bakalářského programu, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR	53
Obrázek č. 25: Podíl prvních absolventek s českým občanstvím bakalářského programu, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR	53
Obrázek č. 26: Podíl prvních absolventek-cizinek magisterského a navazujícího magisterského programu, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR.....	54
Obrázek č. 27: Podíl prvních absolventek s českým občanstvím magisterského a navazujícího magisterského programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR.....	55
Obrázek č. 28: Podíl prvních absolventek-cizinek doktorských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR	56
Obrázek č. 29: Podíl prvních absolventek s českým občanstvím doktorských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR	56
Obrázek č.30: Podíl prvních absolventů (mužů cizinců) bakalářských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR.....	57
Obrázek č.31: Podíl prvních absolventů (mužů s českým občanstvím) bakalářských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR	57
Obrázek č. 32: Podíl prvních absolventů (mužů cizinců) magisterských a navazujících magisterských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR.....	58
Obrázek č. 34: Podíl prvních absolventů (mužů cizinců) doktorských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR.....	60
Obrázek č. 35: Podíl prvních absolventů (mužů s českým občanstvím) doktorských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR	60

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Přehled důležitých pojmů.....	86
1.1 Vymezení pojmu a pobytu cizince v ČR.....	88
Příloha č. 2: Úrovně vzdělávání podle klasifikace ISCED 2011	89
Příloha č. 3: Seznam členských států Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), 2020	90
Příloha č. 4: Průměrná čistá doba studia ve dnech absolventů se slovenským občanstvím prvního navazujícího magisterského studia podle formy studia, 2001-2017, ČR.....	90
Příloha č.5: Muži, absolventi prvního bakalářského programu podle státní příslušnosti a studijního programu, ČR, 2007-2017.....	91
Příloha č. 4: Ženy, absolventky prvního bakalářského programu podle státní příslušnosti a studijního programu, ČR, 2007-2017.....	91
Příloha č. 5: Muži, absolventy prvního navazujícího magisterského programu podle státní příslušnosti a studijního programu, ČR, 2009-2017	92
Příloha č. 6: Ženy, absolventky prvního navazujícího magisterského programu podle státní příslušnosti a studijního programu, ČR, 2009-2017	93
Příloha č. 7: Deskriptivní statistiky čisté délky studia v prvním bakalářském programu podle pohlaví, typu vysoké školy, formy studia, věku při absolvování, státního občanství, roku absolvování a studijního programu, ČR.....	93
Příloha č. 8: Deskriptivní statistiky čisté délky studia v prvním navazujícím magisterském programu podle pohlaví, typu vysoké školy, formy studia, věku při absolvování, státního občanství, roku absolvování a studijního programu, ČR	95
Příloha č. 8: Skupiny bakalářských a magisterských studijních programů, ČR.....	96

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČSÚ Český statistický úřad

ČR České republiky

ECTS The European Credit Transfer and Accumulation System (Evropský systém přenosu a akumulace kreditů)

IAU The International Association of Universities (Mezinárodní univerzitní asociace)

ISCED International Standard Classification of Education (Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání)

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

OECD Organisation for Economics Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

OSN United Nations (Organizace spojených národů)

SIMS Sdružené informace matrik studentů

UNESCO United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu)

UIS The UNESCO Institute for Statistics (Statistický úřad UNESCO)

VŠ Vysoká škola

Kapitola 1

Úvod

Téma přítomnosti cizinců v České republice je jedno z nejaktuálnějších v současnosti. Oblasti, které přinášejí poznatky o vlivech rostoucí etnické diverzity, obvykle nebývají hlouběji rozpracovány, ale spíše jsou probírány ve veřejných diskuzích. V postsocialistických zemích, stejně tak i v České republice, nenajdeme zatím velké množství prací, které by zahrnovaly podrobné studie o vývoji počtu cizinců a jejich struktur. Existující výzkum je zpravidla omezen na velká města, respektive hlavní města, která jsou oblastmi s největší koncentrací cizinců (Gentile, Tammaru 2006, Marcinczak a kol. 2014a). Česká republika jako země bývalého východního bloku prošla úspěšnou transformací během posledních třiceti let. Má obnovenou demokracii a dlouhodobě kladné migrační saldo (Drbohlav, 2011). Vzhledem k historickému kontextu a geografické poloze má Česká republika specifickou strukturu cizinců, k 31.12.2019 tvoří velký podíl Slováci (20 %), Vietnamci (10 %) a občané ze zemí bývalého Sovětského svazu – zejména z Ukrajiny (24 %) a Ruska (7 %) (MVČR, 2019a).

Jedním z důvodů výběru tohoto tématu diplomové práce byla jeho aktuálnost a také osobní zájem a zkušenost v oblasti vysokoškolského vzdělávání cizinců v České republice. Vysoké školství je také oblast vzdělávání, ve které studuje nejvíce cizinců (ČSÚ, 2018).

Práce je rozdělena do osmi kapitol. První kapitola je úvodní. Ve druhé kapitole jsou popsány všechny zdroje a metody, které byly v práci použity. Třetí kapitola se věnuje historickému vývoji počtu cizinců na českém území včetně zastoupení nejčastějších občanství cizinců v České republice v současnosti. Následující kapitola je diskuzí s literaturou, se zaměřením na třetí demografický přechod. Pátá kapitola se zabývá problematikou studia cizinců na vysokých školách v ČR a srovnává studium cizinců v mezinárodním kontextu. Další kapitola je založena na deskriptivní analýze poprvé zapsaných a absolventů vysokých škol z mnoha různých pohledů jako např. pohlaví, studijní program, forma studia, typ VŠ, čistá délka studia apod. Sedmá kapitola je zaměřena na analýzu absolventů za roky 2001 až 2017 pomocí lineární a logistické regrese na základě anonymizovaných dat z SIMS (Sdružené informace matrik studentů)¹. Poslední kapitola shrnuje poznatky, které byly získány během psaní této diplomové práce.

Cílem práce je vytvořit určitý pohled na vysokoškolské vzdělávání cizinců v ČR, vystihnout změny, popsat trendy a struktury studentů-cizinců, nalézt a popsat jak rozdíly, tak i společné znaky studentů s českým občanstvím a jiným než českým. Stěžejním cílem práce je deskriptivní a vícerozměrná statistická analýza dat za studenty cizince, které vycházejí jak z dostupných veřejně přístupných zdrojů, tak i individuálních anonymizovaných dat ze Sdružené informace matrik studentů (SIMS). V práci jsou použity charakteristiky jako pohlaví, státní občanství, věk při absolvování studia, forma studia, typ vysoké školy, studijní program, rok absolvování, čistá

¹ Dále uváděno jako matrika vysokoškolských studentů.

délka studia. Tato data slouží zejména ke komparaci cizinců na VŠ podle občanství tak i pro porovnání s českými studenty.

Lze předpokládat, že kvůli jazykové bariéře a jiným faktorům se cizinci déle adaptují na VŠ a mohou mít delší délku studia než Češi. Stanovenou hypotézou tedy je, že absolventi s jiným než českým občanstvím mají výrazně delší čistou délku studia, než absolventi s českým občanstvím.

Kapitola 2

Zdroje dat a metody

2.1 Zdroje dat

Hlavním zdrojem dat této diplomové práce jsou anonymizované údaje z matriky vysokoškolských studentů. Tato data nabízejí možnost specifického zpracování na základě různých diferencujících proměnných jako: pohlaví, rok narození, typ školy (veřejná vs. soukromá), studovaný program, počet získaných titulů, věk při zahájení a při absolvování studia. Výsledky takového studia mohou pomoci pochopit změny v intenzitě a časování vysokoškolského vzdělávání.

Sdružené informace matriky studentů (SIMS) se řídí zákonem č. 111/1998 Sb., který ukládá vysokým školám a poskytovatelům zahraničního vysokoškolského vzdělání působících na území Česka vést matriku studentů. Tato matrika slouží k evidenci o studentech a k rozpočtovým a statistickým účelům. Centrální databáze SIMS byla vybudována pro potřeby Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy i vysokých škol. Vysoké školy a zahraniční poskytovatelé jsou zodpovědní za aktualizace matrik jak pro nové, tak i pro stávající studenty (zpravidla čtyřikrát ročně). Data z matrik studentů nezahrnují studenty státních vysokých škol, protože ty nespádají pod Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, ale jsou v kompetenci Ministerstva vnitra (Policejní akademie České republiky v Praze) a Ministerstva obrany (Univerzita obrany). Veřejné a soukromé vysoké školy nedisponují souhrnnou statistikou studentů-cizinců za období před rokem 1999, případně tato data neposkytují (MŠMT, 2018e).

Dalším zdrojem dat, použitých v této práci, jsou informace na webových stránkách Českého statistického úřadu, který zde kombinuje zdroje ze SIMS spolu s informacemi, jakými jsou např.: historický přehled celkového počtu cizinců, rozdělení cizinců podle typu pobytu, občanství a další potřebná data pro analýzu.

Při zpracování byly rovněž použity údaje z evropské informační sítě Eurydice, která sbírá a zpracovává informace o vzdělávacích systémech, vzdělávací politice a umožňuje snadno porovnat vybrané ukazatele v rámci Evropy.

Další informace, které můžeme získat o pobytu cizinců vysokoškoláků na území Česka, byla čerpána z programu Erasmus +. Erasmus + je vzdělávací program Evropské unie, který podporuje spolupráci a mobilitu ve všech sférách vzdělání, v odborné přípravě a oblasti sportu, mládeže a neformálního vzdělávání. Tento program je rozšířením předchozího programu Erasmus podporujícího zahraniční mobilitu vysokoškolských studentů a spolupráci ve vysokoškolském vzdělávání v Evropě. Od akademického roku 1998/1999 oficiální webová stránka programu Erasmus + publikuje data o studentské mobilitě ve všech státech, které jsou

propojeny mezinárodními vztahy s členskými státy EU, státy Evropského hospodářského prostoru (Norsko, Island, Lichtenštejnsko), Turecko, Makedonie a další partnerské země.

Zdrojem dat pro statistickou regresní analýzu byl použit unikátní datový soubor pro projekt KREDO (Kvalita, relevance, efektivita, diverzifikace a otevřenost vysokého školství v ČR. Strategie vysokého školství do roku 2030), který pobíhal v roce 2012 až 2015. Datový soubor obsahuje neveřejná anonymizovaná data z SIMS o absolventech z let 2001 až 2014, data do roku 2017 byly poskytnuty Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy na vyžádání.

2.2 Přehled důležitých pojmů

Následující část se věnuje přehledu důležitých pojmů ve vysokém školství.

Terciární vzdělávání

Terciární vzdělávání navazuje na sekundární vzdělávání a poskytuje učební činnosti ve specializovaných oborech vzdělávání. Terciární sektor vzdělávání se člení na několik oblastí a to jsou: vysokoškolské vzdělávání, které tradičně poskytují vysoké školy (bakalářský, magisterský a doktorský studijní program), vyšší odborné vzdělávání uskutečňované prakticky ve vyšších odborných školách, odborné vzdělávání poskytují i konzervatoře. Také doktorský titul je možné získat pomocí studijních programů na Akademii věd ČR (MŠMT, 2015).

Bílá kniha (2001)

Bílá kniha terciárního vzdělávání je strategický dokument, který byl vytvořen pro Českou republiku v rámci podepsaného Boloňského procesu v roce 1999. Bílá kniha v sobě zahrnuje národní program rozvoje vzdělávání, formuluje vládní strategii v oblasti vzdělávání v ČR, včetně popisu zavedení systému dvoustupňového studia (bakalářského a magisterského).

Boloňský proces

Má za cíl vytvořit a rozvíjet vysokoškolské vzdělávání v Evropě, vytvářet prostředky pro propojení, ale zachování diverzity jednotlivých národních systémů. Boloňský proces má zároveň vytvořit a rozvíjet systém, který bude fungovat ve všech evropských státech a vytvoří podmínky uznávání zahraničního akademického vzdělání a kvalifikace, které už v současnosti podporuje mezinárodní mobilitu pro studenty a akademiky. Systém ECTS, který byl zaveden pro dvoustupňové studium (bakalářský a magisterský), umožňuje studentům získávat kredity na jiných vysokých školách a předložit k uznání domácí vysoké škole v rámci mezinárodní mobility. Cílem je také zvýšit popularitu evropských institucí pro studenty z celého světa.

2.3 Metody

V této části jsou obecně popsány dvě metody vícerozměrného statistického modelování, které byly v práci použity. Jejich podrobnější specifikace, včetně popisu proměnných, bude uvedena v příslušných kapitolách.

Logistická regrese

Logistická regrese je metodou, jejímž cílem je najít vhodný model, který popíše vztah mezi závislou (vysvětlovanou) proměnnou a nezávislou proměnnou (vysvětlující), přičemž vysvětlujících proměnných může být více než jedna (Řeháková, 2000). Logistická regrese se rozlišuje podle typu závisle proměnné. Pokud nabývá závisle proměnná dvou hodnot, jde o binární logistickou regresi, která se využívá v případě, kdy je potřeba stanovit, zda nějaký jev nastane za určitých podmínek (Hendl, 2009). Tato metoda byla použita v této práci. Vícekategoriální (polyomické) závisle proměnné mohou být ordinální (nabývá tří a více možných stavů, přičemž mezi nimiž existuje přirozené uspořádání) a nominální (má více než tři úrovně, ale mezi kterými existuje jen odlišnost), tyto proměnné používá ordinální a nominální logistická regrese.

Zpočátku byla binární logistická regrese používána v oblasti medicíny a epidemiologie, později byl model rozšířen pro vícekategoriální proměnné (Meloun, Militký, 2004).

Binární logistická regrese má tři různé způsoby interpretace, a to pomocí pravděpodobnosti, šance a logitu. Tyto tři způsoby interpretace jsou na sebe vzájemně převoditelné (Řeháková, 2000). Šance je definována jako podíl pravděpodobnosti, že jev nastal a pravděpodobnosti, že jev nenastal.

$$\text{šance}(Y = 1) = P(Y = 1) / [1 - P(Y = 1)]$$

Přirozený logaritmus šance se nazývá logit (logitova transformace pravděpodobnosti úspěchu) a lze vyjádřit jako:

$$\text{logit}(Y) = \ln \frac{P(Y = 1)}{1 - P(Y = 1)}$$

Regresní rovnice má tvar:

$$\text{logit}(Y) = \alpha + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_K X_K$$

α ... průsečík

β_i ...regresní koeficienty

Obecný lineární model (GLM)

Obecná lineární regrese nebo multivariační regresní model je regrese s vysvětlovanou kvantitativní (spojitou) proměnnou a více než jednou vysvětlující proměnnou.

Vysvětlující (nezávisle) proměnné mohou být numerické i kategoriální. V případě kategoriálních proměnných byly převedeny na indikátorové proměnné, kdy jedna kategorie byla referenční. Tento postup byl také použit v případě logistické regrese.

$$Y = \alpha + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_K X_K$$

α ... průsečík

β_i ...regresní koeficienty

Obě metody byly počítány softwarovým systémem SAS Enterprise Guide, a to procedurou Logistic a GLM.

Kapitola 3

Vývoj počtu cizinců na českém území

3.1 Historický vývoj zahraniční migrace v českých zemích do roku 1989

Až do počátku 19. století bylo území českých zemí spíše imigrační oblastí, nejvíce přestěhovalců bylo z regionů západní Evropy. Hlavní imigrační toky odehrávali ve 13. a 14. století. Během tzv. velké kolonizace bylo systematicky osidlováno české pohraničí německy mluvícími etniky (ale z větší části nově osídlená území připadala na české kolonisty), kdy podle odhadů vzrostl počet obyvatel téměř o 25 %. Druhá a pozdější vlna kolonizace v 16-18. století znamenala osídlení hlavně horských oblastí zase německy mluvícím, ale také domácím obyvatelstvem (Kokails a kol., 2015)

Výrazné toky emigrací se udály v souvislosti s válkami na českých územích – husitskou a především třicetiletou (1618-1648), která znamenala významný odchod nekatolíků z českých zemí. V 17. a 18. století byly hlavními příčinami emigrace z českých zemí důvody náboženské a politické. V 19. století se jednalo o vystěhovalectví z příčin socio-ekonomických, a to zejména z oblastí s omezenými pracovními příležitostmi (Hladký, 2014).

Od počátku 19. století pak můžeme o českých zemích hovořit jako o emigračním území. V první polovině 19. století vystěhovalectví z českých zemích směřovalo do ostatních zemí rakouské monarchie, zejména do Vídně, po roce 1840 se stalo významným i vystěhovalectví do USA (Srb, 2004). Důvody emigrací se odvíjely zejména v historických a ekonomických kontextech, z nichž se jako nejvýznamnější jeví období tzv. zlaté horečky spojené s odchodem téměř 1,5 milionu obyvatel z českých zemí do USA (Scheu, 2011).

Po 2. světové válce nastává důležitý přelom z pohledu migrací, kdy byla obširnými přesuny zasažena celá Evropa. Podle odhadů bylo jen v tehdejší Československu po válce v pohybu přes pět milionů osob (Drbohlav a kol., 2010). Z českých zemí bylo odsunuto kolem 2,8 milionů německy mluvících (Srb, 2004), 50 tisíc osob vystěhováno do SSSR. Ovšem pohraniční oblasti byly doosidlovány místním obyvatelstvem, ale i zahraničními imigranty.

Politická, ekonomická, a demografická situace ovlivňovali charakter migrace po roce 1948. Vlny emigrací byly nastartovány politickými změnami a mezníky v roce 1948 a 1968. V tehdejší době Československo však uzavíralo mezivládní dohody o internacionální pomoci (jednalo se zejména o Vietnam, Kubu, Angolu, Jižní Koreu a Sýrii) kvůli čemu existovala i nepříliš výrazná imigrace. Po roce 1968 Československo opustily desetitisíce osob (Baršová, Barša, 2005).

Ze studia dobových statistik vyplývá, že ČSSR 70. a 80. let přitahovala zájem cizinců ze socialistických a kapitalistických států. Statistiky a evidence příjíždějících vedlo a vede Ministerstvo vnitra. Hlášení o zahraničním stěhování (vystěhování cizinců a čs. státních občanů) bylo registrováno do agendy orgánů pasů a víz, přičemž informace a statistiky o stěhování, na rozdíl od přirozeného pohybu obyvatelstva, bylo dříve zpracovávalo oblastními orgány Českého nebo Slovenského statistického úřadu (Schlosser, 1982, s. 11.)

Migrační úbytek vystěhovalectvím za léta 1950–1989 „činil za české země podle propočtů z rozdílů bilancovaných počtů obyvatelstva mezi sčítáními lidu a skutečně sečtenými obyvateli 485 000 obyvatel. Celkový migrační úbytek českých zemí za léta 1950–1989 činil téměř 556 000 obyvatel. ... znamenalo to 34,8 % přirozeného přírůstu obyvatelstva České republiky.“ (Srb, 2004, s. 212–213). Podle údajů oficiálních statistik mezi léty 1950 až 1989 české země opustilo 70 667 osob (Kučera, 1994, s. 145).

Počet imigrantů ze zahraničí za dobu 1960–1989 nebyl konstantní, ale narůstal během 60. a až do poloviny 70. let. Příčinou nárůstu v 60. letech mohly být nové možnosti cestování, rozšíření turistického ruchu oběma směry, nové a obnovené bilaterální mezinárodní dohody. Československo získalo popularitu v zahraničí kvůli Pražskému jaru. ČR představuje specifický případ země, prošlo podobnou transformací jako postsocialistické státy, čtyři desítky let bylo uzavřeno vůči mezinárodní migraci a stalo se zemí, která po převratu v roce 1989 prošla rychlou proměnou z tranzitní na imigrační zemi (Drbohlav a kol. 2010).

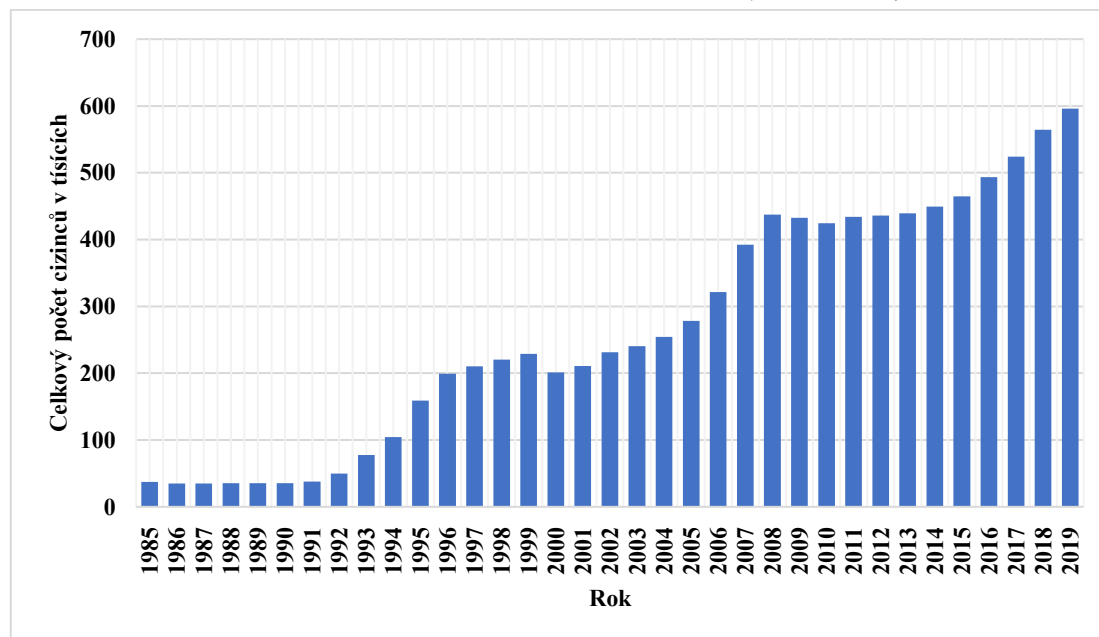
3.2 Cizinci v České republice po roce 1989 do současnosti

Migrační situace v ČR se mění, a to kvůli politickému a socioekonomickému vývoji. Hlavní roli však měla a má socioekonomická situace zemí, která funguje spolu s migrační politikou a praxí. V období po sametové revoluci vstoupila v platnost (ještě federativní) nová migrační legislativa, kde rychlost schvalování dostala přednost před kvalitou. Nedokonalá a liberálně pojatá legislativa spolu s relativně úspěšnou ekonomickou situací poloviny 90. let podpořily příliv imigrantů, především cizí pracovní síly. V roce 1990 bylo v České republice registrováno celkem 35 198 cizinců s povoleným pobytem. V období 1994–1999 se počet cizinců více než zdvojnásobil, v roce 1999 už žilo v ČR legálně již 228 862 cizinců (což bylo 2,2 % z celkové populace ČR) (ČSÚ, 2011).

V roce 1997, kdy se projevil problém české ekonomiky, nastoupil logický posun od liberální migrační praxe k restriktivnímu přístupu. Zmenšoval se prostor pro cizince na českém trhu práce, a to jak přirozeně, tak i překážkami ze strany státu. Neflexibilní legislativa, nefungující regulační mechanismy a celkové podcenění důležitosti migračních otázek přivedly ČR do migračního „chaosu“. Neexistovala žádná vize vývoje do budoucna (migrační strategie) a byla minimální publicita migrační problematiky ve sdělovacích prostředcích. V roce 2000 vstoupil v účinnost nový zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR a č. 325/1999 Sb. o azylu, které zpřísnily vstupní a pobytový režim většiny cizinců. To znamenalo pozastavení růstu počtu cizinců v České republice v roce 2000. Tyto zákony měly koordinovat a systematicky sledovat mezinárodní migraci a celkově zpřísnit režim tak, aby ČR splňovalo požadavky EU. Byla zřízena Komise ministra vnitra pro přípravu a realizaci politiky vlády ČR

v oblasti integrace cizinců, a také vznikla koncepce integrace cizinců na území ČR, která se stala základním pilířem v oblasti integrace cizinců (Wallace, Stola, 2001).

Obrázek č. 1: Trvale a dlouhodobě usazení cizinci, ČR, 1985–2019 (stav k 31. 12.)

Poznámka: počty cizinců nezahrnují azylanty

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování, 2019

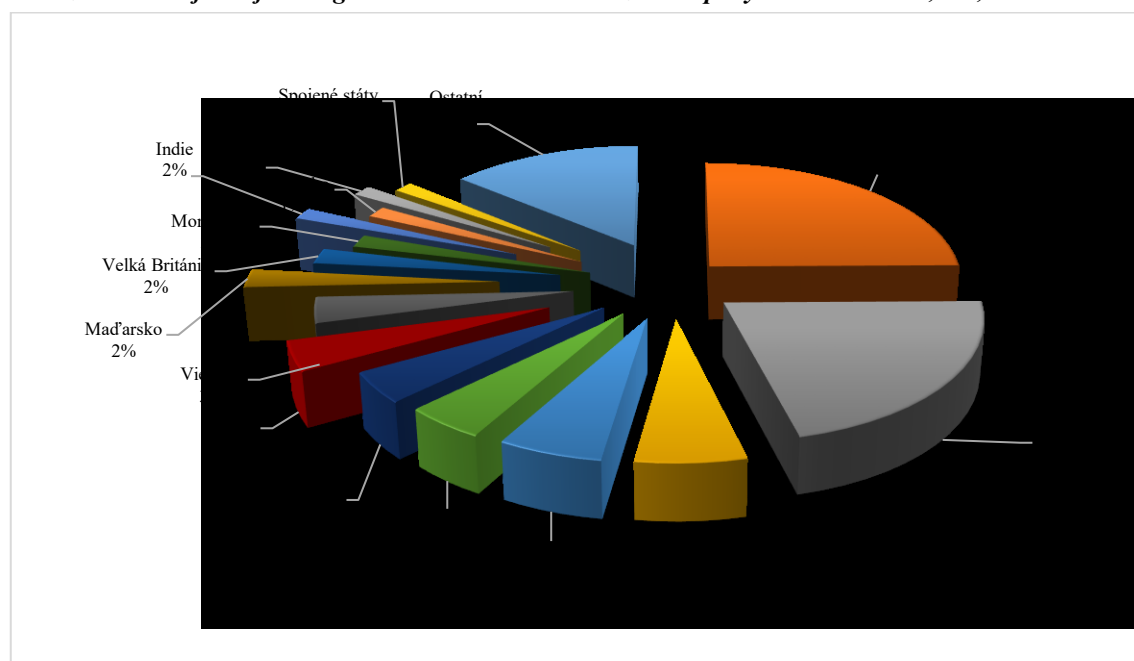
Novela platná od 1. července 2001, která zmírnila některá ustanovení zákona z roku 2000, měla za následek znovu mírně rostoucí trend počtu cizinců do roku 2005, kdy v ČR bylo registrováno kolem 270 tisíc cizinců. První výraznější nárůst byl v období 2005–2008 (viz obr. č. 1), kdy počty cizinců s pobytem nad 12 měsíců včetně trvalých pobytů dosahovaly v roce 2008 437 tisíc osob. V roce 2010 došlo k mírnému poklesu o 10 tisíc osob v časové řadě let, což je možné vysvětlit ekonomickými problémy souvisejícími s hospodářskou krizí. Od roku 2011 počet cizinců znovu začíná narůstat, zatím největší počet cizinců (595 881 osob) byl zaznamenán v roce 2019. Tento nárůst můžeme vysvětlit tím, že ČR má příznivou ekonomickou situaci a také stávající politickou situaci, zatímco ve světě je válka na Ukrajině a konflikty islámských států. Získání povolení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu pro ty, kdo přijeli ze států mimo EU, představuje cíl a také sociální jistotu. Příznivý vývoj v posledních pěti letech však nevyčerpal rezervy na trhu práce v České republice. Míra nezaměstnanosti klesla na historicky nejnižší úroveň, což přitahuje nové cizince do ČR. V současné situaci se počet cizinců na území České republiky od roku 2004 více než zdvojnásobil (2004–254 tisíc, 2019–595 tisíc osob).

Do roku 2008, kdy začala finanční krize, počty cizinců rostly. V letech 2008 a 2009 stagnovaly. Znovu se začaly rychle zvyšovat od roku 2014. Cizinci tvoří více než 5 % obyvatel České republiky. Nad čtyři procenta se tento podíl dostal v roce 2008, od té doby mírně narostl. Evropský průměr dosahuje 6,7 %. V roce 2017 v Lucembursku téměř každý druhý obyvatel pochází z jiné země (47,6 %), naopak v Polsku či Rumunsku je podíl cizinců kolem 0,6 % (ČSÚ, 2018).

K 31.12.2019 dosáhl počet legálně pobývajících cizinců (tj. s trvalým pobytem nebo pobytem na dlouhodobá víza nebo s některým z typů povolení k pobytu, včetně registrovaných občanů EU) 596 tisíc osob. Oproti roku 2014 to představovalo navýšení o 146 514 osob.

Cizinci pobývající na území Česka déle než rok tvořili v roce 2018 většinu (97,2 %) z celkového počtu registrovaných cizinců. Ve srovnání s rokem 2014 (98,6 %) se tak jejich podíl téměř nezměnil. Z hlediska členění podle typu pobytu je zřejmá převaha cizinců-držitelů povolení k trvalému pobytu (289 459) nad cizinci zdržujícími se na území republiky na základě dlouhodobých víz (15 916) a povolení k dlouhodobému pobytu (113 793) nebo majícími přechodný pobyt občanů EU (145 177) v roce 2018. Od roku 2013, kdy počty cizinců s trvalým pobytem poprvé v novodobé historii České republiky převýšily počty cizinců – držitelů některého z typu povolení k přechodnému pobytu (včetně registrovaných občanů EU), se tak tento rozdíl i nadále prohlubuje.

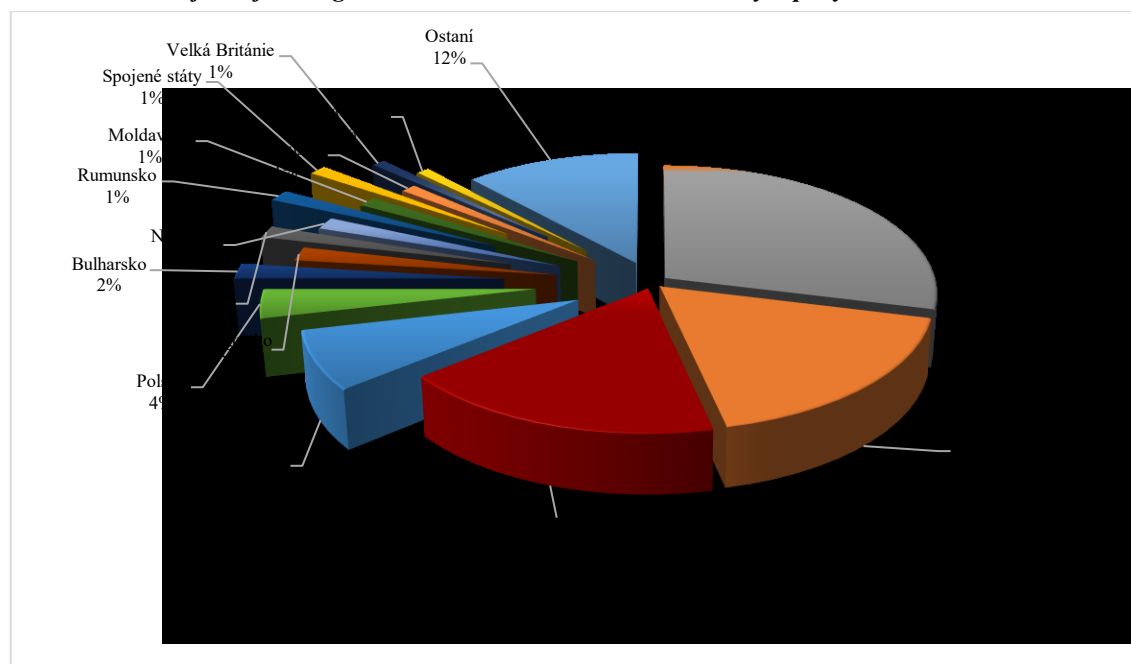
Obrázek č. 2: Nejčastější kategorie státního občanství cizinců s pobytem nad 90 dnů, ČR, 2019

Poznámka: pobyt cizinců nad 90 dnů zahrnuje dlouhodobé pobyty občanů třetích zemí, pobyt na víza nad 90 dnů, přechodné pobyty občanů EU a jejich rodinných příslušníků, bez azylantů.

Zdroj: ČSÚ, 2020a, vlastní zpracování

Obrázek č. 3: Nejčastější kategorie státního občanství cizinců s trvalým pobytem, ČR, 2018

Zdroj: ČSÚ, 2020a, vlastní zpracování

Tři čtvrtiny cizinců v České republice tvoří občané ze šesti států: Ukrajina, Slovensko, Vietnam, Rusko, Německo a Polsko, přičemž situace s nejčastějším občanstvím se dlouhodobě příliš nemění. Jednou z největších skupin cizinců s dlouhodobým pobytem jsou Slováci, kteří byli od roku 2004 předstíženi Ukrajinci. Struktura cizinců v ČR je specifická v porovnání s většinou evropských zemí kvůli historickému kontextu. Specifická struktura cizinců je především ovlivněna rozpadem Československa v roce 1993.

Po rozpadu Československa bylo jedním z mnoha problémů určování občanství Slováků, a to na základě místa trvalého pobytu člověka, místa narození nebo místa narození rodičů.² Historický vývoj po druhé světové válce spojil obyvatelstvo žijící na území ČR s bývalým Sovětským svazem. Jak znázorňuje obrázek č. 2, na třetí a páté pozici je nejčastější kategorií státního občanství cizinců s pobytem nad 90 dnů Ukrajina a Rusko. Je zde určitá vazba na historický vývoj ČR, Ruska a Ukrajiny, kdy komunistický režim ovládal tehdejší Československo v období 1948 až 1989, stejně jako Rusko a Ukrajinu (tehdejší SSSR). Kromě společných politických dějin mají společnou slovanskou jazykovou rodinu, což umožňuje Rusům a Ukrajincům a ostatní většině občanů z bývalého Sovětského svazu rychleji a snadněji nastudovat češtinu a buď pracovat nebo nastoupit na vysokou školu v ČR.

Vietnamská menšina tvoří jen 4 % cizinců s pobytem nad 90 dnů, ale v podílu cizinců s trvalým pobytem má druhé místo (18 %), což ukazuje na to, že se za poslední roky přistěhovalo méně Vietnamců, a většina se zdržuje na území ČR minimálně pět let. Většina Vietnamců se dostala na území tehdejšího Československa díky mezinárodní dohodě s cílem zvyšování kvalifikace vietnamských občanů v letech 1956 až 1967 a po roce 1973. Počet

² Někteří státní občané Slovenské republiky mohli nabýt státní občanství České republiky zjednodušeným způsobem, tj. prohlášením podle ustanovení § 18a (osoba od doby rozdělení federace trvale žijící v ČR, a nezletilé dítě takové osoby), § 18b (osoba, která slovenského občanství nabyла udělením) nebo § 18c (osoby ze smíšených rodin, které v době rozdělení federace byly nezletilé) zákona č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, přičemž slovenské státní občanství jim může zůstat zachováno.

Vietnamců se stále zvyšuje na území ČR, velká část už má české občanství. V současnosti na vysoké školy už nastupuje druhá a třetí generace Vietnamců, kteří se zde již narodili.

Podle Ministerstva práce a sociálních věcí jsou nejpočetnější skupinou cizinců, kteří jsou evidováni na úřadu práce, Slováci, Ukrajinci, Rumuni a Poláci. Podle Ministerstva vnitra České republiky účel pobytu „studium“ převažuje u občanů Kazachstánu, Ruska a Běloruska.

Nejpočetnější skupinou cizinců, kteří žádají o povolení k přechodnému pobytu za účelem „zaměstnání“, jsou občané Ukrajiny a Vietnamu (ČSÚ, 2015).

Kapitola 4

Diskuze s literaturou

Procesy jako nízká úroveň plodnosti a intenzivní přistěhovalectví mají významný dopad na proměnu etnické struktury populace, a následně vliv na kulturu a další aspekty života. Všechny tyto rysy jako trvale nízké ukazatele plodnosti a vysoké kladné migrační saldo vytváří nový koncept třetího demografického přechodu (Coleman, 2006, str. 404).

Podle Coleman (2006) probíhá v současné době třetí demografický přechod, hlavně v Evropě a Spojených státech amerických. Národnostní struktura se radikálně a trvale proměňuje, přičemž dochází k imigraci osob i ze zemí se vzdáleným zeměpisným původem nebo s výraznými etnickými a kulturními rozdíly.

Odhady a prognózy Coleman (2006), které splňují předpoklady třetího demografického přechodu, se týkají sedmi evropských zemí: Švédsko, Velká Británie, Finsko, Norsko, Nizozemsko, Dánsko a Německo. Ostatní evropské státy však vykazují podobné demografické rysy (nízká úroveň plodnosti, vysoká míra imigrace) a tímto jsou kandidáty pro třetí demografický přechod.

Coleman (2006) tvrdí, že v některých průmyslových zemích je již zřejmá rychlá změna ve složení obyvatelstva podle národnostního nebo etnického původu, vyplývající z přímých a nepřímých efektů imigrace v posledních několika desetiletích. Prognózy založené na věrohodných předpokladech naznačují, že kdyby pokračovala zásadní změna národnostního složení obyvatelstva, potom by se mohla v dlouhodobém horizontu původní populace dostat do menšinové pozice. Struktura původní populace se mění, ať se jedná o to, zda rostoucí nová populace zachovává přísné oddělení identity, nebo se kultury a náboženské zvyky promíchají a vznikne něco nového anebo přistěhovalci projdou plnou asimilací a budou se chovat jako domácí obyvatelstvo. Migrace se tak stala hnací silou změny demografické situace v mnoha evropských zemích a to jak přímo, tak i nepřímo pomocí nárůstu zastoupení cizinců.

Coleman (2006) také používá nový pojem *Foreign Origin* (cizího původu), kterým definuje děti cizinců narozených mimo země původu své národnosti. Nedostatečné studium druhé a následující generace cizinců vede k progresivnímu podhodnocení stavu a projekce, pokud jde o populaci cizího původu ve srovnání s oficiálně zaznamenanou statistikou na základě etnických nebo rasových kritérií. Očekává se, že podíl budoucího celkového obyvatelstva cizího původu v evropských zemích bude narůstat na mnohem vyšší hodnoty než dnes. Předpokládá se, že se populace cizího původu bude pohybovat mezi 15 % a 32 % celkové populace v celé řadě evropských států do roku 2050.

Hlavní myšlenka třetího demografického přechodu je založena především na změně etnické a kulturní struktury populace v důsledku imigrace do přijímajících zemí. Státy tak vyrovnávají záporný přirozený přírůstek pomocí imigrace. Coleman zdůrazňuje, že na rozdíl od prvního není třetí demografický přechod univerzální a může být použit jen pro rozvinuté země s nízkou úrovní plodnosti.

Získání vysokoškolského vzdělání přináší pozitivní rysy, neboť vede k uvolnění vízové a přistěhovalecké politiky, například práva volného vstupu na trh práce nebo povolení k zaměstnání, které opravňuje k výkonu zaměstnání, této podmínky definované např. v ČR podle § 98 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, také následné získání povolení k trvalému pobytu, což jsou záležitosti, které se stávají silným podnětem pro zahraniční studenty (Varghese, 2008). Cizinec, který získal vysokoškolské vzdělání v ČR má i snadnější podmínky pro udělení českého občanství. Podmínky pro udělení státního občanství jsou stanoveny zákonem č. 186/2013 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství Česka. Žadatel o občanství ČR musí prokázat znalost českého jazyka, základní znalost ústavního systému ČR a základní orientace v kulturně-společenských, zeměpisných a historických realitách ČR. Tyto podmínky se pokládají za splněné, pokud cizinec doloží, že v minulosti absolvoval alespoň po dobu tří let vysokou školu v českém jazyce. Z výše uvedeného vyplývá, že cizinci s českým vysokoškolským vzděláním mají a priori větší pravděpodobnost získat české občanství, respektive se asimilovat v české společnosti. To znamená, že podle teorie Colemana týkajícího se „*Foreign-origin*“, v okamžiku získání českého občanství je cizinec už občan ČR a nadále už ani nebude veden ve statistice jako cizinec, pouze při sčítání má možnost deklarovat jinou národnost než českou, respektive jiný mateřský jazyk.

Nástup třetího demografického přechodu předpokládají odborné publikace různých zdrojů, zejména The World Population Prospects: Revize z roku 2017, zveřejněná oddělením OSN pro hospodářské a sociální záležitosti, která poskytuje komplexní přehled globálních demografických trendů a perspektiv pro budoucnost. Tyto informace jsou nezbytné pro formulaci politik zaměřených na dosažení nových cílů udržitelného rozvoje. Vzhledem k tomu, že světová populace v roce 2019 dosáhla 7,7 miliard, prognózy předpokládají nárůst na 8,6 miliard kolem roku 2030, 9,8 miliardy v roce 2050 a to i za předpokladu, že úroveň plodnosti bude i nadále klesat. OSN předpovídá osídlení rozsáhlých oblastí východní Evropy a bývalého komunistického světa v důsledku imigrace do těchto oblastí. Nadále dochází k velkým pohybům migrantů mezi regiony, často z nízkopříjmových a středně příjmových zemí do zemí s vysokými příjmy. Objem migračního salda do zemí s vysokými příjmy v letech 2010-2015 byl 3,2 milionu ročně. Přestože mezinárodní migrace na stávajících úrovních nebo kolem nich nebude dostatečná k úplné kompenzaci očekávané ztráty populace spojené s nízkou úrovní plodnosti, zejména v evropském regionu, pohyb osob mezi jednotlivými zeměmi může pomoci zmírnit některé nepříznivé důsledky stárnutí populace (The World Population Prospects, 2017). Tato zpráva ukazuje, že v budoucnu svět bude mít méně odlišností a bude více propojený.

Velkou část migrantů tvoří i budoucí studenti v cizině. Hodně faktorů přispívá ke vzdělávací migraci. Rozvojové státy nemohou uspokojit poptávku na vysoké školy, z toho důvodu jsou budoucí studenti nuceni emigrovat s cílem získat vzdělání v jiných zemích (Gribble, 2008).

Kapitola 5

České vysoké školy pro cizince a mezinárodní srovnání

5.1 Mezinárodní vzdělávací trh

Existuje přesvědčení, že zahraniční vzdělávání zvětšuje šance budoucího profesního rozvoje těchto osob a tato úvaha platí zejména pro postsovětské státy. Většinou studenti, kteří opouštějí své země kvůli získání lepšího vzdělání, odchází do státu, kde jsou vzdělávací instituce rozvinutější a mají mezinárodní uznání.

Existuje rozdíl mezi definicemi „mezinárodního studenta“ a „zahraničního studenta“, kde podle definice UNESCO Institute for Statistics (UIS) *mezinárodní student* je ten, který získává vysokoškolské vzdělání buď celkově nebo částečně v jiné zemi, než je jeho domovská.

Zahraniční student podle OECD a UIS konvence (2006) je cizinec, který získává vysokoškolské vzdělání a je zapsán ve vzdělávací instituci mimo jejich zemi původu a má povolený pobyt za účelem studia (University World News, 2009). V České republice jsou evidováni zahraniční studenti pouze jako osoby s cizím státním občanstvím.

5.1.1 Stipendium pro cizince

Jeden ze způsobů stát se zahraničním studentem v ČR je získání stipendia. Stipendia jsou zajišťována na veřejných vysokých školách v ČR v rámci zahraniční rozvojové spolupráce nebo na základě bilaterálních mezinárodních smluv o spolupráci v oblasti školství a kulturní výměny. Přibližně od konce 50. let minulého století do roku 2018 absolvovalo studium na vysokých školách se stipendiem vlády ČR víc než 21 500 cizinců jen z rozvojových zemí (MŠMT, 2018). Vládní stipendijní místa ke studiu na vysokých školách v ČR, nejen pro studenty z Evropské unie, jsou zřizována na základě usnesení vlády ČR ve společném projektu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva zahraničních věcí.

Také se poskytuje jazyková odborná příprava, která trvá jeden rok, jen pro ty, kteří požádali o stipendium ke studiu v českém jazyce. Tento program zajišťuje Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy, který se nachází nejen v Praze, ale i po celé České republice (DZS, 2020).

České vysoké školy poskytují svým studentům finanční podporu v podobě stipendií, kterou může získat jak student, který má české občanství, tak i student ze zahraničí. Stipendia mohou mít různou podobu a jsou uznávaná podle různých situací jako:

- Pochvala za vynikající studijní výsledky

- Účelové stipendium (za vynikající výzkumné, vývojové, sportovní, umělecké nebo další tvůrčí výsledky, které přispívají k prohloubení znalostí)
- Na podporu ubytování
- Sociální stipendium (sociální dávka, je-li student v obtížné životní situaci).

Stipendia jsou vyplácena vysokou školou nebo fakultou, závisí na specifických stipendijních pravidlech. Kromě toho jsou stipendia také placená ze státních dotací, případně mohou vysoké školy čerpat i z jiných zdrojů, např. státní stipendia MŠMT na podporu studia cizinců na veřejných školách v ČR. Všichni zahraniční uchazeči o český státní grant pro studium na českých vysokých školách musí absolvovat kurzy češtiny, které trvají dva semestry, a profesionální výcvik, během kterých studenti poznávají prostředí svého budoucího bydliště a učí se komunikovat v českém jazyce. Studenti musí absolvovat vstupní zkoušky na vysokých školách na základě toho, jaký obor si zvolili, a na základě stipendia pro daný obor. Absolventi dostávají akademický titul. Po standardní dobu studia dostává student měsíční stipendium, které pokrývá základní náklady na bydlení, studium a životní pojištění v ČR.

Existují další možnosti v rámci Mezinárodní asociace univerzit (The International Association of Universities) (IAU, 2020), která je oficiálním partnerem UNESCO a má členy ve 130 zemích, které spolupracují v rámci mezinárodních, regionálních a národních institucí. Členství může získat jakákoliv instituce vysokoškolského vzdělávání, nebo jiná mezinárodní a národní univerzitní organizace. Mezinárodní kancelář IAU se sídlem v Paříži poskytuje širokou paletu služeb členským institucím a mezinárodním společenstvím vysokoškolského vzdělávání.

Jako organizace spolupracující a zaměřená na služby, se IAU soustředí na výměnu informací, zkušeností a myšlenek, zjednodušení akademické mobility a mezinárodní spolupráci vysokých škol a přispívá výzkumem a setkáními k diskusi o vzdělávací politice. V ČR s IAU spolupracují: Univerzita Karlova, České vysoké učení technické a Masarykova univerzita.

V rámci Evropské Unie existuje nabídka dalších rozmanitých programů pro studentskou mobilitu a to jsou:

- Erasmus + pro vysokoškolské vzdělání
- Leonardo da Vinci pro profesionální vzdělání
- Grundtvig pro vzdělání u dospělých
- Jean Monnet pro evropskou integraci

Erasmus + je financován Evropskou unií podporující mobilitu vysokoškolských studentů a pedagogů. Byl vytvořen se záměrem podpořit vzájemné vztahy v rámci evropského prostoru, zkvalitnit jazykovou výuku a informovat o vzdělávacích systémech v různých zemích.

Program **Leonardo da Vinci** je zaměřen na podporu kvality, inovaci a evropské profesionální vzdělávání. Důležitou částí je propojování několika stupňů: vzdělávací centra, profesionální školy, univerzity, podnikání a další. Cílem je narůstající mobilita a stimulace inovace a kvality.

Grundtvig program je podporován organizací Evropské Unie pro spolupráci v oblasti vzdělávání dospělých (16+). Cílem tohoto programu je podpora celoživotního vzdělávání cestou zkvalitňování a zpřístupnění vzdělávání dospělých, rozvíjet schopnosti a osobní rozvoj, zvýšit jejich potenciál najít si zaměstnání. Do programu jsou zahrnuty nejen vyučující a studenti, ale také poradenské organizace, neformální služby, politické orgány, nevládní mezinárodní

organizace, dobrovolnické skupiny a výzkumné organizace spojené se vzděláváním dospělých. Z programu jsou financovány zahraniční výměny a pracovní stáže.

Program stipendií **Jean Monnet** je financován z prostředků Evropské Unie a je přímo řízen Evropskou komisí. Se smlouvou podepsanou mezi Tureckem a Evropskou komisí v roce 1989 byl navržen stipendijní program, jehož cílem je zvýšit počet odborníků v Turecku. Stipendijní program Jean Monnet podporuje akademické studium na úrovni absolventů nebo výzkumů na vysokých školách v jedné z členských zemí EU. Stipendia se poskytují pro akademické studie přímo související s harmonizačním procesem EU v Turecku a slučitelností právních pravidel v jakékoliv formě (Tichý, Svoboda, Zemánek, 2005).

Specifickým prvkem v systému stipendií jsou 4 státy východní Evropy – **Visegrádská skupina** (Visegrádská čtyřka nebo V4). Visegrádská čtyřka je aliance čtyř států střední Evropy: České republiky, Maďarska, Polska a Slovenské republiky). Mezinárodní Visegrádský fond má podporovat, rozvíjet a tvořit užší vztahy mezi členskými zeměmi V4 v oblasti kultury, vědy a výzkumu, vzdělávání, studentské mobility, turismu a přeshraniční spolupráce. Visegrádská stipendia jsou vymezena ke studiu v magisterských programech a k postgraduálnímu studiu nebo výzkumu, který většinou trvá 1 až 4 semestry na všech akreditovaných veřejných nebo soukromých vysokých školách.

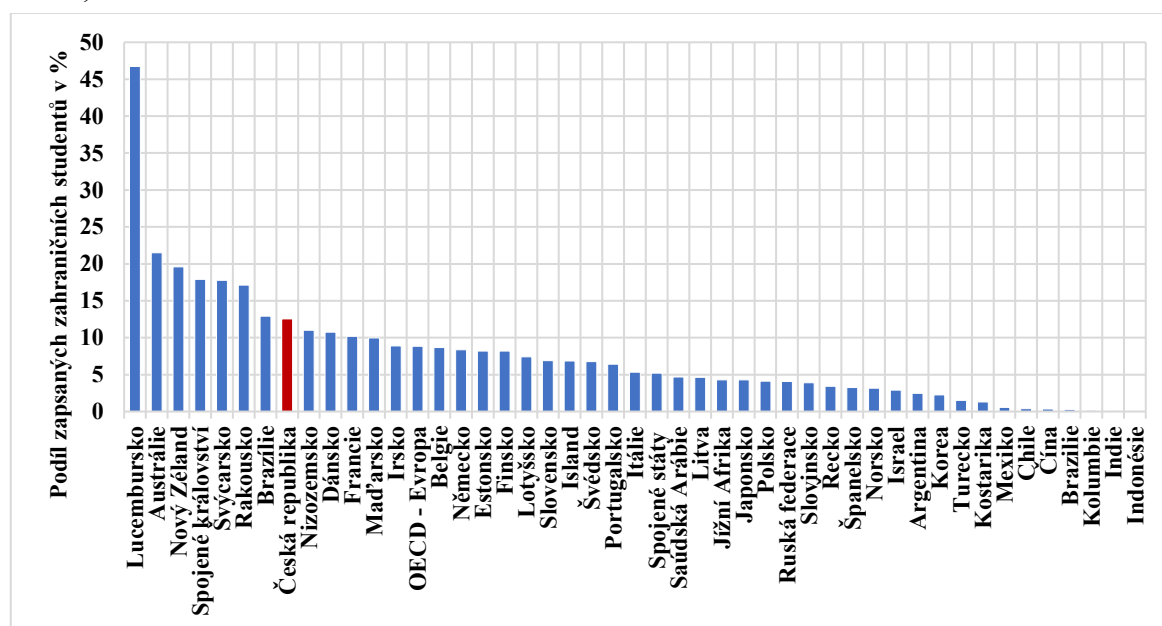
- tzv. In-coming scholarships se poskytují stipendia uchazečům z Albánie, Arménie, Ázerbájdžánu, Běloruska, Bosny a Hercegoviny, Gruzie, Makedonie, Moldavska, Černé Hory, Kosova, Ruské federace, Srbska a Ukrajiny a umožňují studium ve zemích V4;
- tzv. Intra-visegrad scholarships, se poskytují stipendia uchazečům, kteří chtějí zúčastnit studiu nebo výzkumu uvnitř V4;
- tzv. Out-going scholarships, se poskytují stipendia uchazečům ze zemí V4, kteří chtějí studovat nebo provádět výzkum v: Albánie, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Gruzie, Makedonie, Černá Hora, Moldavsko, Kosovo, Srbsko a Ukrajina (MŠMT, 2020).

5.2 Studentská mobilita ve státech OECD

Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) je mezivládní organizace, která koordinuje rozvoj, sociálně-politickou situaci, poskytuje nové investice, které zlepšují hospodářský a sociální blahobyt lidí po celém světě. OECD sdružuje 36 ekonomicky nejvyspělejších zemí světa. ČR je členem tohoto sdružení od roku 1995. Členství umožňuje účastnit se mezinárodní spolupráce v různých oblastech a zejména v oblasti vzdělávání. Tato skutečnost nám ukazuje na kvalitu vzdělávání v ČR a její váhu na mezinárodním vzdělávacím trhu.

Zástupci MŠMT ČR participují v nejdůležitějších zasedáních v oblasti vzdělávání jako jsou Výbor pro vzdělávací politiku (EDPC), Řídící rada Centra pro inovace ve vzdělávání (GB CER) zabývající se výzkumem, který se vztahuje k budoucnosti, identifikaci a stimulaci inovace a podpoře mezinárodní a interdisciplinární výměny znalostí a zkušeností. ČR se podílí i na dalších důležitých projektech a také na rozhodnutích o způsobu financování projektů a programů (včetně výpočtu příspěvků členských zemí), o budoucích strategiích atd.

Obrázek č. 4: Podíl přijíždějících vysokoškolských zahraničních studentů podle země studia, státy OECD, 2017

Poznámka: Státy seřazeny sestupně podle podílu zahraničních studentů k celkovému počtu studujících vysokou školu.

Zdroj: OECD 2019, vlastní zpracování

V roce 2000 bylo celosvětově jen 2,1 milionu vysokoškolských studentů-cizinců a do roku 2017 tento počet vzrostl na 5,7 milionu. Studentská migrace ve státech, které sdružuje OECD je dynamicky rostoucí. Poslední údaje OECD z roku 2017 ukazují, že 3,7 milionu zahraničních studentů získávají terciární vzdělávání v zemích OECD. Průměrný podíl mezinárodních či zahraničních studentů, kteří absolvují terciární vzdělání v rámci států OECD je 6 %. Obrázek č. 4 znázorňuje, že existují i oblíbené destinace pro vysokoškolské studenty jako jsou Lucembursko, Austrálie, Rakousko, Nový Zéland, Švýcarsko a Spojené království, kde je podíl zahraničních vysokoškolských studentů vyšší než 15 %. Lucembursko má rekordní podíl zahraničních studentů 47 % a Austrálie má 21 %. ČR uvádí 12,5 % studentů-cizinců v terciárním vzdělávání, což je téměř 2krát více než má Slovensko (7 %).

Databáze OECD (2018) také zveřejňuje ukazatel, který představuje procento zahraničních studentů v každém oboru vzdělávání za rok 2017. V České republice mají zahraniční studenti největší zájem o studium *informačních a komunikačních technologií*, kde je podíl cizinců v tomto oboru 22 %. Druhé místo mají obory *zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky* (18 %), třetí místo *přírodní vědy, matematika a statistika* (15,3 %), nejmenší zájem mají cizinci o studium *Pedagogiky* (2,2 %). V populárnějších státech z pohledu podílů přijíždějících zahraničních studentů, jako jsou Lucembursko, Austrálie, Rakousko, Nový Zéland, Švýcarsko a Spojené království, je mezi studenty cizinci také největší zájem o obory *informačních a komunikačních technologií*, kde v Lucembursku podíl cizinců studujících v tomto oboru činí 56 % a v Austrálii 46 %. Od ČR se liší zájem o studium oboru *podnikání, správa a právo*, kde v Lucembursku, na Novém Zélandu a ve Spojeném království je podíl cizinců v tomto oboru vyšší než 30 %, ale v evropských státech má jeden z největších podílů v této oblasti studia ČR.

Obory *zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky*, studuje nejvíce cizinců v Maďarsku (31 %).

ČR má mezi státy OECD ve většině oborů průměrné hodnoty, avšak nadprůměrné hodnoty se vyskytují v oborech *zdravotnictví, lékařské a farmaceutické vědy a nauky*, které mají průměr 8 % a ČR, jak už bylo zmíněno, má 18 % podíl zahraničních studentů v těchto oborech. V oboru *informačních a komunikačních technologií* je také o 10 % nad průměrem (OECD, 2018).

UNESCO předpokládá, že počet zahraničních studentů do roku 2020 naroste na zhruba 7 milionů (UIS, 2018). Mezi klíčové faktory výběru vzdělávací instituce patří náklady spojené se studiem, geografická vzdálenost od domova, kvalita výuky na vysokých školách, jazyk výuky, uznání vzdělávání ve světě, akreditace, interinstitucionální dohody a imigrační politika (OECD 2017). Hlavní destinace pro vysokoškolské zahraniční studenty byly v roce 2017 Spojené státy americké, Spojené království, Austrálie a Kanada. V roce 2009 na mezinárodní scéně vzdělávání vstupují státy východní Asie jako Čína, Korea, Japonsko a Tchaj-wan (DrEducation, 2017). Jedna z nejoblíbenějších destinací v Asii mezi státy OECD jsou Japonsko a Čína.

V roce 2017 byla ČR na osmém místě ze čtyřiceti tří států OECD v seznamu mezinárodní mobility studentů, 12,5 % studentů v ČR tvořili cizinci zapsaní na vysokých školách (OECD, 2018).

Data zahraničních studentských toků pomáhají lépe pochopit profil zahraničního studenta. Například vysokoškolští studenti z Asie tvořili největší skupinu zahraničních studentů v terciárním vzdělávání v roce 2017 a to 56 % (2,1 milionu) v rámci zemí OECD. Dvě třetiny asijských studentů zvolilo jen jeden z těchto pěti států: Austrálie, Japonsko, Kanada, Spojené království a Spojené státy americké, což můžeme vysvětlit tím, že v těchto státech kromě Japonska studium všech programů probíhá v angličtině.

Druhým hlavním tokem zahraničních vysokoškolských studentů je Evropa a v roce 2017 tvořil víc než 24 % zapsaných ke studiu ve státech OECD. Evropští studenti většinou volí studium v Evropě v rámci mobility. Osm z deseti zahraničních studentů v Rakousku, Dánsku, Lucembursku, Polsku, Portugalsku, Slovensku a Slovinsku pochází z evropských států (EU28).

Jazyk výuky je jeden z určujících faktorů. Země, ve kterých je úředním jazykem angličtina, mají větší podíl mezinárodních studentů.

Francie má vysoký podíl studentů z Afriky, je to ovlivněno velkým územním rozsahem bývalých francouzských kolonií v Africe v minulosti a většina těchto států má stále jako druhý úřední jazyk francouzštinu. Tento příklad ukazuje na důležitost znalosti jazyka přijímajícího státu.

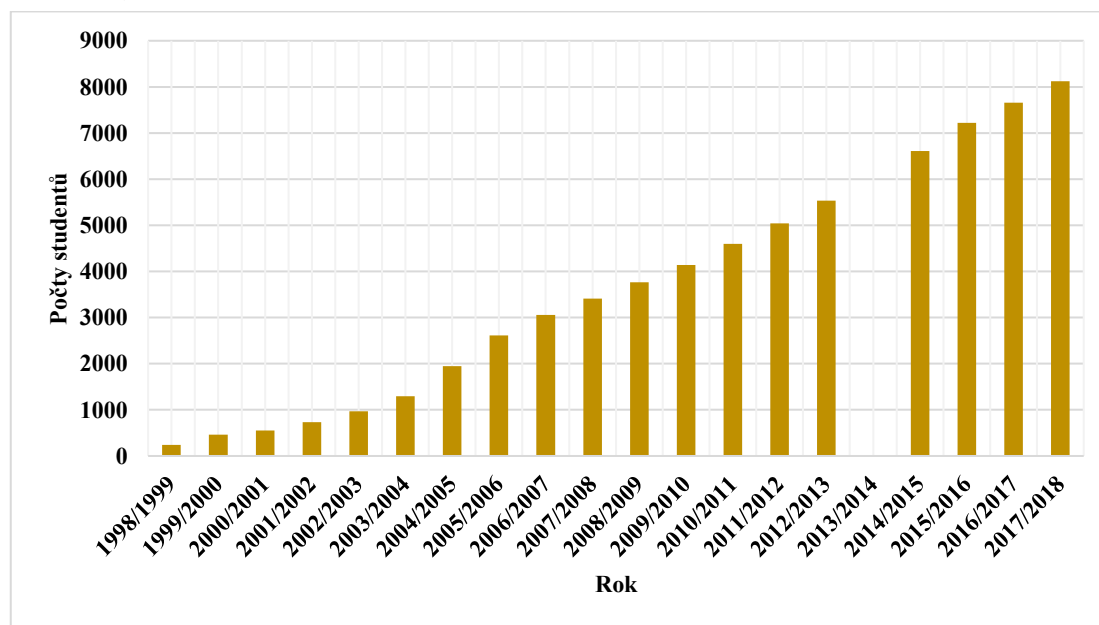
ČR, Lucembursko, Rakousko, Slovensko a Švýcarsko jsou státy, ve kterých více než 50 % (2016) zahraničních studentů pochází ze sousedních evropských států. Také Česká republika má větší zastoupení studentů cizinců ze Slovenska a bývalých států Sovětského svazu kvůli tomu, že jejich jazyky patří do rodiny slovanských jazyků, což jim umožňuje bez větších problémů studovat v českých výukových programech. Do Švýcarska přichází studovat Němci, Francouzi a Italové, což je ovlivněno především tím, že má Švýcarsko 4 úřední jazyky (OECD, 2019)

V současnosti program Erasmus + ovlivňuje studentskou mobilitu a při podpoře vysoké školy rozšiřuje možnosti studenta v rámci jeho studia. V období 2014 až 2020, Eurostat (2018) očekává, že se kolem 2 milionů studentů zúčastní programu Erasmus +. Program Erasmus + je také součástí kreditové mobility, která byla zavedena jako kreditový systém ECTS v rámci

Boloňského procesu. V Evropě v průměru 12 % vysokoškolských studentů využívá možnost studia v zahraničí (OECD, 2019).

Erasmus + a ostatní programy v Evropské unii jsou dominantní v počtu studentů (64 %), kteří se vystěhovali pomocí kreditové mobility a byli pryč alespoň 3 měsíce (OECD, 2019).

Obrázek č. 5: Celkový počet přijíždějících vysokoškolských studentů v akademických letech 1998/1999–2017/2018, ČR

Poznámka: K dispozici nejsou data za akademický rok 2013/2014

Zdroj: Erasmus +, 2019, stav k 31.10.2018, vlastní zpracování

V akademickém roce 1998/1999 byl počet přijíždějících studentů do ČR jen 243 osob, za téměř 20 let tento počet vzrostl na 8 121 studentů, což ukazuje na velmi úspěšný vývoj programu Erasmus a propojení skoro celého světa v procesu globalizace (viz obr. č. 5). Přijíždějící studenti v rámci vzdělávací a kulturní výměny mají vliv na počty studentů-cizinců v ČR. V roce 2000 účastníci mobility v oblasti vzdělávání tvořili 6,5 % (v absolutních číslech – 461) z celkového počtu cizinců na vysokých školách, v roce 2018 byl tento podíl téměř 20 % (v absolutních číslech – 8 121). Rostoucí počet přijíždějících studentů ze zahraničí je stálý trend, ale každým rokem se do statistik registrují nové osoby. Žádný účastník není uveden ve statistice dvakrát (pouze ve výjimečných případech). Maximální délka pobytu je 12 měsíců, minimální délka je skoro ve všech případech stejná a to 3 měsíce neboli 90 dnů. Když studentský pobyt překračuje délku 90 dnů, student musí požádat o dlouhodobá víza nebo se zaregistrovat. Když přijíždějící student ze státu mimo EU požádá ministerstvo vnitra o udělení víza nad 90 dnů za účelem studia a student pocházející z EU si zaregistruje místo bydliště během 30 dnů od nástupu na území ČR, bude zahrnut do statistik cizinců na vysokých školách. Může dojít také k tomu, že účastník programu Erasmus +, který je rezidentem jednoho států z EU, se rozhodne neregistrovat místo svého bydliště na oddělení cizinecké police, protože je to časově náročné a tuto skutečnost také nekontroluje přijímající instituce. Tento problém se řeší pomocí statistiky přijímající a vysílající instituce na základě počtu studentů v každém akademickém roce.

5.3 České vysoké školy pro cizince

Po roce 1989 se vysokoškolské vzdělávání stalo objektem celospolečenského zájmu vzhledem ke skutečnosti, že Česká republika byla v minulosti jedním ze států, které měly relativně nízký podíl vysokoškolsky vzdělaných osob. V posledních dvou až třech desítkách let narůstal v ČR počet vysokoškolských studentů a vysokých škol. České vysoké školy – ať už veřejné, nebo soukromé – každý rok rozšiřují nabídku studijních možností a zvyšují kvalitu studia nejen pro české studenty, ale i pro cizince. Jedná se o bakalářské i magisterské studijní programy a obory.

České vysoké školy mají dlouhodobou historii, reputaci, unikátní koncepci a zajímavé obory. Zaujímají přední pozice v QS World University Ranking, který zahrnuje nejlepší vysoké školy světa (př. Univerzita Karlova č.291 je jedna z nejlepších v regionu střední a východní Evropy v roce 2019). Další důvody, proč studovat v ČR, se týkají technického vzdělávání, které je zárukou kvality a dobrého uplatnění v zaměstnání. Český lékařský diplom dává právo vykonávat činnost v USA a Evropě a rovněž vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze je prestižní.

5.3.1 Nástup na vysokou školu pro cizince

Zahraniční vysokoškoláci mají stejná práva a povinnosti jako jejich čeští kolegové. Cizincům náleží vzdělání podle Listiny základních práv a svobod. Ke vzdělávání mají stejný přístup jako občané České republiky a států Evropské unie za podmínky, že cizinec má povolený pobyt na dobu delší než 90 dnů (zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (vysokoškolský zákon), ve znění pozdějších předpisů).

Na vysokou školu se může hlásit jenom ten, kdo má středoškolské vzdělání zakončené zkouškou ekvivalentní české maturitě tzv. "nostrifikaci". To je proces uznávání zahraničního vzdělání (nebo jeho části) a kvalifikace jako rovnocenného se vzděláním získaným v České republice. O uznání vysokoškolského vzdělání rozhodují jen veřejné vysoké školy (soukromé vysoké školy tuto pravomoc nemají).

Cizinec požádá příslušný krajský úřad (odbor školství) podle místa bydliště o uznání zahraničního středoškolského vzdělání. Krajský úřad rozhoduje o uznání platnosti zahraničního vysvědčení v České republice (nostrifikace), porovnává obsah a rozsah výuky v zahraniční škole se vzděláním podle obdobného rámcového vzdělávacího programu v ČR. Pokud nebude mít student dostatek absolvovaných hodin v určitých oblastech, cizinec musí vykonávat nostrifikační zkoušku z některých předmětů.

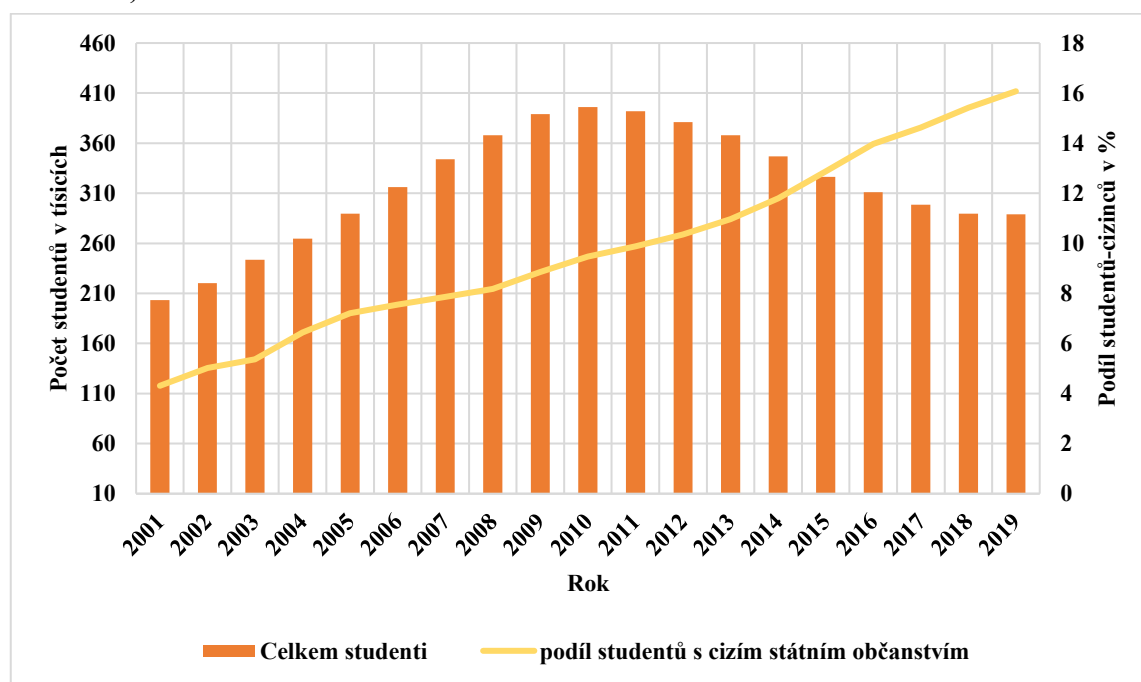
Nostrifikace vysokoškolského vzdělání přitom v praxi přináší řadu komplikací. Žádost může být zamítnuta v případě zjištění podstatných rozdílů v porovnávaných studijních programech. Podle informací z Univerzity Karlovy se počet žádostí o nostrifikace vysokoškolských diplomů každoročně zvyšuje. V roce 2012 narostl zejména u překladatelských, tlumočnických a učitelských profesí minimálně o 30 %. Nejvíce žadatelů je z Ruska.

Nejpopulárnější cesta ke studiu v České republice je přes intenzivní kurzy češtiny (zpravidla trvají 6 až 10 měsíců). České veřejné školy mají většinou tzv. kabinety češtiny pro cizince, například Univerzita Karlova má svůj Ústav jazykové a odborné přípravy pro cizí studenty (ÚJOP UK), kteří v budoucnu chtějí studovat v češtině. Masaryková univerzita má také Kabinet češtiny pro cizince na Filozofické fakultě.

Existují letní školy slovanských studií, kde se studenti z různých zemí světa učí češtinu. Díky stále většímu zájmu o studium v České republice je výuka češtiny rozšiřována o nové formy studijních programů. Například ČVUT za posledních 10 let značně rozšířilo nabídku češtiny pro cizince se specifikací pro různé studijní programy, jako jsou kurzy češtiny na fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské. Tento kurz v podobě jakéhosi nultého ročníku by měl studenty jazykově připravit na budoucí studium na fakultě. Tyto kurzy jsou většinou ukončeny jazykovou zkouškou a absolvent získá mezinárodní certifikát o úrovni znalosti jazyků, což mu umožňuje absolvovat studium v českém jazyce. Výuka v českém jazyce u cizinců převažuje před studiem v angličtině a jiných jazycích, protože umožňují abiturientem studovat na veřejných školách zadarmo v českých programech. To je jeden z důvodů, proč cizinci nastupují na vysoké školy v České republice. Česká republika je jedna z malého počtu zemí, ve kterých student neplatí školné. Na Islandu je povinný administrativní poplatek 100 až 250 euro, zatímco v Německu je studium na veřejných školách také zdarma. Ve Finsku se dá velký počet oborů studovat zadarmo. Ve Francii je poplatek za bakalářský program ve výši 188 euro za rok, za magisterský 260 euro, aspirantura a doktorské studium – 393 euro za rok.

K 31.12.2019 v ČR studuje 46,4 tisíce studentů ze zahraničí, přičemž popularita ČR narůstá každým rokem.

Obrázek č. 6: Celkový počet vysokoškolských studentů a podíl studentů s cizím státním občanstvím, 2001–2019, ČR

Zdroj: SIMS, 2020a, vlastní zpracování

V průběhu posledních osmnácti let vzrostl počet studentů cizinců v ČR pětkrát, z 8 768 v roce 2001 až na 46 411 v roce 2019. V roce 2019 byl podíl cizinců na vysokých školách 16 %.

Jak znázorňuje obrázek č. 6 podíl studentů-cizinců se pořád zvětšuje, přestože celkový počet studentů na vysokých školách od roku 2010 klesá. Vzdělávání má rostoucí význam pro státní správu a hraje důležitou roli jako hlavního přispěvatele pro národní blahobyt a hospodářský rozvoj. Kromě toho se více konkurenceschopné státy zaměřují na zlepšení

prostředí a kvality vzdělávacích procesů, zvyšování standardu vzdělání, aby si zachovaly svůj mezinárodní význam. Rostoucí nároky na standardy výuky, mezinárodní význam a propojenost zároveň přitahuje ty nejlepší studenty a zaměstnance, a tím posouvá hranice znalostí a podporuje vnitřní rozmanitost vzdělávacích procesů. Rychlý růst globálního terciárního trhu a mobility studentů lze sledovat spolu s růstem světového obchodu a zvýšeného růstu HDP za posledních 20 let. Nárůst mezinárodní mobility studentů za poslední desetiletí ukazuje, že zájem o získání zahraničního vzdělání roste, ale potřeby a profily studentů se stále mění. Současně se zlepšují organizace, logika náboru a udržení mezinárodních studentů. Vzdělávací instituce se musí stále inovovat a udržovat rovnováhu mezi počtem studentů cizinců a odpovídajícím podmínkám pro jejich život v zahraničí, které napomáhají úspěšnému absolutoriu. Také se zvyšuje konkurence mezi jednotlivými zeměmi a v této souvislosti je třeba myslet na rozvoj a udržení stávajícího místa v žebříčku přijímajících zemí zejména kvůli tomu, že se mezinárodní vzdělávací trh stal pro přijímací země důležitým zdrojem příjmů a hodně institucí je financováno převážně ze zdrojů získaných od zahraničních studentů (Verbik, Lasanowski, 2007). Přijímající státy mají výhodu z pohledu investování do kvalifikovaných a profesionálních pracovníků, kteří mohou být přínosem pro národní hospodářství.

Kapitola 6

Deskriptivní analýza

Jednu z hlavních částí analýzy vysokoškolského vzdělání pro cizince v České republice jsou údaje o státní příslušnosti studentů, které mohou vysvětlit důvody stěhování do ČR a pochopit minulý a budoucí vývoj zahraniční studentské migrace.

Tabulka č. 1: Studenti vysokých škol – cizinci podle státního občanství, ve vybraných letech, ČR

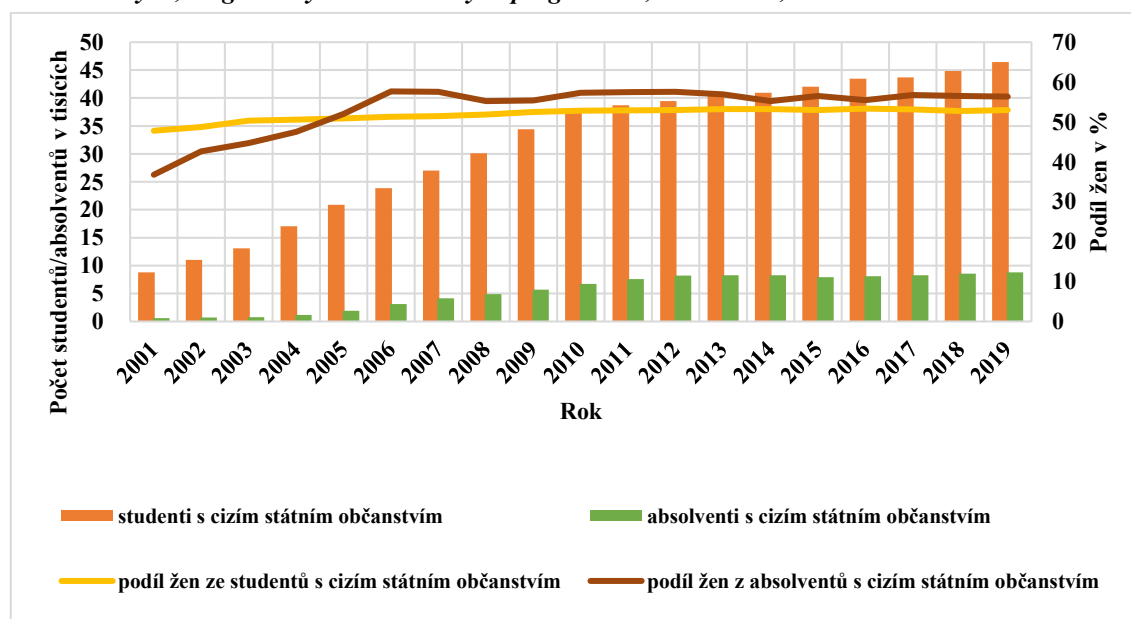
Státní občanství	2003	2005	2008	2010	2013	2017	Index změny 2017 a 2003
Celkem EU 28	9 662	16 115	22 555	27 464	26 729	25 484	2,64
Slovensko	8 462	14 439	19 863	24 331	23 388	21 481	2,54
Bělorusko	182	248	380	515	610	754	4,14
Kazachstán	75	139	477	802	1 365	1 637	21,83
Rusko	414	737	1 722	2 543	4 282	5 772	13,94
Vietnam	178	364	630	715	947	662	3,72
Ukrajina	454	623	1 018	1 460	1 963	3 082	6,79
ČR	230 652	268 587	337 929	358 479	327 437	255 104	1,11
Celkem cizinců	13 072	20 888	30 134	37 512	40 351	43 836	

Zdroj: ČSÚ 2019a, vlastní zpracování

V tabulce č. 1 je uvedeno sedm nejčetnějších skupin studentů na území ČR podle státního občanství. Za posledních čtrnáct let narostl celkový počet cizinců na vysokých školách skoro třikrát. Nicméně v jednotlivých skupinách podle občanství index změny dosahuje vysokých hodnot například u studentů z Kazachstánu, což je způsobeno nízkými hodnotami na začátku sledování. Přesto do jisté míry index změny říká, že zájem o studium v České republice pro budoucí studenty např. z Ruska a Kazachstánu narůstá a dá se předpokládat, že tento trend bude pokračovat i do budoucna. Jednoznačně, jak bylo zmíněno výše, tvoří největší skupinu studentů cizinců osoby se slovenským státním občanstvím. Ti mají v celkovém počtu studentů z EU28 stabilní podíl kolem 80 %. Jejich počet se během posledních čtrnácti let zvýšil více než 2,5krát. Mimo jiné Slováci, kteří mají stejná práva a povinnosti jako Češi, mají umožněno při plnění studijních povinností používat místo češtiny slovenštinu, však tato možnost nevyplývá z žádného zákona a záleží jen na fakultě jestli to umožní nebo ne. Společný historický vývoj s Českou republikou je také velmi významný a je to častý důvod, proč jezdí Slováci studovat do ČR. Skupinu osob, které pocházejí ze státu bývalého Sovětského svazu, jako jsou Bělorusko, Kazachstán, Rusko a Ukrajina, ČR přitahuje vysokoškolské studium tím, že jazyky těchto států

pochází ze stejné slovanské jazykové rodiny a tato skutečnost usnadňuje studium češtiny. Většina cizinců z Běloruska, Kazachstánu, Ruska a Ukrajiny absolvuje roční kurzy češtiny pro cizince, které trvají od září do května a poskytují dostačující znalost češtiny pro úspěšné splnění přijímacích zkoušek na vysokou školu, které u většiny skupin studijních programů probíhají v červnu. Zvláště lze označit skupinu Ukrajinců, kteří pro každodenní interakci ve svém domově používají ukrajinštinu. Tato skupina osob volí často kurzy češtiny pouze na půl roku, protože ukrajinština má více společných rysů a slov s češtinou v porovnání s ruštinou a tím pádem ulehčuje studium nového jazyka. I když celkový počet osob s ukrajinským občanstvím v ČR převyšuje třikrát počet osob s občanstvím Ruska, situace vysokoškolského vzdělání vypadá opačně. Ruských studentů je dnes v ČR dvakrát více než studentů z Ukrajiny. Podobně nemají velkou skupinu vysokoškolských studentů Vietnamci, kde podíl studentů na populaci osob s vietnamským občanstvím v ČR tvoří jen 5 %. To může být ovlivněno tím, že v současné době studuje na vysokých školách druhá a třetí generace Vietnamců, tedy potomci přistěhovalců, kteří se dostali do tehdejšího Československa díky mezinárodní dohodě v letech 1956 až 1967 a po roce 1973. Vietnamci z druhé a třetí generace se v ČR již narodili, absolvovali české školy a velmi pravděpodobně mají české občanství, tím pádem nespadají do skupiny cizinců.

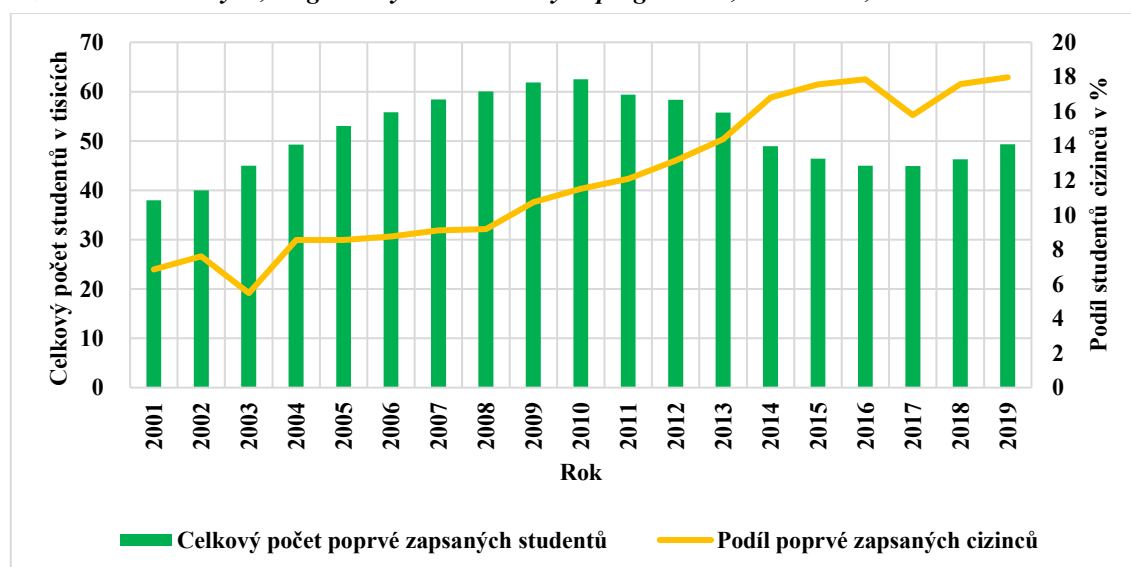
Obrázek č. 7: Celkový počet studentů a absolventů s cizím státním občanstvím a zastoupení žen v bakalářských, magisterských a doktorských programech, 2001–2019, ČR

Zdroj: SIMS 2020a, vlastní zpracování

Důležité je také zmínit zastoupení žen mezi studenty a absolventy s cizím státním občanstvím. Zastoupení žen mezi studenty cizinci od roku 2003 je stabilně nad 50 % a v roce 2019 ženy tvořily 53 % z celkového počtu studujících cizinců. Z obrázku č. 7 lze zaznamenat, že podíl žen cizinek mezi absolventy byl v roce 2001 jen 36 %, ale rychle se zvyšoval a už v roce 2006 dosáhl 57,5 %. Od té doby nikdy podíl žen z absolventů s cizím státním občanstvím neklesl pod hranici 55 % a v roce 2019 tvoří ženy 56 % ze absolventů-cizinců. Jako shrnutí můžeme říct, že ženy s cizím státním občanstvím mají větší zájem studovat v ČR.

Obrázek č. 8: Vývoj celkového počtu poprvé zapsaných studentů v prezenční formě studia a podíl cizinců v bakalářských, magisterských a doktorských programech, 2001–2019, ČR

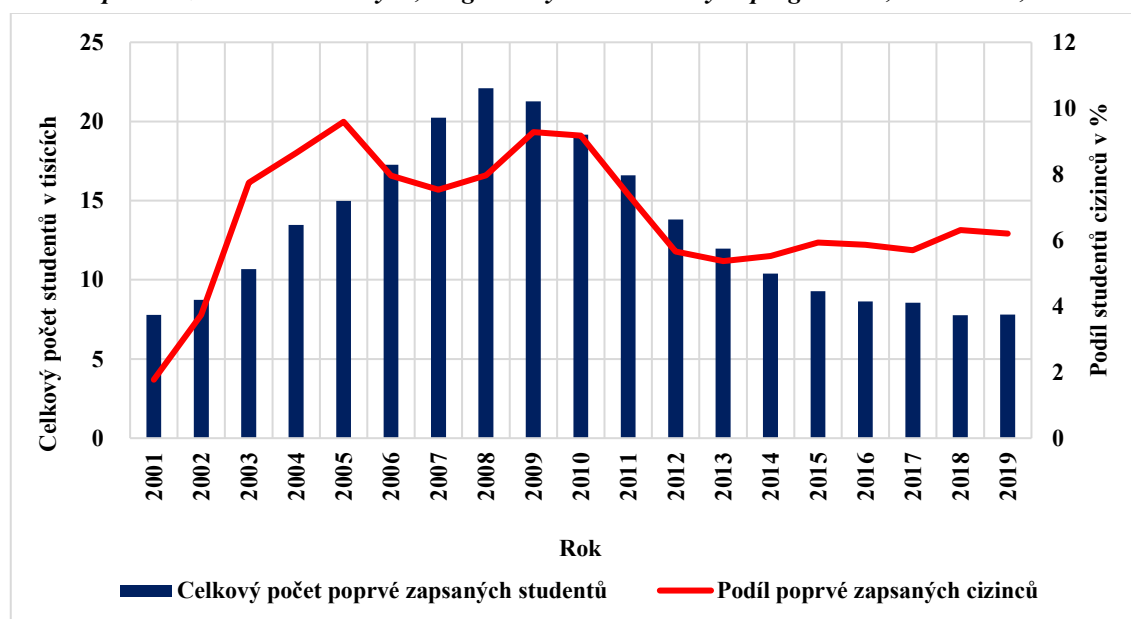

Zdroj: SIMS, 2020b, vlastní zpracování

Z obrázku č. 8 lze sledovat, že v bakalářských, magisterských a doktorských programech celkový počet poprvé zapsaných studentů v prezenčním studiu rostl do roku 2010, kdy počet studentů dosáhl maxima 62 tis. studentů, z toho 13 % tvořili cizinci. Od roku 2011 se absolutní počet poprvé zapsaných začal snižovat, tento trend byl způsobený nikoli ztrátou zájmu o studium na vysoké škole, ale je ovlivněn nepříznivou demografickou situací v ČR, kde nastal rychlý pokles počtu živě narozených dětí, který započal v roce 1992 a zastavil se až po roce 1999. Do roku 1992 se úhrnná plodnost v ČR pohybovala kolem dvou dětí na jednu ženu a poté následoval výrazný pokles do historicky nejnižších hodnot v ČR (1,13 dětí na jednu ženu v roce 1999). Absolutní počet živě narozených se snížil mezi roky 1993 a 1999 ze 121 025 na 89 471 a v roce 2017 dosáhl 114 405. Od akademického roku 2010/2011 se do bakalářských studijních programů a magisterských programů v délce 3 až 6 let se přihlašují generace narozené kolem roku 1992 a mladší v rozmezí věku 19 až 21 let, což vysvětluje celkový pokles počtu jak poprvé zapsaných do prezenčního studia od roku 2010, tak i snižování celkového počtu studentů včetně cizinců v ČR (viz obr. č. 6).

V bakalářských, magisterských a doktorských programech pokles počtu poprvé zapsaných do studia českých studentů na vysokých školách neměl žádný vliv na růst podílu studentů s jiným občanstvím než českým. V roce 2001 byl tento podíl jen 7 % z celkového počtu, ale v roce 2019 se toto číslo zvětšilo více než 2krát. Pokles počtu poprvé zapsaných studentů je zaznamenán jen mezi Čechy, avšak celkový počet poprvé zapsaných cizinců za poslední roky pomalu narůstá.

Obrázek č. 9: Vývoj celkového počtu poprvé zapsaných studentů v distanční a kombinované formě studia a podíl cizinců v bakalářských, magisterských a doktorských programech, 2001–2019, ČR

Zdroj: SIMS 2020b, vlastní zpracování

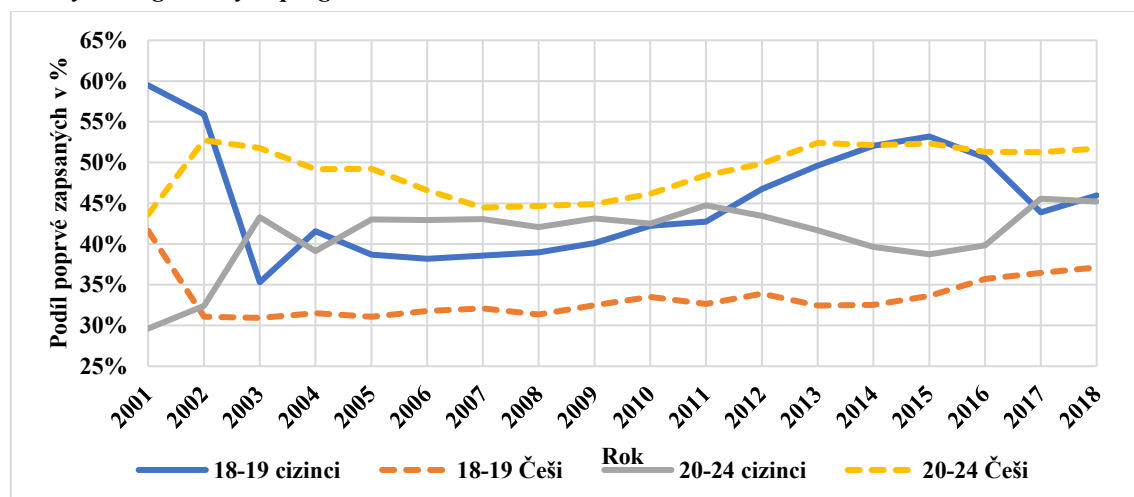
Stejný trend snižování celkového počtu poprvé zapsaných studentů v distanční a kombinované formě studia v bakalářských, magisterských a doktorských programech sledujeme z obrázku č. 9 od roku 2009. Podíl poprvé zapsaných studentů-cizinců vypadá odlišně od prezenční formy studia. Největší podíl studentů se státním občanstvím jiným než českým byl roce 2009 9,3 %. Od té doby se tento podíl začal snižovat a v současnosti se pohybuje kolem 5-6 %, i když v prezenční formě studia tento podíl jen narůstá. Celkově můžeme usuzovat, že distanční i kombinovaná forma studia jsou méně populární než prezenční, a to jak u osob s českým občanstvím, tak i u cizinců.

Pro studenty ze států mimo Evropskou unii v případě distanční nebo kombinované formy studia vzniká problém účelu pobytů na území ČR. Zákon o pobytu cizinců v ČR nedefinuje určité podmínky pro různé formy studia. V praxi Ministerstva vnitra ČR dochází k zvlášť posuzovaným případům, kde ministerstvo zkoumá rozsah studia cizinců v jiných formách než prezenčních, dle náplně dne cizinců, minimální časový rozsah studia atd. Může se však stát, že distanční a kombinované studium v bakalářských, magisterských a doktorských programech nelze chápat jako hlavní účel pobytu a důsledkem může být zamítnutí žádosti o studentské vízum pro cizince mimo EU, proto je to také jeden a možná hlavní důvod, proč mají cizinci menší zájem o distanční a kombinovanou formu studia.

6.1 Analýza věkové struktury poprvé zapsaných studentů a absolventů podle státní příslušnosti

Porovnání věkové struktury studentů s českým státním občanstvím a jiným než českým může ukázat na další rozdíly v těchto populacích.

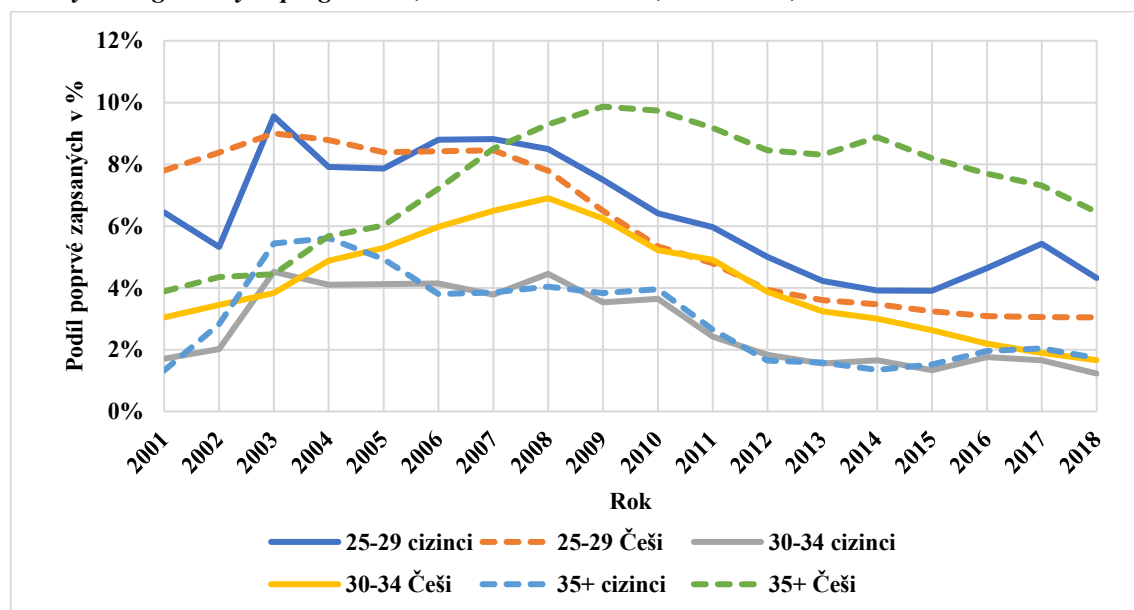
Obrázek č. 10: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v bakalářských a dlouhých magisterských programech, ve věku 18 až 24 let, 2001–2019, ČR

Poznámka: Podíl počítán v rámci uvedeného občanství

Zdroj: SIMS 2020c, vlastní zpracování; Češi jsou osoby s českým státním občanstvím

Obrázek č. 11: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v bakalářských a dlouhých magisterských programech, ve věku 25 až 35+ let, 2001–2019, ČR

Poznámka: Podíl počítán v rámci uvedeného občanství. Češi jsou osoby s českým státním občanstvím.

Zdroj: SIMS 2020c, vlastní zpracování

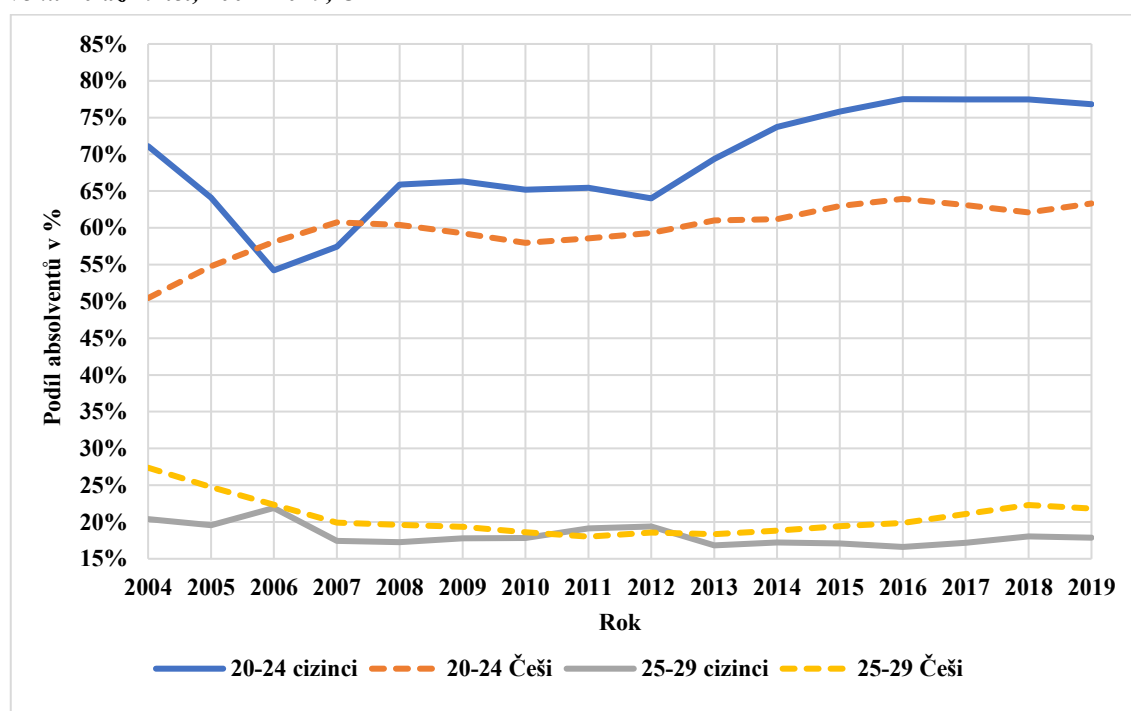
Z obrázku č. 10 lze pozorovat, že studenti Češi (tj. osoby s českým státním občanstvím) nejčastěji nastupují poprvé na vysokou školu ve věku 20 až 24 let na bakalářské a dlouhé magisterské programy a tento podíl tvoří kolem 50 % z celkového počtu studentů s českým občanstvím. U cizinců také dominuje věková skupina 20 až 24 let, ale od roku 2011 do 2017 byl podíl věkové skupiny 18 až 19 let nad věkovou skupinou 20 až 24 let, zatímco u Čechů k této situaci za posledních 17 let ani jednou nedošlo.

Další obrázek č. 11 zobrazuje, že podíl poprvé zapsaných studentů na bakalářské a „dlouhé“ magisterské programy ve věku 25 až 29 let se vyvíjí paralelně a od roku 2006 se liší mezi

cizinci a Čechy jen o 1,5 až 2 procentní body, kde větší podíl mají cizinci. Podíl studentů ve věku 25 až 29 let u obou skupin zažívá dlouhodobý pokles, který byl pod 5 % v roce 2019. Podobná situace je i ve věkové skupině 30 až 34 let, kde se obě skupiny poprvé zapsaných bakalářů a magistrů dostaly pod 5 % od roku 2011 a v roce 2019 už byl tento podíl jen 1,5 % jak u cizinců, tak i u Čechů. Největší pokles poprvé zapsaných studentů Čechů ve věkových kategoriích 25 až 29 a 30 až 34 byl v roce 2008 a pokračuje do současnosti, jedním z faktorů tohoto poklesu mohla být také světová finanční krize.

Ve věku 35 let a starším jsou Češi ochotnější poprvé nastoupit do bakalářského nebo magisterského programu. Průměrný podíl studentů v této věkové skupině (7,5 %) je vyšší oproti cizincům, kteří se dostali pod 5 % v roce 2006 a v roce 2019 tato hodnota byla jen 1,8 %.

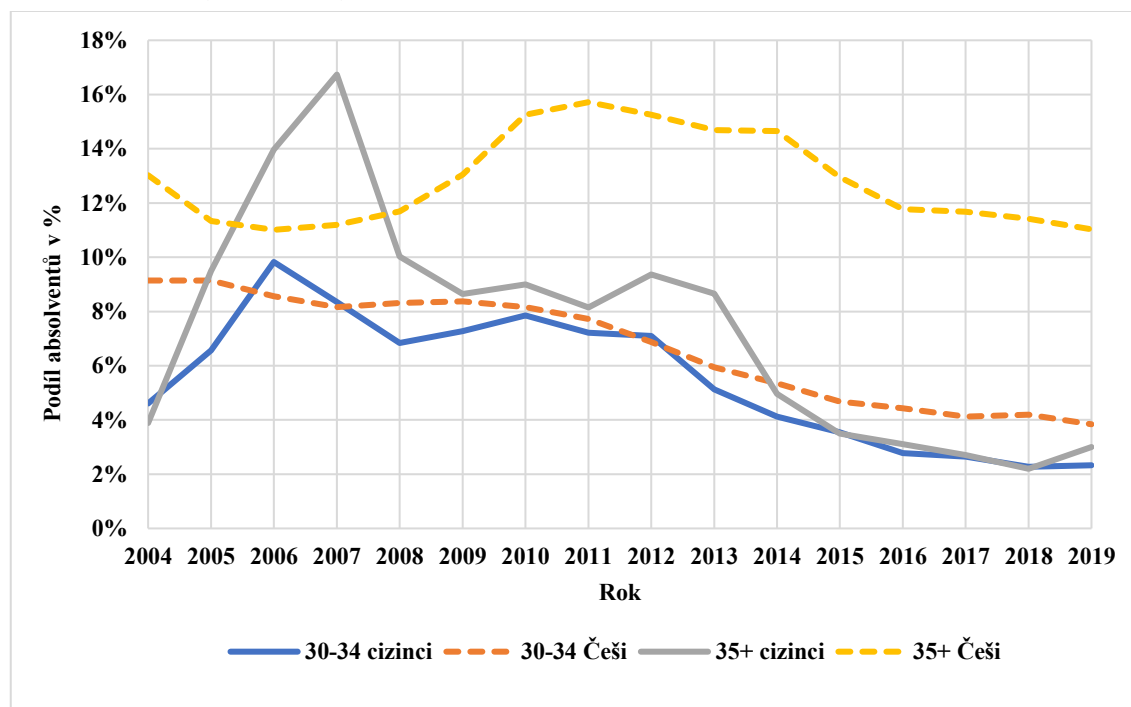
Obrázek č. 12: Věková struktura absolventů podle státní příslušnosti v bakalářských programech, ve věku 20 až 29 let, 2001–2019, ČR

Poznámka: Podíl počítán v rámci uvedeného občanství. Češi jsou osoby s českým státním občanstvím.

Zdroj: SIMS 2020d, vlastní zpracování

Obrázek č. 13: Věková struktura absolventů podle státní příslušnosti v bakalářských programech, ve věku 30 až 35+ let, 2001–2019, ČR

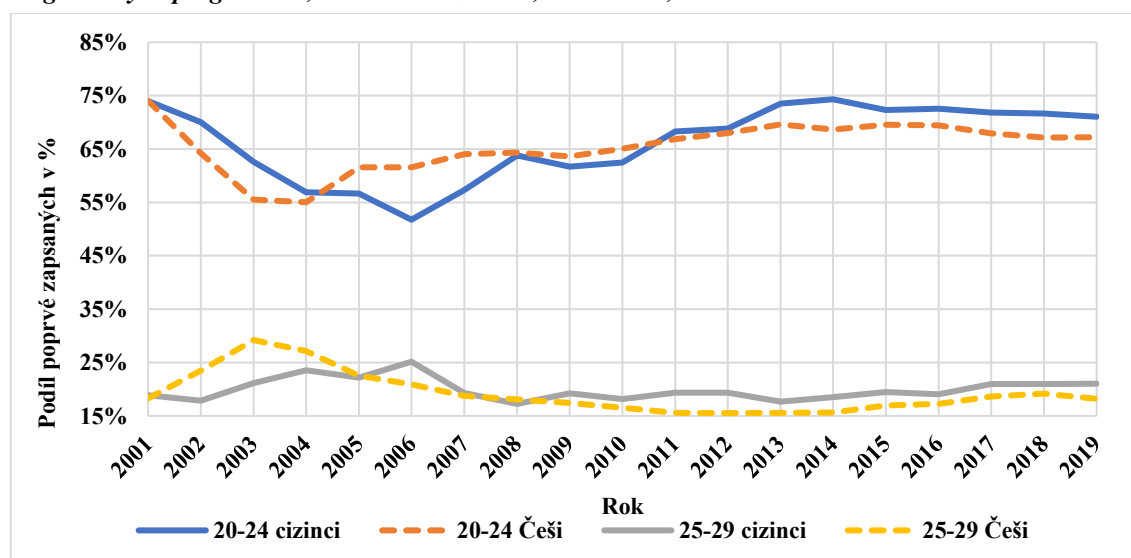

Poznámka: Podíl počítán v rámci uvedeného občanství. Češi jsou osoby s českým státním občanstvím.

Zdroj: SIMS 2020d, vlastní zpracování.

Obrázek č. 12 znázorňuje rozdíly ve věku absolvování bakalářských programů. Největší podíl absolventů u cizinců a Čechů je ve věku 20 až 24 let, největší rozdíl mezi skupinami je v roce 2004, kde 50 % Čechů absolvovalo bakalářský program ve věku 20 až 24 let, u cizinců tento podíl tvořil 71 %, maximální rozdíl nastává v roce 2019, kde 63 % Čechů a 77 % cizinců úspěšně ukončili studium ve věku 20 až 24 let, což také souvisí s dřívějším nástupem na vysokou školu u cizinců (viz obr. č. 10). Obrázek č. 13 zobrazuje trend již zmíněný výše, a to že ve věku 35 let a starším jsou Češi ochotnější poprvé nastoupit do bakalářského programu, což vysvětluje rozdíly, kdy Češi mají vyšší podíl absolvování bakalářských programů ve věku 35+ na rozdíl od cizinců. Pokles poprvé zapsaných studentů-bakalářů Čechů ve věkových kategoriích 25 až 29 a 30 až 34 let byl v roce 2008, což odpovídá snížení podílu absolventů od roku 2011, když bereme tříletou standardní dobu studia bakalářských programů. Podíl absolventů-cizinců je v posledních letech mírně nižší oproti Čechům ve věku 30 až 34 let v období sledovaném na obrázku č. 13.

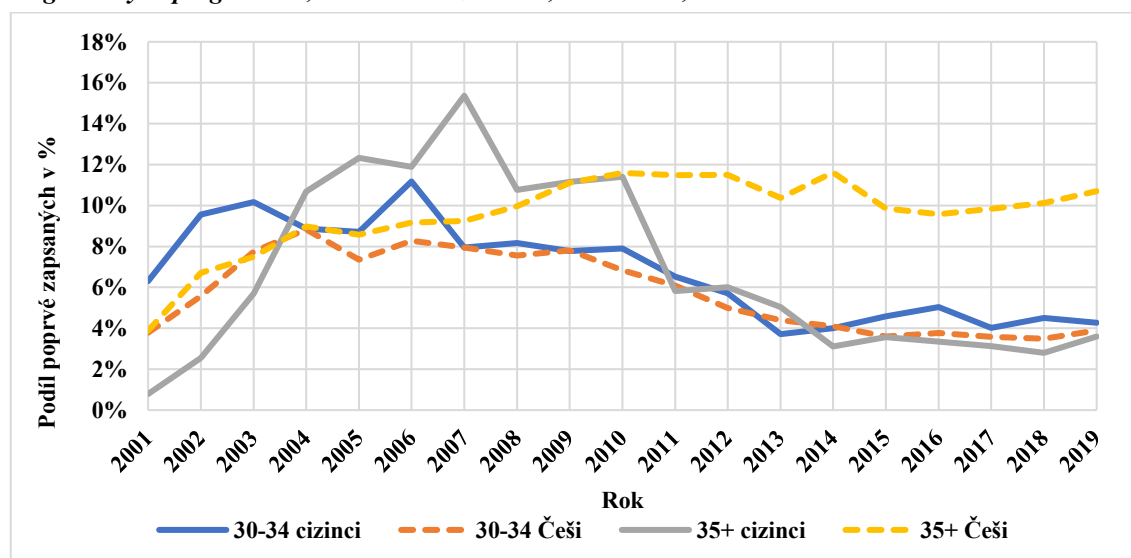
Obrázek č. 14: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v navazujících magisterských programech, ve věku 20 až 29 let, 2001–2019, ČR

Poznámka: Podíl počítán v rámci uvedeného občanství. Češi jsou osoby s českým státním občanstvím.

Zdroj: SIMS 2020c, vlastní zpracování

Obrázek č. 15: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v navazujících magisterských programech, ve věku 30 až 35+ let, 2001–2019, ČR

Poznámka: Podíl počítán v rámci uvedeného občanství. Češi jsou osoby s českým státním občanstvím.

Zdroj: SIMS 2020c, vlastní zpracování

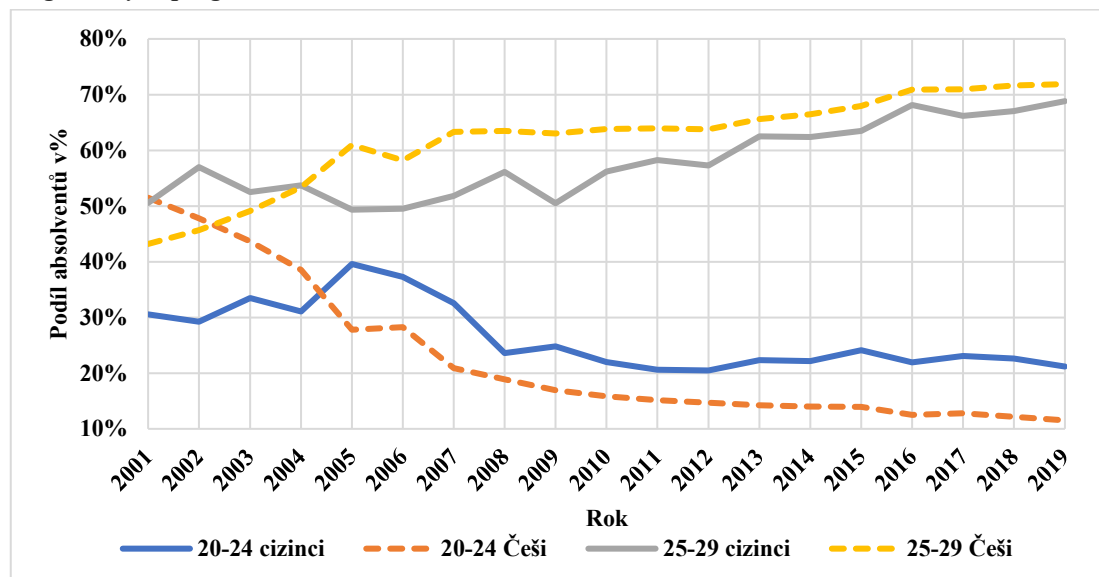
Vzhledem k tomu, že více než 50 % cizinců a Čechů absolvuje bakalářský program ve věku 20 až 24 let je možné předpokládat, že i největší podíl poprvé zapsaných v navazujících magisterských programech je ve věku 20 až 24 let, což také znázorňuje obrázek č. 14.

Obdobné rysy sledujeme jak u absolventů bakalářského studia, tak i u poprvé zapsaných do navazujících magisterských programů ve věkové skupině 25 až 29 let, kde v obou případech u cizinců i u Čechů se podíly pohybují kolem 20 až 25 % ve sledovaném období.

Na obrázku č. 15 zobrazen stejný vývoj u Čechů a cizinců ve věku 30 až 34 let, kde se podíl poprvé zapsaných od roku 2001 do roku 2012 se pohybuje kolem 7 %, ale od roku 2012 klesá pod 5 % u obou populací. V podílech poprvé zapsaných do navazujícího magisterského

programu ve věku 35 a více let je vývoj ukazatelů rozdílný. Maximální podíl u cizinců byl v roce 2007 a to 15 %, pak se snižoval do 2,8 % v roce 2018, zatímco u Čechů tento podíl mírně narůstal od roku 2001 a od roku 2011 se stabilizoval kolem hodnoty 10 %.

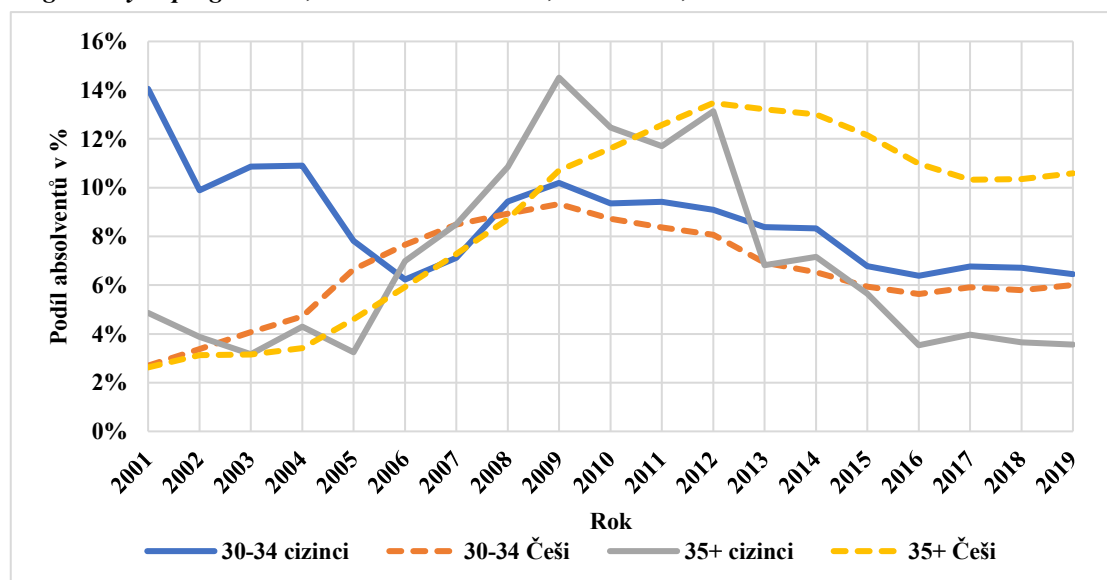
Obrázek č.16: Věková struktura absolventů podle státní příslušnosti v magisterských a navazujících magisterských programech, ve věku 20 až 29 let, 2001–2019, ČR

Poznámka: Podíl počítán v rámci uvedeného občanství. Češi jsou osoby s českým státním občanstvím.

Zdroj: SIMS 2020d, vlastní zpracování

Obrázek č.17: Věková struktura absolventů podle státní příslušnosti v magisterských a navazujících magisterských programech, ve věku 30 až 35+ let, 2001–2019, ČR

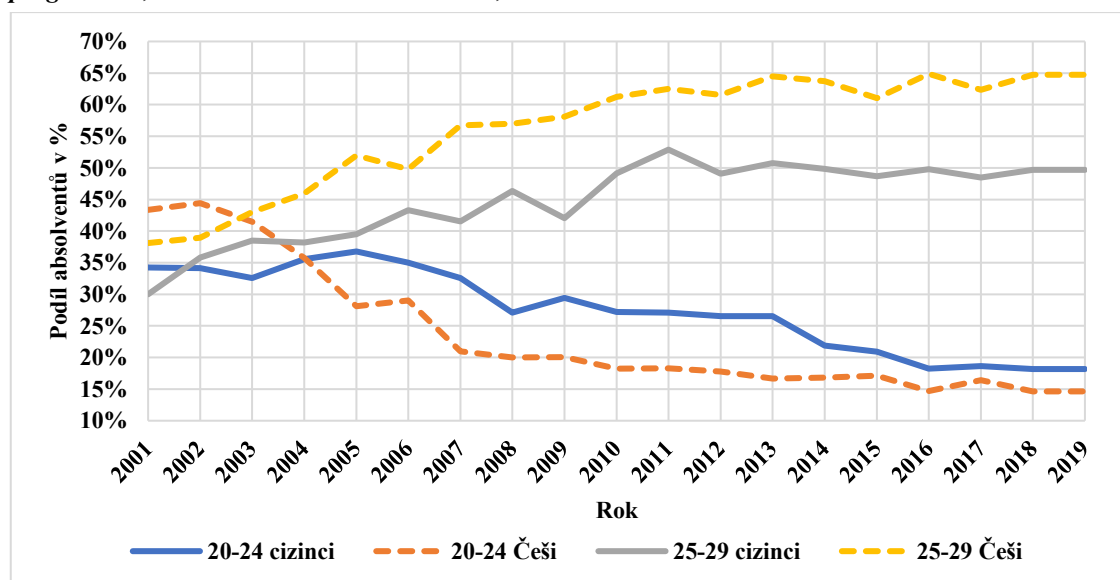
Poznámka: Podíl počítán v rámci uvedeného občanství. Češi jsou osoby s českým státním občanstvím.

Zdroj: SIMS 2020d, vlastní zpracování

Největší podíl absolventů v magisterských a navazujících magisterských programech tvoří věková skupina 25 až 29 let a to přes 50 % od roku 2003 u cizinců i Čechů, což znázorňuje obrázek č. 16. Nicméně sledované skupiny měly rozdílný vývoj, kdy v roce 2001 a 2002 byl u Čechů podíl absolventů ve věku 20 až 24 let vyšší oproti věkové skupině 25 až 29 let, ale už od

roku 2001 klesal do podílu 12 % v roce 2018. U cizinců od roku 2001 tento podíl narůstal do roku 2005 a pohyboval se kolem 30 %, v roce 2018 už tvořil 22 %, což bylo o 10 procentních bodů více než u českých absolventů. V porovnání s českými absolventy měli cizinci vyšší podíl absolventů ve věku 30 až 34 let do roku 2004 více než 10 % (viz obr. č.17), Češi měli podíl pod 5 %. Od roku 2005 obě populace procházely stejným vývojem a pohybovaly se mezi 5 až 10 % podílu absolventů ve věku 30 až 34 let v magisterských a navazujících magisterských programech. Ve věkové skupině 35 a více let absolventi cizinci měli nejvyšší podíl 14,5 % v roce 2009, to také souvisí se skutečností, že v roce 2007 podíl poprvé zapsaných studentů ze zahraničí do navazujícího magisterského studia tvořil 15 % ve věku 35 +. Vzhledem k tomu, že je délka studia navazujícího magisterského studia 2–3 roky, vysoký podíl absolventů byl hlavně ovlivněn vysokým podílem poprvé zapsaných. U českých absolventů podíl absolventů ve věku 35 a více let narůstal na 11 % v roce 2009, ale převýšil podíl studentů ze zahraničí v roce 2011. Od té doby se stabilizoval mezi 10 a 15 %, zatímco u cizinců tento podíl jen klesal a v roce 2019 byl pouhých 3,6 %.

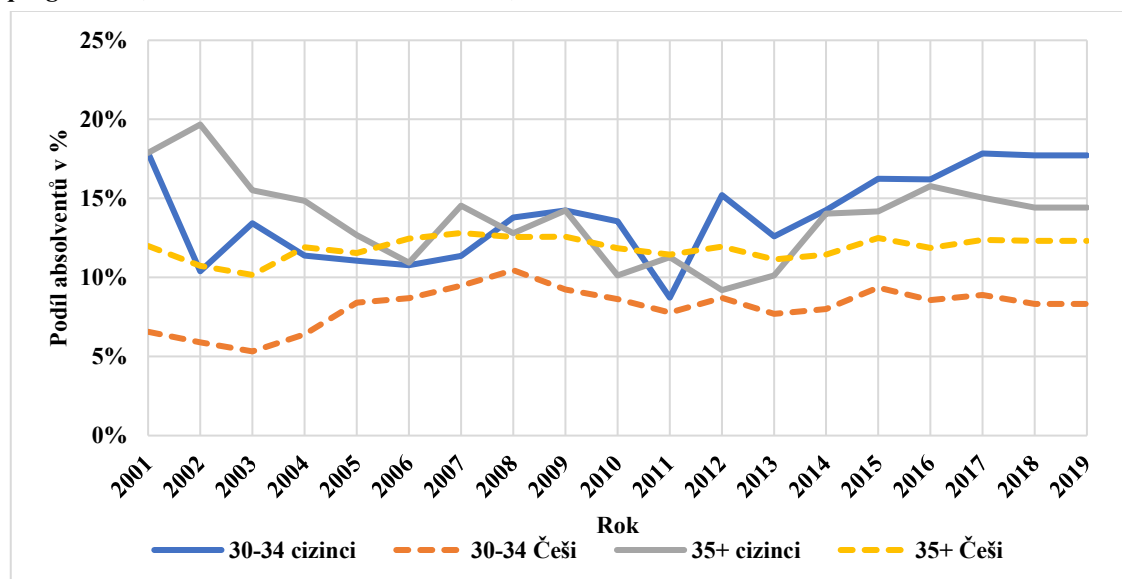
Obrázek č. 18: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v doktorských programech, ve věku 20 až 29 let 2001–2019, ČR

Poznámka: Podíl počítán v rámci uvedeného občanství. Češi jsou osoby s českým státním občanstvím.

Zdroj: SIMS 2020c, vlastní zpracování

Obrázek č. 19: Věková struktura poprvé zapsaných studentů podle státní příslušnosti v doktorských programech, ve věku 30 až 35+ let 2001–2019, ČR

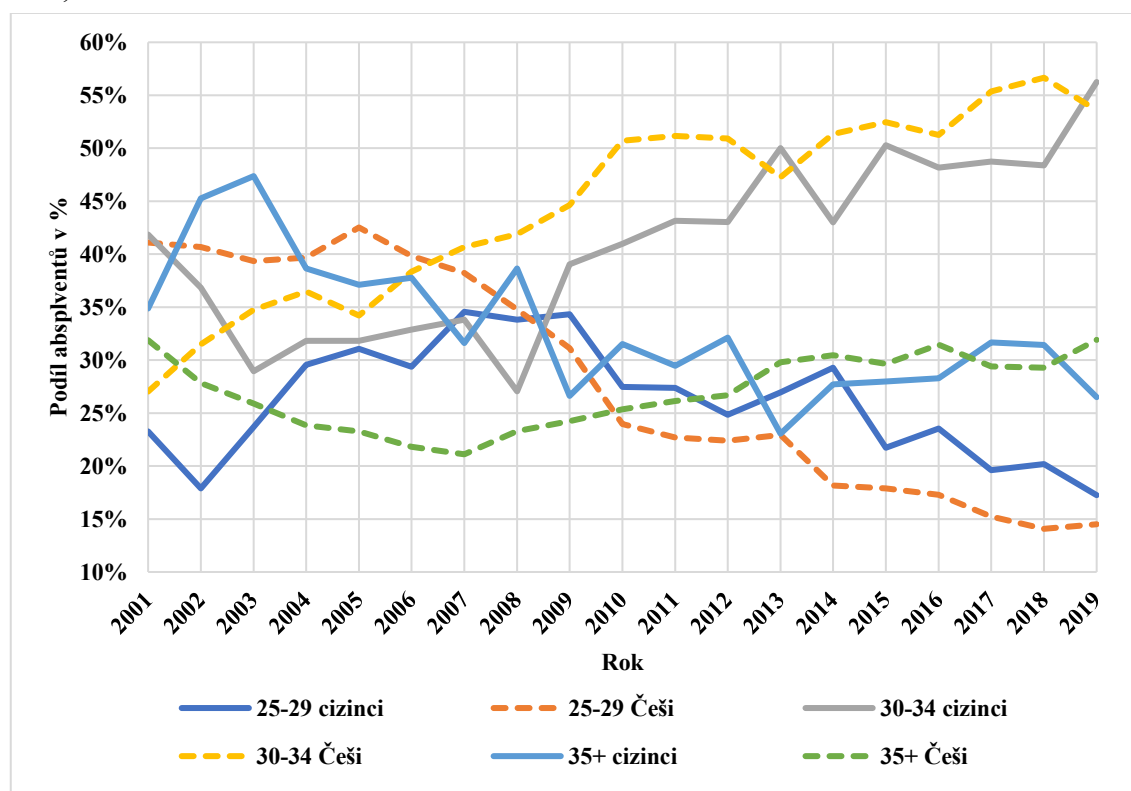
Poznámka: Podíl počítán v rámci uvedeného občanství. Češi jsou osoby s českým státním občanstvím.

Zdroj: SIMS 2020c, vlastní zpracování

Obrázek č. 18 znázorňuje podíl poprvé zapsaných studentů do doktorských programů. Největší podíl tvoří věková skupina 25 až 29 let od roku 2003 u cizinců i Čechů. V roce 2001 a 2002 u zahraničních i českých studentů nastupovalo na doktorské studium nejvíce osob ve věku 20 až 24 let, u Čechů se podíl této věkové skupiny začal postupně snižovat od roku 2002 z 44 % na 14,5 % v roce 2019. U cizinců tento podíl dosáhl maximální hodnoty 37 % v roce 2005, od té doby se také postupně snižoval na 18 %. V roce 2019 u poprvé zapsaných studentů v doktorských programech s jiným občanstvím než českým činil podíl ve věku 25 až 29 let 50 %, u českých studentů to byl 65 %.

Studenti ze zahraničí ve věku 30 až 34 let nastupují na doktorské studium častěji než čeští studenti (viz obr. č. 19). Největší 10% podíl poprvé zapsaných českých studentů byl v roce 2008, u cizinců byl největší podíl v roce 2012 a tvořil skoro 15 %, od roku 2013 narostl do hodnoty 18 % v roce 2018, u Čechů mezi 5 a 10 % a v roce 2018 představoval 8 %. Češi ve věku 35 + mají větší zájem o doktorské studium, než ve věku 30 až 34 let, u cizinců věkové skupiny 30 až 34 let a 35 + procházejí stejným vývojem, kde je v posledních letech skupina 30 až 34 let dominující. U obou populací studentů doktorského studia ve věku 35 + se podíl se vyvíjí paralelně, kdy v roce 2019 byl u cizinců podíl této věkové skupiny 14 %, u Čechů 12 %.

Obrázek č. 20: Věková struktura absolventů podle státní příslušnosti v doktorských programech, 2001–2019, ČR

Poznámka: Podíl počítán v rámci uvedeného občanství. Češi jsou osoby s českým státním občanstvím.

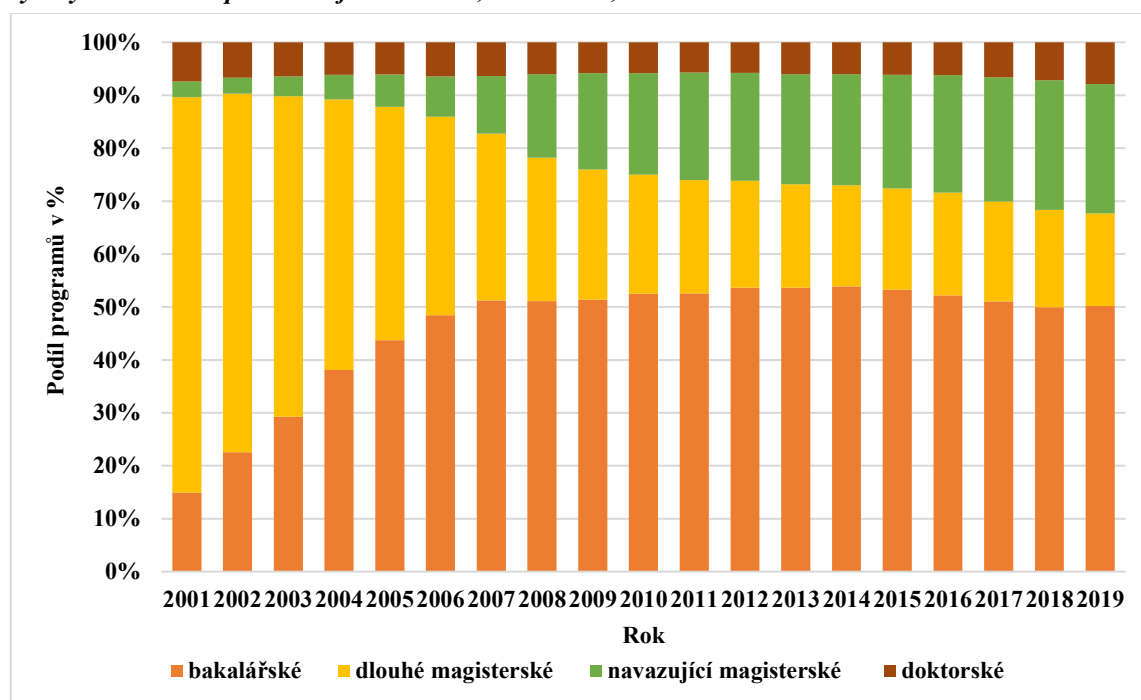
Zdroj: SIMS 2020d, vlastní zpracování

Z obrázku č. 20 nabízí detailní pohled na věkovou strukturu absolventů, kde podíl absolventů v doktorském studiu je největší ve věku 30 až 34 let u cizinců a Čechů. Do roku 2006 byl u Čechů největší podíl absolventů ve věkové skupině 25 až 29 let, v roce 2019 měla věková skupina 30 až 34 let 55% podíl absolventů. U studentů ze zahraničí byl naopak nižší podíl absolventů ve věku 25 až 29 let do roku 2006, poté měli v průměru o 2 % větší podíl než Češi. Od roku 2009 je u cizinců také dominující skupina absolventů ve věku 30 až 34 let a tvoří více než 56 % v roce 2019. Nejmenší podíl absolventů s českým občanstvím do roku 2009 tvoří skupina 35 a více let a pak narůstá s časem do 32 % v roce 2019. U cizinců naopak tento podíl klesal do roku 2009 a pak se pohyboval mezi 25 až 30 %.

6.2 Analýza studia cizinců na veřejných a soukromých školách a vývoj studia dle typu studijního programu

Za posledních devatenáct let se výrazně proměnila struktura ve studijních programech na veřejných vysokých školách, tak i soukromé školy rozšířily svou nabídku, což budeme zkoumat v této části.

Obrázek č. 21: Vývoj podílu ukončených i neukončených studií cizinců na veřejných a soukromých vysokých školách v prezenční formě studia, 2001–2019, ČR

Poznámka: jedná se o podíly studií včetně ukončených a neukončených, nikoliv o podíly vycházející z počtu osob studentů, ale z počtu studií.

Zdroj: SIMS 2020e, vlastní zpracování

Na obrázku č. 21 se jedná o podíl studií, včetně přerušovaných studií, a podíl absolvování. Podíly byly získané přes počty studií nikoliv jako počty fyzických osob, tedy osoba může mít více než jedno ukončené a neukončené studium.

Z obrázku č. 21 lze sledovat vývoj podílu studií a absolvování cizinců na vysokých školách (bez státních vysokých škol). V roce 2001 dominovaly tzv. dlouhé magisterské programy, ve kterých studovalo kolem 80 % všech studentů cizinců. V roce 2007 až do současnosti se tento rozdíl poměrně zmenšil a místo dlouhých magisterských programů cizinci upřednostňují bakalářské programy a vzhledem k tomu začíná narůstat i podíl navazujících magisterských programů, což je v souladu s cíli deklarovanými v Bílé knize. S tím souvisí změna systému; zavádění dvoustupňového studia bakalářského a navazujícího magisterského podle Boloňského procesu umožňuje individuálnější přístup studenta ke studiu. Vzdělávání se stává flexibilním pro všechny, kdy student po ukončení bakalářského programu na jedné škole může odejít v rámci navazujícího magisterského studia na jinou školu.

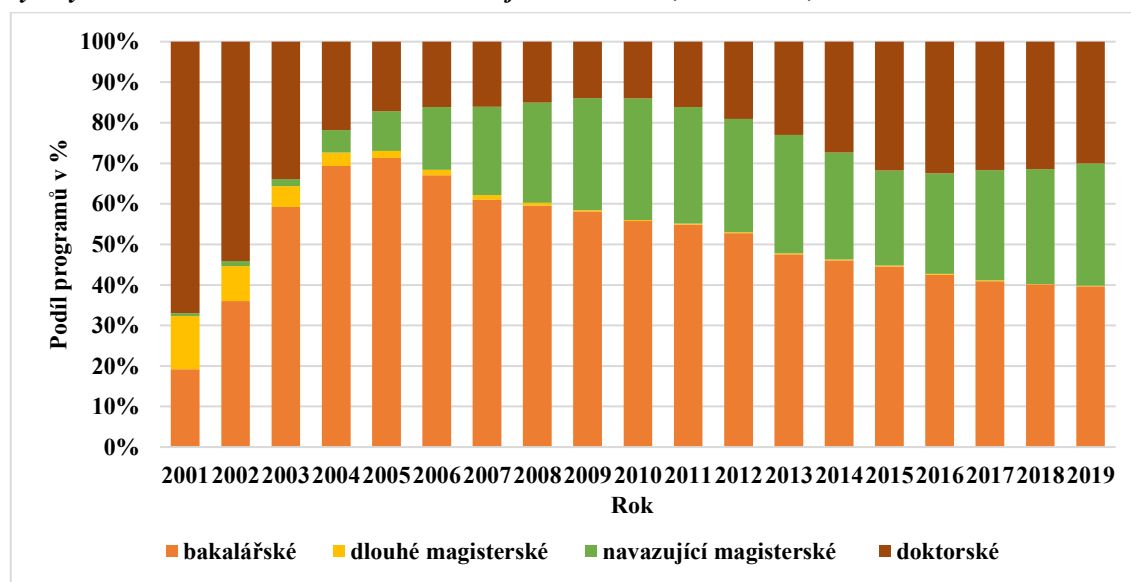
Jako příklad lze uvést Rusko, kde dlouhé magisterské (takzvaný stupeň vzdělání specialista) studium (5 let) začínalo být nahrazováno bakalářským a navazujícím magisterským studiem před pouhými pěti lety. Ve stejném roce proběhla tato změna i v Kazachstánu. Do roku 2010 nebylo možné v těchto zemích ukončit studium po 3-4 letech (standardní doba studia pro většinu bakalářských programů) a odejít studovat jinde včetně zahraničí. Ukrajina přijala rozdělení na bakaláře a magistry od 1. července 2014, v Bělorusku to bylo dokonce od 15. května 2015.

Až v roce 2013 až 2014 dostali čerství absolventi z bývalého Sovětského svazu poprvé možnost pokračovat v magisterském studiu v zahraničí, což možná vysvětluje mírný nárůst ve

vývoji počtu zahraničních studentů v navazujícím magisterském programu od roku 2014 do současnosti, jelikož občané bývalého Sovětského svazu jsou jednou z největších skupin studentů-cizinců v ČR.

Nicméně pro cizince stále zůstávají atraktivní dlouhé magisterské programy, které nabízí zejména např. právnické, lékařské a pedagogické fakulty.

Obrázek č. 22: Vývoj podílu ukončených i neukončených studií cizinců na veřejných a soukromých vysokých školách v distanční a kombinované formách studia, 2001–2019, ČR

Poznámka: jedná se o podíly studií včetně ukončených a neukončených, nikoliv o podíly vycházející z počtu osob studentů, ale z počtu studií.

Zdroj: SIMS 2020e, vlastní zpracování

Na rozdíl od prezenční formy studia u cizinců, lze z obrázku č. 22 vidět, že podíly studií a absolvování mají minimální podíl v dlouhých magisterských programech v distanční a kombinované formě studia za posledních 19 let. Avšak v roce 2003 mají největší podíl studií u cizinců ze všech typů studijních programů bakalářské programy, které tvořily přes 70 % studií a v současnosti se tento podíl pohybuje kolem 40 %. Od roku 2004 narůstá podíl studií v navazujících magisterských programech, což je také důsledkem podpisu Boloňské deklarace.

Celkově mají cizinci stejný zájem o bakalářské a navazující magisterské programy v distanční a kombinované nebo prezenční formě studia od roku 2009, kde mají stejný podíl. Podíl ukončených a neukončených studií a absolvování cizinců v doktorských programech prošly určitou cestou, kdy v roce 2001 měl doktorský program v distanční a kombinované formě studia podíl ze všech typů studijních programů přes 65 %, zatímco v roce 2009 byl menší zájem o tento program. To můžeme vysvětlit tím, že mnohem méně studentů pokračuje ve svém studiu v doktorských programech než v navazujících magisterských. V posledních letech je vidět, že zájem o studium v kombinované a distanční formě studia v doktorských a navazujících magisterských programech je skoro stejný. Nárůst podílu studií cizinců v doktorském programu v distanční a kombinované formě studia začal znovu narůstat od roku 2012. To může být ovlivněno tím, že v současnosti skoro každý doktorský program má v nabídce kombinovanou formu studia i z toho důvodu, že studenti v doktorské formě studia spojují studium a práci.

6.2.1 Veřejné, soukromé školy a studium cizinců

Zvýšený zájem o terciární vzdělávání je patrný zejména od roku 2001, kdy počet vysokoškolských studentů včetně cizinců byl 203 tis. a v roce 2018 se zvýšil skoro na 290 tis. studentů. Soukromé vysoké školy se v České republice poprvé objevily po roce 1989. V roce 2000 existovalo 8 soukromých a 23 veřejných VŠ. V průběhu dalších 10 let se počet soukromých VŠ zvýšil více než 5x a celkem jich je v ČR registrováno 44. Počet veřejných VŠ vzrostl pouze nepatrně na 26. V současné době na území ČR působí 36 soukromých škol.

Tabulka č. 2: Celkové počty studentů cizinců podle typu vysoké školy se zastoupením žen v % v bakalářských, magisterských a doktorských programech, 2000–2019, ČR

Rok	Veřejné vysoké školy		Soukromé vysoké školy	
	Celkový počet	Podíl žen v %	Celkový počet	Podíl žen v %
2001	8 475	48 %	298	48 %
2002	10 313	48 %	746	55 %
2003	11 579	49 %	1 492	60 %
2004	14 480	48 %	2 581	63 %
2005	17 150	48 %	3 744	62 %
2006	19 202	49 %	4 686	63 %
2007	21 173	48 %	5 920	62 %
2008	23 063	49 %	7 133	62 %
2009	25 476	49 %	9 023	62 %
2010	27 801	49 %	9 765	63 %
2011	29 377	50 %	9 413	62 %
2012	30 974	51 %	8 537	60 %
2013	32 645	52 %	7 774	60 %
2014	34 091	52 %	6 909	61 %
2015	35 788	52 %	6 317	61 %
2016	37 682	52 %	5 885	61 %
2017	38 040	52 %	5 761	60 %
2018	39 284	52 %	5 623	59 %
2019	40 825	52 %	5 692	59 %

Zdroj: SIMS 2020a, vlastní zpracování

Většina cizinců však preferuje studium na veřejné vysoké škole, a to z důvodu, že cizinci mají možnost získat bezplatné vysokoškolské vzdělávání, pokud studují v češtině. Za studium na soukromé vysoké škole musí však student platit školné i za studium v češtině. Ve společnosti je rozšířena domněnka, že je snazší splnit přijímací podmínky na soukromou vysokou školu než na veřejnou vysokou školu, nicméně žádný výzkum k tomu neexistuje.

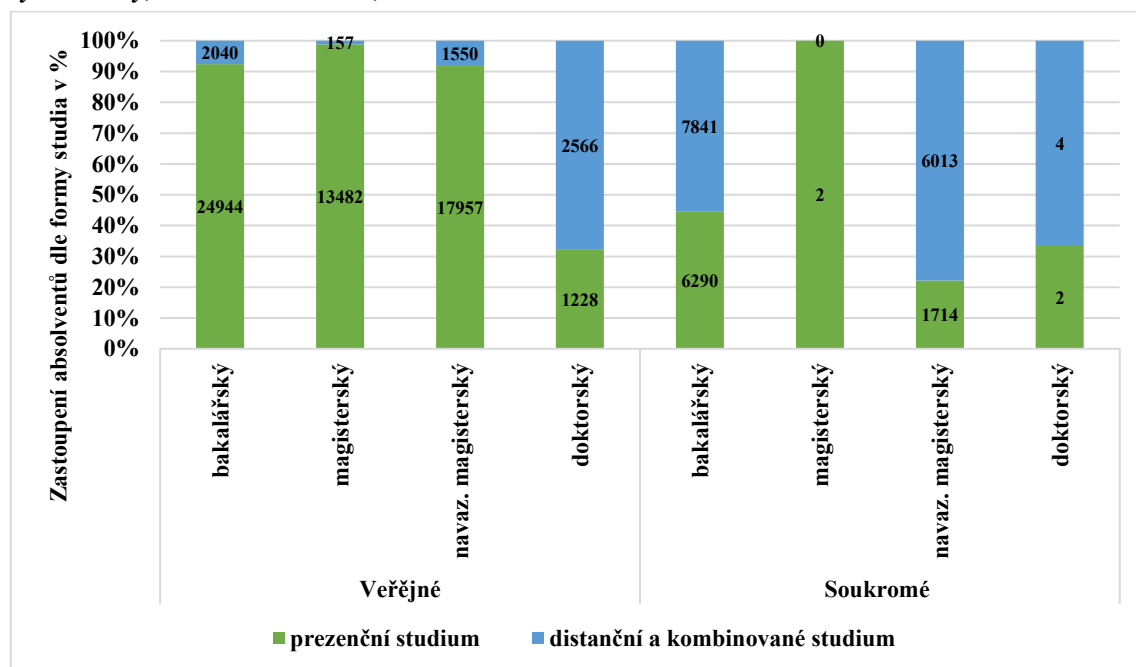
Z tabulky č. 2 lze sledovat nárůst počtu cizinců jak na veřejných, tak i na soukromých školách, nicméně soukromé školy zažily mnohem výraznější nárůst do roku 2010, kdy počet studentů cizinců na soukromých VŠ byl skoro 2krát větší než dnes, i když v posledních letech počty klesají. Úbytek počtu studentů cizinců na soukromých VŠ za posledních devět let lze vysvětlit tím, že za dobu existování soukromých vysokých škol devatenáct z nich ukončilo svou činnost, nebo jim byl odebrán státní souhlas působit jako vysoká škola. Většinou se tak stalo od roku 2012. V současné době 12,5 % z celkového počtu cizinců na VŠ studuje na soukromých

školách. Výraznější zájem o studium na soukromých VŠ mají ženy, kde se stabilní průměr zastoupení žen pohybuje kolem 60 % oproti veřejným školám, kde se zastoupení mužské a ženské populace skoro neliší.

V ČR dále existují státní vysoké školy jako Policejní akademie České republiky v Praze a Univerzita obrany, které jsou zřízené zvláštním zákonem a jsou v kompetenci Ministerstva vnitra a Ministerstva obrany. Sdružené informace matrik studentů neobsahují údaje o studentech těchto státních vysokých škol, protože státní vysoké školy nespádají pod MŠMT.

Existuje jen omezený přístup k datům státních vysokých škol. Přístupná data z ČSÚ nabízí jen počet studií, včetně přerušených studií, tudíž nejde o studenty jakožto fyzické osoby. Podle údajů v roce 2017 se počet studií pohyboval kolem čtyř až pěti tisíc, z toho jen třetinu tvořily ženy. Státní vysoké školy mají jen malý počet studií cizinců. V roce 2016 byl jejich podíl jen 2,4 %, zatímco na ostatních vysokých školách studenti cizinci tvořili 18 %.

Obrázek č. 23: Podíl a počet prvních absolventů-cizinců dle formy studia, studijního programu a typu vysoké školy, v období 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2020f, vlastní zpracování

Na obrázku č. 23, je viditelný rozdíl prvních absolventů-cizinců dle typu vysoké školy a formy studia. Na veřejných školách v bakalářských oborech úspěšně ukončí studium v prezenční formě studia 90 % cizinců, ale na soukromých školách je situace opačná. Tam ukončí studium v prezenční formě pouze 45 % absolventů-cizinců. Obdobná situace je u navazujících magisterských programů, kde více než 90 % absolventů-cizinců studuje v prezenční formě studia na veřejných školách, zatímco na soukromých školách je to jen 20 %.

Zajímavý je i rozdíl v počtech prvních absolventů v dlouhých magisterských studijních programech. Na soukromých školách za celkové období od roku 2001 do 2017 absolvovali jen 2 cizinci, což reflektuje malou nabídku dlouhých magisterských programů.

Soukromé školy mají jen 6 absolventů doktorského studia ze zahraničí za sledovaných 17 let. Obecně lze tvrdit, že podíl studentů v prezenční, distanční nebo kombinované formě studia

v bakalářských a navazujících magisterských programech také záleží na tom, zda se jedná o veřejnou či soukromou vysokou školu. Soukromé školy mohou mít malou nabídku magisterských a doktorských programů a zároveň málo soukromých VŠ má akreditace pro doktorské studium (jen 7 soukromých škol v České republice má takové právo).

Tabulka č. 3: Celkové počty absolventů cizinců v bakalářských, magisterských a doktorských programech-podle vysoké školy, ve vybraných letech, ČR

Vysoká škola	2019	2015	2012	2010	2005	2001
Masarykova univerzita	1455	1313	1040	755	223	54
Univerzita Karlova	1239	1033	1054	1037	413	248
Vysoké učení technické v Brně	948	703	519	445	137	28
Vysoká škola ekonomická v Praze	720	698	740	698	230	48
České vysoké učení technické v Praze	593	430	317	263	45	24
Česká zemědělská univerzita v Praze	424	245	137	101	15	11
Mendelova univerzita	393	228	108	98	41	6
Univerzita Palackého v Olomouci	348	272	245	285	114	39
Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	280	256	294	288	48	7
Vysoká škola finanční a správní, a.s.	246	258	99	49	4	-
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	174	189	249	231	81	2
Metropolitní univerzita Praha, o.p.s.	181	156	111	77	6	-
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	177	119	59	55	15	10
Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, o.p.s.	159	238	175	58	1	-
Ostravská univerzita	139	117	48	67	14	6
Vysoká škola hotelová v Praze, s.r.o.	104	114	124	100	20	-
Veterinární a farmaceutická univerzita Brno	100	82	71	46	27	5
Západočeská univerzita v Plzni	77	64	68	46	20	7
Slezská univerzita v Opavě	59	120	102	101	36	3
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	76	34	36	24	14	4
Celkem	7892	6669	5596	4824	1504	502

Poznámka: Názvy VŠ seřazeny sestupně podle počtu absolventů cizinců v roce 2019. Soukromé VŠ jsou označeny modrou barvou.

Zdroj: SIMS 2020f, vlastní zpracování

V tabulce č. 3 je vybraných 20 vysokých škol podle největšího počtu absolventů cizinců bakalářských, magisterských a doktorských programu cizinců v roce 2019. Do tohoto seznamu se vešly jen 4 soukromé VŠ, které mají celkem jen 1 239 absolventů s jiným občanstvím než českým v roce 2019 oproti 7 548 na veřejných vysokých školách. Ze seznamu tabulky č. 3 lze vidět, že méně než na soukromých školách absolvovali cizinci studium jen v menších městech v ČR. Soukromé školy mají menší nabídku studijních programů než veřejné školy a omezený maximální počet studujících. I z toho důvodu mají menší počty absolventů cizinců. Na soukromých školách studovalo v roce 2019 4krát méně cizinců než na školách veřejných.

Tabulka č. 4: Celkové počty studujících ve všech programech podle státních občanství a města studia se zastoupením cizinců v %, 2018, ČR

Město	Studující se státním občanstvím ČR	Studující cizinci	Podíl cizinců v %
Praha	94 230	21 301	18 %
Brno	49 236	13 003	21 %
Olomouc	18 135	1 929	10 %
Ostrava	18 892	1 620	8 %
Hradec Králové	8 954	1 144	11 %
Plzeň	11 803	1 065	8 %
Zlín	7 050	799	10 %
České Budějovice	12 521	530	4 %
Liberec	5 542	441	7 %
Pardubice	6 694	353	5 %
Mladá Boleslav	789	216	22 %
Ústí nad Labem	7 356	206	3 %
Opava	2 480	187	7 %
Karviná	1 926	177	8 %
Lednice	690	138	17 %
Kladno	1 451	135	9 %
Jindřichův Hradec	906	112	11 %
Celkem	248 655	43 356	

Poznámka: Města seřazena sestupně podle počtu studujících cizinců v roce 2018.

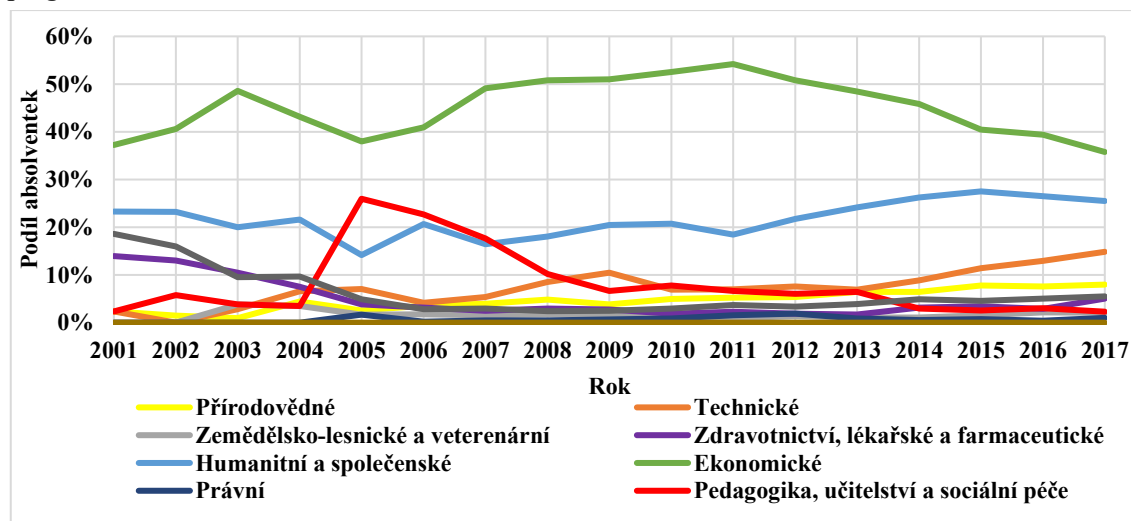
Zdroj: CSÚ 2019, vlastní zpracování

Česká metropolitní města více přitahují cizince kvůli rozmanitosti práce a možnosti studia na vysokých školách. Cizinci stejně jako tuzemské obyvatelstvo se kvůli studiu na vysokých školách stěhují do měst, ve kterých se nachází vysoké školy. Hlavním magnetem České republiky je v tomto smyslu Praha (Novotný a kol. 2007, Čermák, Janská 2011, Drbohlav, Valenta 2014). Česká města také nesou za sebou specifické rysy vývoje ze socialistického období transformace. Například etnická i národnostní složení populace hlavního města Prahy nebyla tak různorodá jako v současnosti vzhledem k dlouhodobému omezení stěhování ze socialistických zemí do Česka (Přidalova a kol., 2015). Následná transformace způsobila, že se Praha stala atraktivní pro cizince a jejich rodiny s vyšším ekonomickým statusem (Pospíšilová 2007). K 31.12.2019 měla Praha na svém území skoro 211 519 cizinců, což tvoří 35 % všech cizinců v ČR (ČSÚb, 2020). Z tabulky č. 4 vyplývá, že v počtu studujících cizinců v městech je Praha na prvním místě, Brno zaujímá místo druhé. Nicméně podíl cizinců vůči celkovému počtu studentů je v Brně vyšší než v Praze. Avšak největší podíl studujících cizinců je v Mladé Boleslav a to 22 %.

6.3 Poprvé zapsaní a absolventi cizinci dle skupin studijních programů

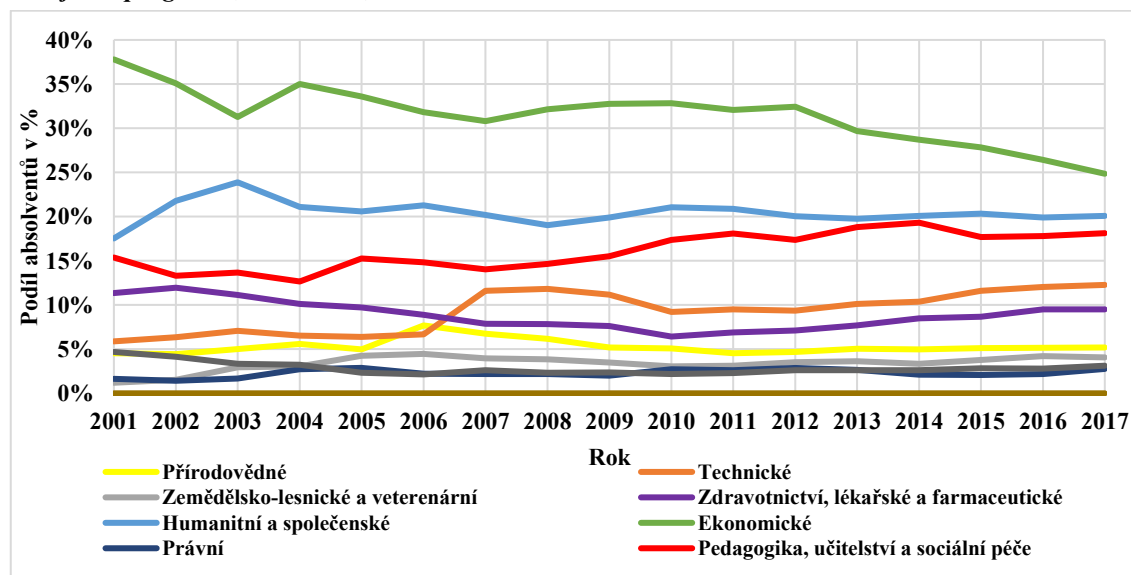
Analýza absolventů cizinců dle skupin studijních programů ukáže více o profilu studenta, o jeho největších zájmech a nejčastěji studovaných studijních oborech. Populace prvních absolventů bez českého občanství je rozdělená podle pohlaví, jelikož existují určité odlišnosti ve zvolení oboru studia.

Obrázek č. 24: Podíl prvních absolventek-cizinek bakalářského programu, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

Obrázek č. 25: Podíl prvních absolventek s českým občanstvím bakalářského programu, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

Obrázek č.24 a 25 znázorňuje vývoj podílu absolventek v bakalářských programech od roku 2001 do roku 2017. Největší podíl mají *ekonomické* vědy a nauky u absolventek s českým

občanstvím a jiným než českým, kde v roce 2011 podíl absolventek cizinek 54 %. Žádný jiný studijní program nevykazoval tak velký zájem jako *ekonomické* vědy v bakalářských programech.

U absolventek cizinek se podíl *humanitních a společenských* programů pohybuje kolem 20 %, od roku 2011 vzrostl na 25,5 % v roce 2017.

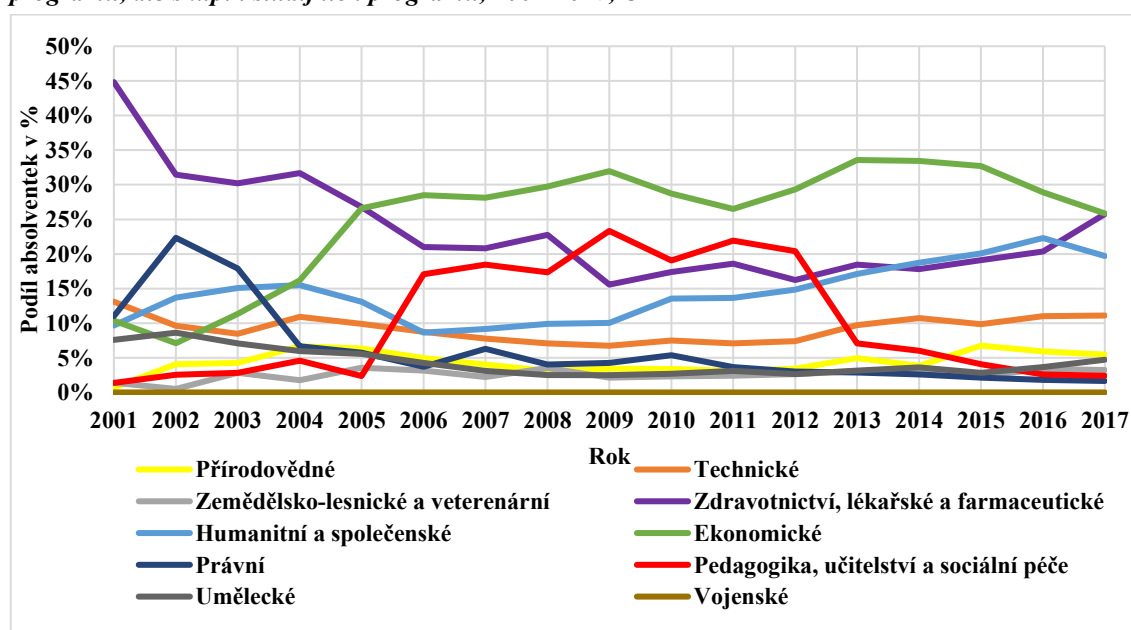
Zajímavý je vývoj u programu *pedagogika, učitelství a sociální péče* u absolventek cizinek v bakalářských programech, kde byl rychlý nárůst v roce 2005 až na podíl 26 % avšak pak se snižoval až na 5,5 % v roce 2017, což ukazuje na určitý pokles zájmu o tuto skupinu studijních oborů u cizinek. Opačným vývojem prošly *humanitní a společenské* programy, kde klesl podíl absolventek v roce 2005 na 14 % a od roku 2007 tento podíl narůstal do maximální hodnoty 27,5 % v roce 2015. U českých absolventek je opačný trend, kde má *pedagogika, učitelství a sociální péče* po celou dobu sledování třetí největší podíl absolventek a *humanitní a společenské* programy mají druhý největší podíl.

Z obrázku č. 24 lze sledovat narůstající zájem o *technické* programy, od roku 2013 rychle narůstá podíl cizinek, které ho absolvovaly, až do 15 %. U absolventek s českým státním občanstvím se podobný nárůst zájmu o této studijní programy objevuje od roku 2007.

V programu *zdravotnictví, lékařské a farmaceutické* vědy absolventky s českým občanstvím mají podíl 6 až 10 %, v této souvislosti je třeba uvést, že v České republice byl v roce 1992 zahájen na některých lékařských fakultách bakalářský studijní program všeobecná sestra, které do této doby bylo předmětem středního vzdělávání. Hlavní zákonnou normou, která určuje vzdělávání zdravotních sester, se stal Zákon č. 96/2004 Sb. ze dne 4. února 2004. Tento program lze studovat na lékařských a zdravotně sociálních fakultách, avšak u absolventek bakalářských programů je tento podíl nižší než 5 %.

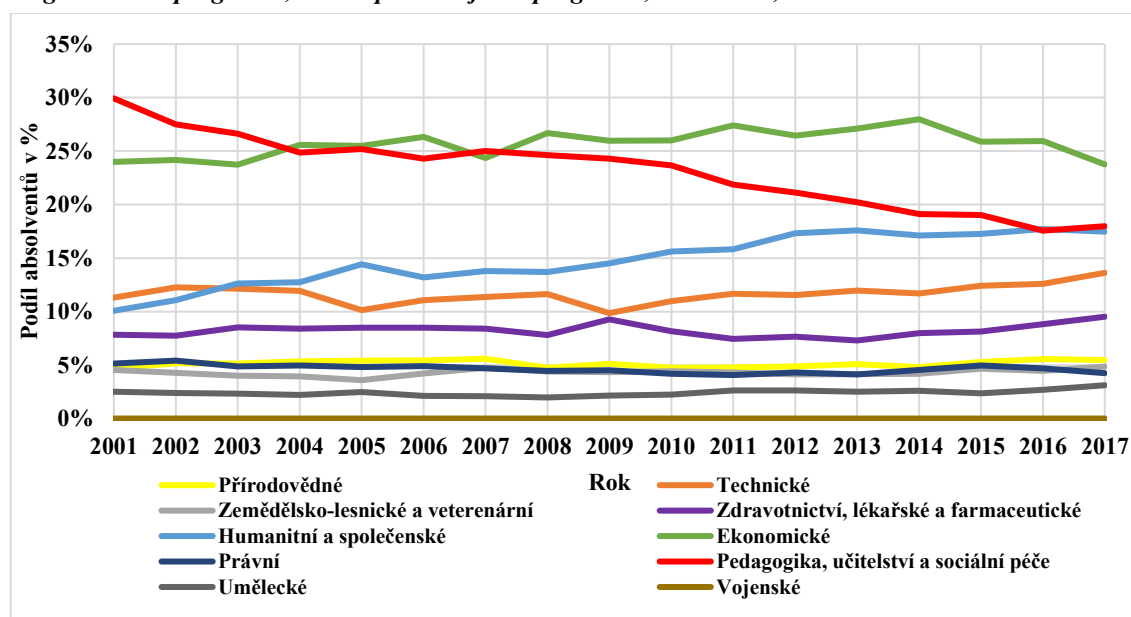
Nízký zájem mají jak cizinky, tak i Češky, v bakalářských programech o *umělecké, zemědělsko-lesnické a veterinární a právní* programy a žádná cizinka úspěšně neukončila *vojenské* programy.

Obrázek č. 26: Podíl prvních absolventek-cizinek magisterského a navazujícího magisterského programu, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

Obrázek č. 27: Podíl prvních absolventek s českým občanstvím magisterského a navazujícího magisterského programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

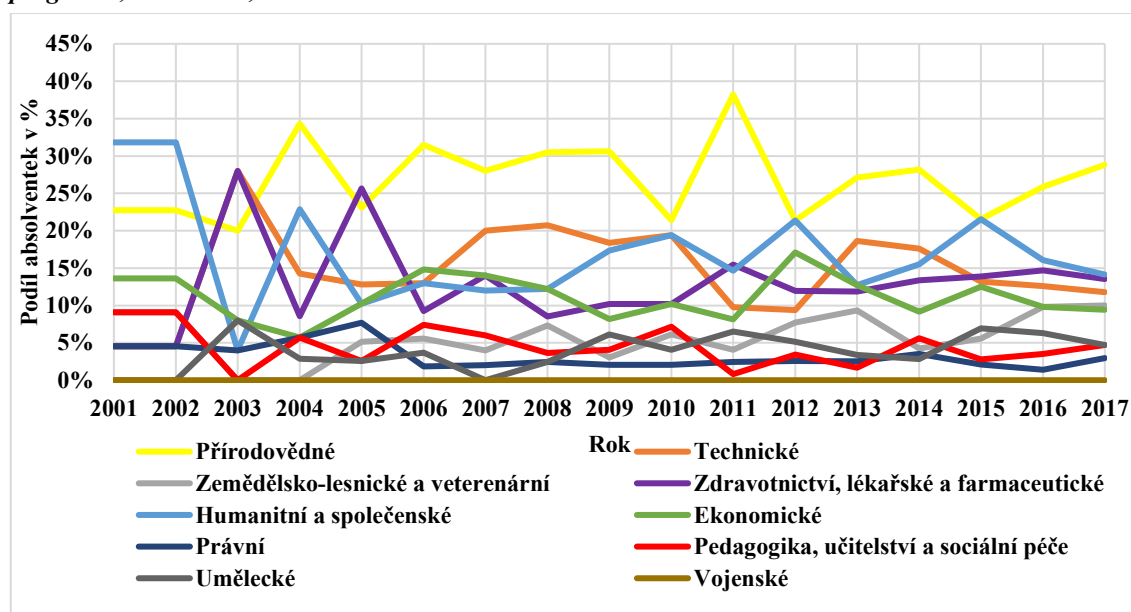
V dlouhých magisterských a navazujících magisterských programech u cizinek vývoj vypadá odlišně od bakalářských, největší podíl tvoří programy *ekonomické, zdravotní, lékařské, farmaceutické a humanitní a společenské*, zatímco v bakalářských programech to jsou: *ekonomické, humanitní a společenské* programy (viz obr. č. 26).

Většina programů ve *zdravotnictví, lékařských a farmaceutických* programech jsou 5 až 6leté magisterské obory, což vysvětluje větší podíly v magisterských programech v této oblasti u žen cizinek než na bakalářských programech. U Češek je podíl absolventek *zdravotnictví, lékařských a farmaceutických* programů jak v bakalářských, tak i v magisterských programech na pátém místě mezi všemi druhy studijních programů (viz obr. č. 27).

První nejčastější skupina absolventek cizinek v magisterských programech je stejná jako u bakalářských programů, jedná se o *ekonomické vědy a nauky*, u kterých se od roku 2005 jejich podíl pohybuje kolem 30 %, což je o 20 procentních bodů méně než u bakalářských studijních programů. U českých absolventek byl do roku 2008 skoro stejný podíl absolventek v programech *ekonomických a pedagogice, učitelství a sociální péče*, poté se ale zájem o studium *pedagogiky, učitelství a sociální péče* snižuje.

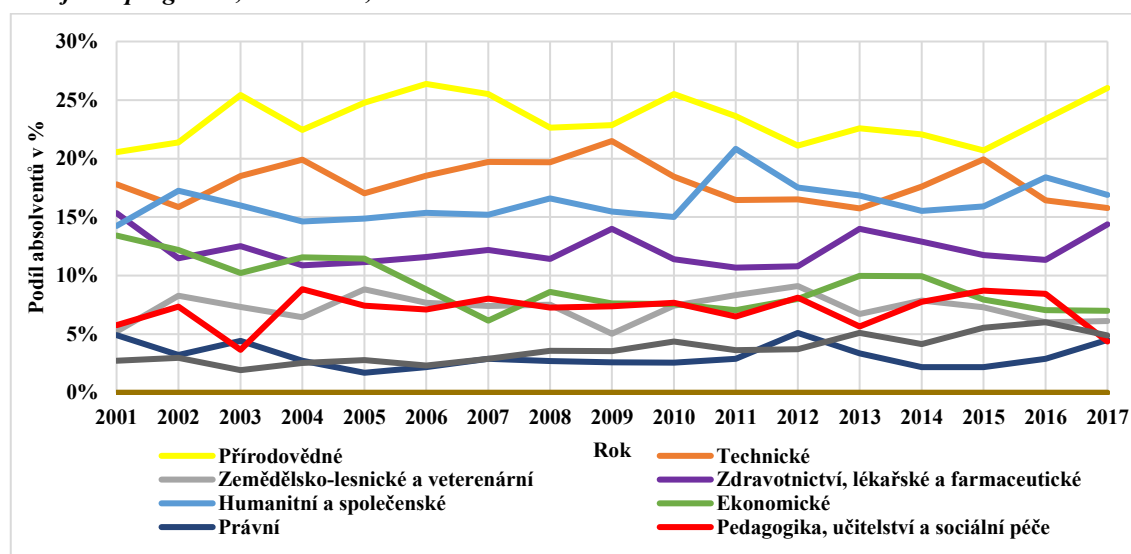
Vysoký podíl absolventek cizinek byl u programu *pedagogika, učitelství a sociální péče* mezi roky 2006 a 2012 a tvořil kolem 20 % všech absolventek. V roce 2017 byl tento podíl už jen 2,5 %.

Obrázek č. 28: Podíl prvních absolventek-cizinek doktorských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

Obrázek č. 29: Podíl prvních absolventek s českým občanstvím doktorských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

Obrázek č. 28 nabízí detailní pohled na podíl prvních absolventek cizinek, kde jsou znatelné velké výkyvy v jednotlivých studijních programech, ty jsou způsobeny celkově nízkými počty absolventek. Největší absolutní počet prvních absolventek s jiným než českým občanstvím byl ze všech skupin studijních programů 170 v roce 2017.

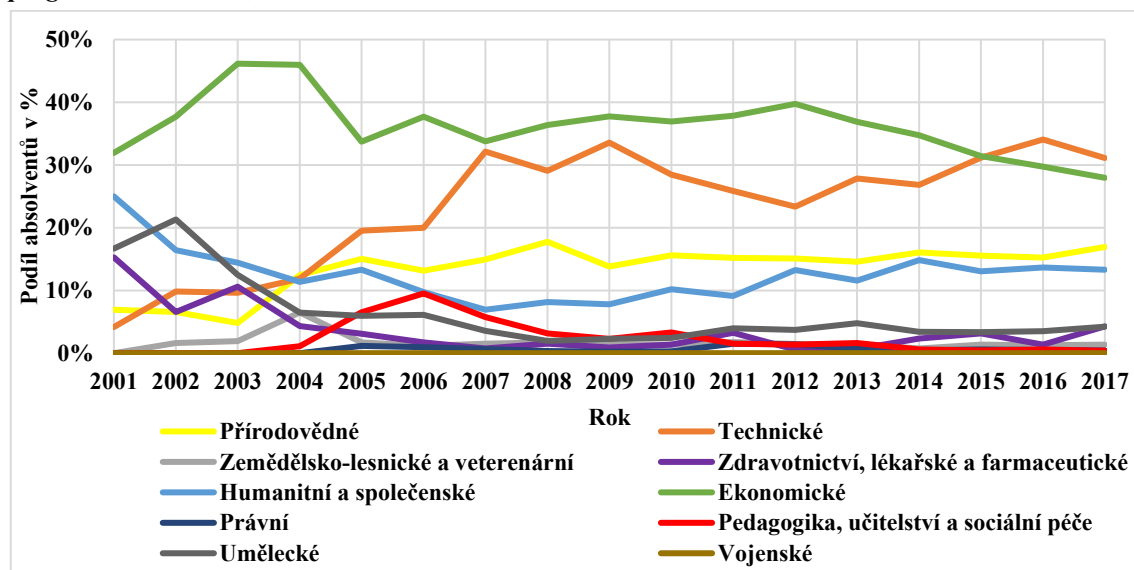
Největší podíl absolventek s českým občanstvím a jiným, než českým mají *přírodovědecké* programy, přestože v bakalářských, magisterských a navazujících magisterských programech byl podíl absolventek cizinek v těchto studijních programech vždy pod 10 %.

Podíl *ekonomických* studijních oborů, které mají největší podíl absolventek cizinek v bakalářských, magisterských a navazujících magisterských programech, se u doktorských

programů pohybuje přibližně mezi 10 až 15 %. Druhý největší podíl absolventek s českým občanstvím je v *technických* programech-do roku 2010, od roku 2010 se *technické* programy střídají s *humanitními a společenskými vědami*. Také *technické, humanitní a společenské vědy a nauky* se střídají mezi sebou na druhém a třetím místě, pokud jde o podíl absolventek cizinek s výjimkou některých let, ovšem v roce 2017 měly *humanitní a společenské* programy podíl 14 % absolventek cizinek a *technické* programy 12 %.

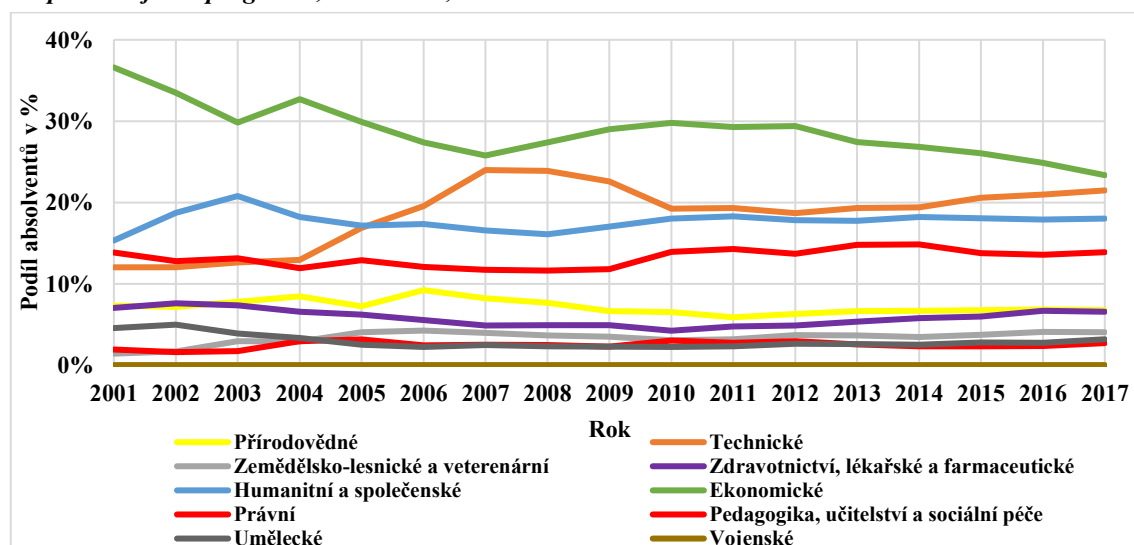
Podíl *zdravotnictví, lékařských a farmaceutických* programů u absolventek doktorského studia s cizím státním občanstvím má do roku 2006 velké výkyvy a pohybuje se mezi 5 až 28 %, od roku 2007 se stabilizoval mezi 10 až 15 %.

Obrázek č.30: Podíl prvních absolventů (mužů cizinců) bakalářských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

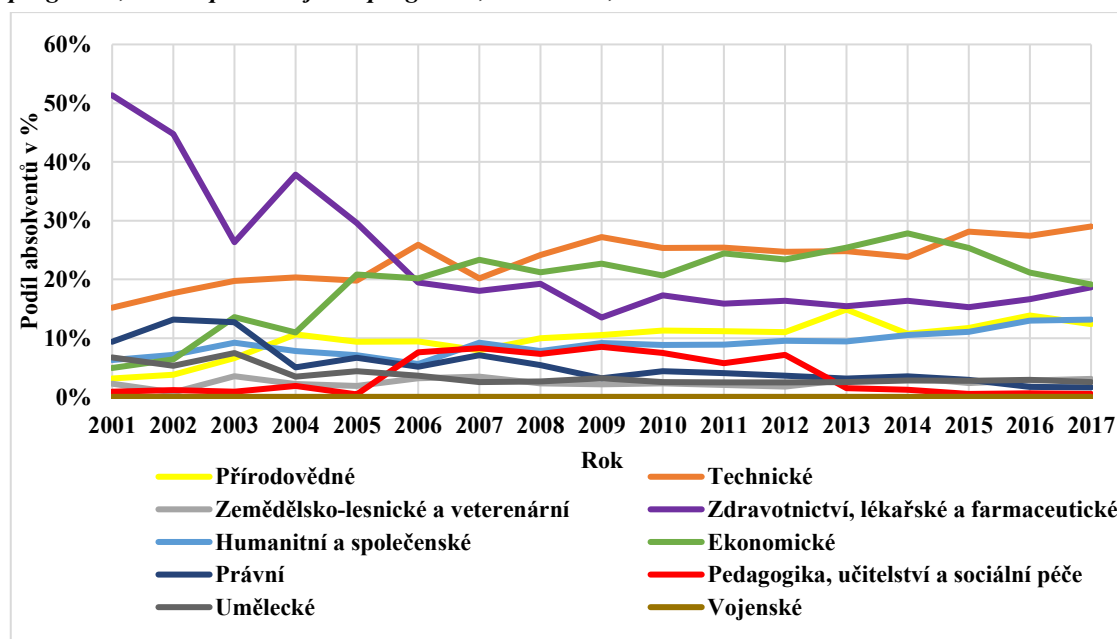
Obrázek č.31: Podíl prvních absolventů (mužů s českým občanstvím) bakalářských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

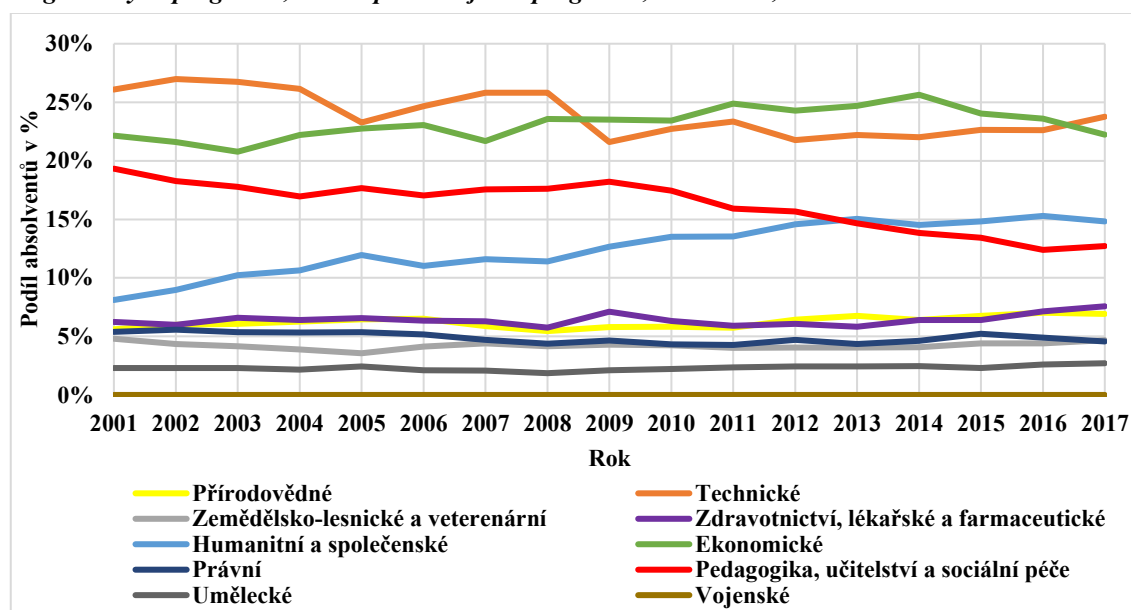
Stejně jako první absolventky cizinky bakalářských programů, muži cizinci mají největší podíl absolventů v *ekonomických* programech, který se v letech 2001 až 2017 pohybuje kolem 40 % (obr.30). Druhý největší podíl mezi muži absolventy s jiným občanstvím než českým tvoří od roku 2004 *technické* obory, ovšem v roce 2015 se tento podíl dostal na první místo a tím posunul bakalářské *ekonomické* studijní programy na místo druhé. U mužů s českým občanstvím mají největší podíl absolventů *ekonomické* obory, *technické* obory jsou na druhé pozici, nicméně mezi prvním a druhým největším podílem se v posledních letech rozdíl zmenšuje (obr.31). *Přírodovědecké* bakalářské studijní programy mají také významný podíl absolventů mužů cizinců a jejich hodnoty se pohybují mezi 15 a 20 % ve sledovaném období. U Čechů podíl absolventů *přírodovědeckých* programů nepřekračuje 10 %. Obrázku č. 30 zobrazuje narůstající podíl absolventů mužů s cizím občanstvím v humanitních a společenských programech až na 13 % v roce 2017. U absolventů mužů s českým státním občanstvím v porovnání s cizinci je větší zájem, tedy i větší podíl absolvování v programu *pedagogika, učitelství a sociální péče* (viz obr. č. 31).

Obrázek č. 32: Podíl prvních absolventů (mužů cizinců) magisterských a navazujících magisterských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

Obrázek č. 33: Podíl prvních absolventů (mužů s českým občanstvím) magisterských a navazujících magisterských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

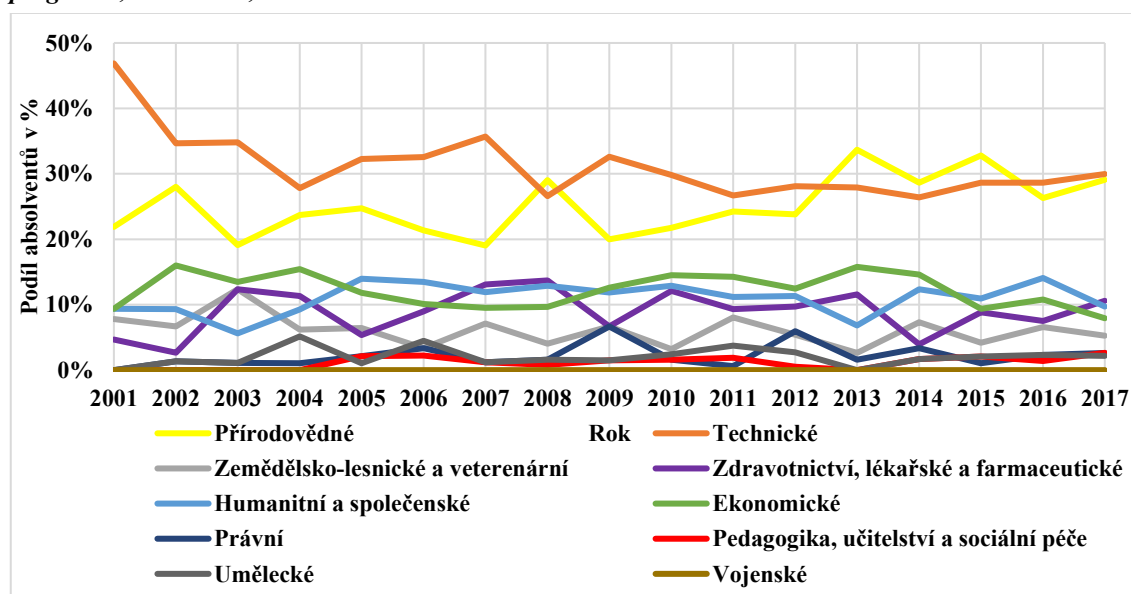
Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

Největší změnu u podílu absolventů cizinců všech magisterských programů pozorujeme ve studijních programech *zdravotnictví, lékařské a farmaceutické*, které v roce 2001 absolvovalo více než 50 % mužů cizinců a do roku 2009 tento podíl klesl na 14 %. Od té doby se pohybuje mezi 15 až 20 % všech magisterských absolventů cizinců (viz obr. č. 32). Naopak od roku 2006 narůstá podíl absolventů mužů s jiným než českým občanstvím v *technických* programech, které se střídají s *ekonomickými* programy na prvních místech s největšími podíly absolventů cizinců.

Na rozdíl od žen cizinek, muži cizinci mají menší podíl úspěšného absolvování magisterských programů *pedagogika, učitelství, sociální péče, humanitní a společenské*, ale mají větší podíl v *přírodovědných* programech.

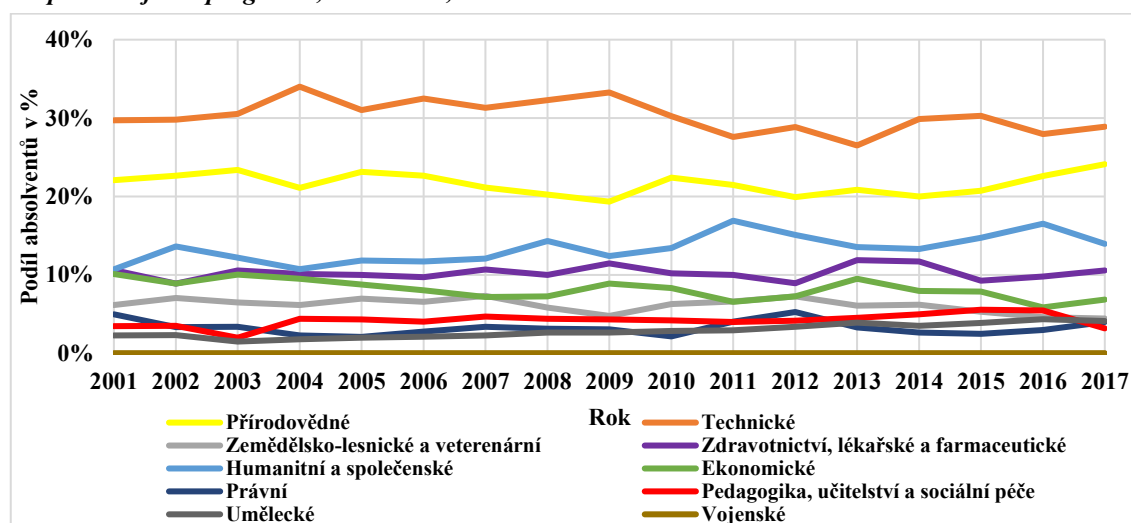
Hlavní rozdíl mezi absolventy muži s českým a jiným občanským příslušenstvím (viz obr. č. 33) je v tom, že u Čechů je velký podíl absolventů v programech *pedagogika, učitelství, sociální péče a humanitní a společenské*, zatímco u cizinců je tento podíl minimální.

Obrázek č. 34: Podíl prvních absolventů (mužů cizinců) doktorských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

Obrázek č. 35: Podíl prvních absolventů (mužů s českým občanstvím) doktorských programů, dle skupin studijních programů, 2001-2017, ČR

Zdroj: SIMS 2019, vlastní zpracování

V doktorských studijních programech mají muži s českým občanstvím (obr. 35) a s jiným, než českým (obr.34) největší zájem a zároveň největší podíl absolventů v *technických a přírodovědeckých* studijních programech, tento trend je stejný jako v magisterských a navazujících magisterských programech. Na rozdíl od žen, kde cizinky doktorských programů mají největší podíl absolventek v *přírodovědeckých* studijních programech, u mužů absolventů jsou *přírodovědecké* programy na druhém místě mezi ostatními skupinami programů, ale v rozmezí mezi lety 2013 až 2016 stejně jako u absolventek cizinek přírodovědecké obory dominovaly i u absolventů cizinců (viz obr. č. 34). *Ekonomické* studijní obory, které mají největší podíl absolventů cizinců, tak i absolventek cizinek v bakalářských, magisterských a navazujících magisterských programech, v doktorských programech se tento podíl pohybuje jen mezi 10 až 15 % a v roce 2017 u mužů cizinců klesl pod 10 %.

Ekonomické, humanitní a společenské vědy a nauky a zdravotnictví, lékařské a farmaceutické skupiny studijních programů v období mezi lety 2001 až 2017 mají skoro stejný podíl absolventů cizinců dle skupin studijních programů a každý z těchto programů se pohybuje kolem 10 %. Muži cizinci nemají téměř žádný zájem o absolvování doktorského programu *pedagogika, učitelství a sociální péče* a podíl všech absolventů v těchto studijních oborech je skoro stejný jako u *uměleckých, vojenských, zemědělsko-lesnických a veterinárních, právních* studijních programů.

6.4 Analýza čisté délky studia absolventů

Existuje pojem jako standardní doba studia na vysokých školách, což udává počet let, za jak dlouho student řádně ukončí své studium na VŠ. Tato doba je různá dle studijních programů a se řídí zákonem č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). Podle tohoto zákona je standardní doba studia v bakalářských studijních programech 3 až 4 roky, v dlouhých magisterských programech 4 až 6 let, kde čtyřleté studium mají například umělecké skupiny studijních programů a šestileté studium je typické pro lékařské obory. Navazující magisterský program standardně trvá 1 až 2 roky, doktorské studium 3 až 4 roky.

Do doby studia se započítávají také neúspěšná či přerušena předchozí studia i na jiných vysokých školách, ale tato doba se rozděluje podle studijních programů. V této části však analyzujeme délku studia, které bylo úspěšně ukončeno.

Tabulka č. 5: Průměrná čistá doba studia ve dnech absolventů prvního bakalářského studia podle státní příslušnosti a formy studia, 2001-2017, ČR

rok absolvování	Češi		Cizinci	
	prezenční studium	distanční a kombinované studium	prezenční studium	distanční a kombinované studium
2001	1 171	1 141	1 230	1 357
2002	1 221	1 148	1 262	1 261
2003	1 272	1 164	1 195	1 358
2004	1 235	1 210	1 205	1 366
2005	1 265	1 219	1 230	1 118
2006	1 251	1 240	1 284	1 088
2007	1 244	1 247	1 226	1 071
2008	1 266	1 297	1 244	1 082
2009	1 268	1 310	1 250	1 109
2010	1 259	1 320	1 238	1 124
2011	1 268	1 355	1 236	1 134
2012	1 282	1 434	1 236	1 130
2013	1 297	1 504	1 241	1 148
2014	1 314	1 556	1 255	1 211
2015	1 316	1 662	1 275	1 234
2016	1 329	1 743	1 279	1 251

rok absolvování	Češi		Cizinci	
	prezenční studium	distanční a kombinované studium	prezenční studium	distanční a kombinované studium
2017	1 351	1 805	1 290	1 311
2001-2017	1 271	1 374	1 246	1 197

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování pomocí SAS EG 7.1

Poznámka: Češi jsou osoby s českým státním občanstvím

Čistá doba studia je počet dnů mezi dnem zápisu do studia a dnem konání poslední části státní závěrečné zkoušky, avšak do doby studia se nezapočítává doba, kdy bylo studium přerušeno. Akademický rok trvá 12 měsíců, tedy 365 dnů, a uvažujeme, že standardní délka studia v bakalářských programech je rovna $3 \cdot 365 = 1\,095$ dnů, respektive $(3+1) \cdot 365 = 1\,460$ dnů, maximální délka studia pro bakalářské programy je 6 let, tedy $6 \cdot 365 = 2\,192$ dnů. V tabulce č. 5 lze vidět výsledky výpočtu průměrné čisté doby studia podle státní příslušnosti a formy studia v prvních bakalářských programech, nicméně musíme zdůraznit, že jsou do výpočtu zahrnuty i čtyřleté bakalářské obory, ale naopak se ve vzorku vyskytují i absolventi, kteří měli výrazně kratší délku studia. Průměrná délka studia v prezenční formě za celé sledované období byla o něco delší u Čechů oproti cizincům, ale u obou populací dochází postupně k nárůstu průměrné délky studia v prezenční formě. V roce 2001 Češi v průměru absolvovali bakalářské studium za 1 171 dnů (3,2 roku) a v roce 2017 to bylo už 1 351 dnů (3,7 roku). U cizinců situace vypadá stejně, jelikož v roce 2001 cizinci úspěšně ukončovali bakalářské studium v prezenční formě za 1 230 dnů (3,4 roku), což je o měsíc dříve než u Čechů, a v roce 2017 byl průměr 1 290 dnů (3,5 roku), což je o dva měsíce více než u Čechů.

V distanční a kombinované formě studia existují určité rozdíly mezi populacemi s českým státním občanstvím a cizím. Do roku 2009 průměrná čistá délka studia prvního bakalářského studia u cizinců v distanční nebo kombinované formě studia klesala, od roku 2010 ovšem počet dnů narůstá do hodnoty 1 311 dnů (3,6 roku). V roce 2001, Češi končili studium v distanční a kombinované formě v průměru za 1 141 dnů (3,1 roku), tento počet dnů narůstal do roku 2017 až na 1 805 dnů (4,9 roku). Celkově lze tvrdit, že nejsou výrazné rozdíly v průměrné čisté délce studia mezi absolventy prvního bakalářského programu v prezenční formě studia s českým státním občanstvím a jiným než českým, ale v distanční nebo kombinované formě studia rozdíly jsou výrazné za celé sledované období 2001 až 2017.

Tabulka č. 6: Průměrná čistá doba studia ve dnech absolventů prvního navazujícího magisterského studia podle státní poslušnosti a formy studia, 2001-2017, ČR

rok absolvování	Češi		Cizinci	
	prezenční studium	distanční a kombinované studium	prezenční studium	distanční a kombinované studium
2001	908	769	1 020	-
2002	935	776	1 167	-
2003	941	895	950	843
2004	953	863	1 053	464
2005	951	846	906	456
2006	868	852	794	592
2007	826	798	810	651
2008	827	776	787	664
2009	798	808	772	686
2010	806	809	768	694
2011	817	836	822	705
2012	839	855	831	733
2013	847	855	865	807
2014	861	873	864	789
2015	868	909	855	772
2016	880	974	856	896
2017	886	994	869	947
2001-2017	871	852	882	713

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování pomocí SAS 7.1

Poznámka: Češi jsou osoby s českým státním občanstvím

Pro zkoumání délky studia prvního navazujícího magisterského studia bylo důležité rozlišit „dlouhé“ magisterské programy a navazující, z výpočtu pro tabulku č. 6 byly eliminovány „dlouhé“ magisterské programy.

Standardní délka studia je v navazujících magisterských programech $2 \cdot 365 = 730$ dnů, respektive $1 \cdot 365 = 365$ dnů. Z tabulky č. 6 je vidět, že celkově cizinci studují navazující magisterský program o 11 dní déle v prezenční formě studia a od roku 2012 se průměrná čistá délka studia mezi cizinci a Čechy výrazně neliší. V distanční a kombinované formě studia absolventi cizinci navazujícího magisterského studia od roku 2003 do 2017 studovali o 139 dnů méně než Češi, ale to může být ovlivněno i menším počtem pozorování u cizinců.

Vzhledem k tomu, že Slováci jsou specifická skupina cizinců v ČR kvůli společnému historickému vývoji, existuje rozdíl mezi Slováky a ostatními cizinci. V průměru za období 2001 až 2017 v prvním bakalářském studiu v distanční a kombinované formě studia studovali Slováci o 25 dnů méně než ostatní cizinci a o 24 dny méně než ostatní cizinci v prezenční formě studia (tabulka příloha č. 4). Když nebudeme rozlišovat formu studia, u absolventů prvních

bakalářských programů vyplývá, že Slováci mají nejkratší čistou dobu studia a to 1 198 dnů (3,3 roku), Češi mají 1 323 dnů (3,6 roku) a ostatní cizinci 1 221 dnů (3,3 roku).

V navazujícím magisterském studiu za období 2012 až 2017 byl nejmenší průměr čisté doby studia u Slováků a to 860 dnů (2,3 roku), Češi absolvovali studium v průměru za 871 dnů (2,4 roku) a ostatní cizinci za 882 dnů (2,4 roku).

Také existují poměrně výrazné rozdíly mezi Čechy, Slováky a ostatními cizinci v průměrné čisté době studia podle studijního programu. Tak například byly vybrány obory, kde bylo minimálně 100 absolventů u Čechů, Slováků a ostatních cizinců v letech 2001 až 2017 v prvních bakalářských programech. Bez ohledu na státní příslušnost je nejdelší průměrná čistá doba studia ve studijních programech *aplikovaná informatika*, kde Slováci absolvují studium za 1 328 dnů (3,6 roku), Češi za 1 382 dnů (3,8 roku) a ostatní cizinci za 1 419 dnů (3,9 roku). Obdobná situace je u *humanitních a společenských* studijních programů, kde mají tentokrát Češi menší průměr než Slováci, ostatním cizincům studium opět trvalo nejdéle. Studijní obory, u kterých měli cizinci bez Slováků nejkratší průměrnou délku studia, jsou *systémové inženýrství a informatika*. Zde cizinci absolvovali bakalářské studium v průměru o 139 dnů (4,6 měsíců) rychleji než Slováci a Češi. U Čechů studium v tomto programu dokonce trvá nejdéle, podobná situace je v programu *výtvarná umění*, kde měli cizinci opět nejkratší dobu studia v porovnání s Čechy a Slováky. Nejkratší průměrnou čistou dobu studia pro všechny skupiny měl studijní obor *bankovníctví a mezinárodní veřejné vztahy*, kde Češi studovali v průměru 1 050 dnů (2,9 roku), 1 060 dnů (2,9 roku) trvalo absolvování Slovákům a 1 154 dnů (3,1 roku) ostatním cizincům.

Pro první navazující magisterský studium byl zvolený studijní program, kde Češi, Slováci a cizinci měli alespoň 100 absolventů za roky 2001 až 2017, zvolené podmínky ovšem splnilo jen 5 studijních programů: *hospodářská politika a správa, mezinárodní teritoriální studia, ekonomika a management, finance a účetnictví, mezinárodní ekonomické vztahy*. Nejdelší průměrná doba studia v prvních navazujících magisterských programech bez ohledu na státní příslušnost má program *mezinárodní ekonomické vztahy*, kde Slováci studovali nejdéle a to 959 dnů (2,6 roku), pak Češi 933 dnů (2,5 roku) a ostatní cizinci studovali nejkratší dobu, jen 913 dnů (2,5 roku). Je nutné zmínit, že při prvním bakalářském studiu tento studijní obor nevykazuje žádné extrémy v průměrné čisté době studia, a navíc absolventi s cizím občanstvím a jiným než slovenským mají nejdelší průměrnou čistou dobu studia, zatímco Češi nejkratší. *Hospodářská politika a správa, mezinárodní teritoriální studia* mají jednu z nejkratších průměrných čistých dob studia jak v navazujícím magisterském studiu, tak i v bakalářském u cizinců i u Čechů, avšak v obou případech cizinci včetně Slováků studovali déle než Češi.

Vzhledem k existenci více faktorů, které ovlivňují čistou dobu studia jako jsou: státní občanství, pohlaví, studijní obor, forma studia atd. lze prokoumat jejich vliv pomocí vícerozměrného regresního modelování, čemuž se věnuje další část této diplomové práce.

Kapitola 7

Vícerozměrná statistická analýza absolventů cizinců za roky 2001 až 2017

Čistá délka studia a další charakteristiky absolventů cizinců byly hlouběji analyzovány pomocí metod vícenásobné lineární regrese a logistické regrese.

7.1 Diferenciace čisté délky studia cizinců

Pro další analýzu vysokoškolského vzdělávání cizinců v České republice byla použita metoda vícenásobné lineární regrese. Zvlášť byly odhadované parametry regresních modelů pro absolventy prvního bakalářského a prvního navazujícího magisterského studia. Pro oba modely byla jako závislá (vysvětlovaná) proměnná zvolena čistá délka studia ve dnech (kvantitativní proměnná) a jako nezávislé (vysvětlující) kategoriální proměnné byly použity: pohlaví, typ vysoké školy, forma studia, věk při absolvování, státní občanství, rok absolvování a studijní program (tab. č. 7) V programu SAS byla použita procedura PROC GLM. Vzhledem k rozmanité nabídce programů na českých vysokých školách byly studijní programy seskupeny do širších oblastí vzdělávání vzhledem k malému počtu absolventů v jednotlivých bakalářských programech dle státního občanství, ovšem program *architektura a stavebnictví* byl oddělen od *technických* studijních programů, zatímco *technické* programy se zaměřovali více na obory podobné jako informatika, elektrotechnika a technologie. Ve studijním programu *architektura a stavebnictví* jsou obory jako např.: městská architektura, strojní inženýrství, stavitelství a design, v obou studijních oborech je dostatečný počet absolventů s jiným než českým občanstvím, proto tvoří dvě samostatné kategorie studijních programů. Podrobnější specifikace proměnných je uvedena v příloze č.7 a 8.

Tabulka č. 7: Popis proměnných použitých v modelu

Proměnné	Počet kategorií	Kategorie proměnných
Čistá délka studia	-	kvantitativní (numerická)
Pohlaví	2	nominální (dichotomické)
Věk	2	nominální (dichotomické)
Typ vysoké školy	2	nominální (dichotomické)
Forma studia	2	nominální (dichotomické)
Státní příslušnost	8	nominální (vícekategoriální)
Rok absolvování	9 až 11	ordinální (vícekategoriální)
Studijní program	11	nominální (vícekategoriální)

Zdroj: Kirch, 2008, vlastní zpracování

7.1.1 Rozdíly čisté délky studia v období 2007-2017

Pro výpočet vícenásobné lineární regrese s kategoriálními prediktory, kde čistá doba studia je závislá proměnná, byli z datového souboru pro absolventy prvního bakalářského programu vynecháni státní příslušníci České republiky a bylo vybráno 7 nejčastějších kategorií státního občanství jako jsou: Slovensko, Rusko, Vietnam, Ukrajina, Kazachstán, Bělorusko, Polsko a ostatní cizinci. Vzhledem k rozdělení na jednotlivé kategorie podle státní příslušnosti byly vybrány roky absolvování 2007 až 2017 kvůli dostatečným počtům pozorování. Byly vytvořeny dvě věkové skupiny studentů, kteří absolvovali studium do 24 let včetně nebo ve věku 25 a více let (věk byl zvolen na základě výpočtu průměrného věku absolvování pro všechny cizince, který je 25 let). Čistá doba studia v prvním bakalářském programu byla omezena, kde minimum je 730 dnů (2 roky) a maximum 2 300 dnů (6,3 roku).

Tabulka č. 8: Lineární model závislosti čisté délky studia prvního bakalářského programu cizinců na pohlaví, typu vysoké školy, formě studia, věku při absolvování, státním občanství, roku absolvování a studijním programu, ČR, 2007–2017

Vysvětlující proměnné	Koeficient	P-hodnota	95% interval spolehlivosti	
			dolní mez	horní mez
Průsečík	1237,1	<,0001	1201,6	1275,1
Pohlaví				
Žena	-24,5	<,0001	-30,4	-18,6
Muž	0			
Typ vysoké školy				
Soukromá	-77,1	<,0001	-84,8	-69,4
Veřejná	0,0			
Forma studia				
Prezenční	0,0			
Distanční a kombinovaná	-119,8	<,0001	-129,5	-110,2
Věk při absolvování				

Vysvětlující proměnné	Koeficient	P-hodnota	dolní mez	horní mez
<25	0,0			
≥25	191,4	<,0001	183,9	198,9
Státní občanství				
Slovenské	0,0			
Ruské	104,0	<,0001	72,4	133,8
Ukrajinské	55,5	<,0001	38,5	65,8
Kazašské	87,9	<,0001	64,6	108,1
Vietnamské	98,1	<,0001	66,9	129,5
Běloruské	118,4	<,0001	95,5	136,0
Polské	96,0	<,0001	62,9	125,5
Ostatní cizinci	35,2	<,0001	12,0	59,0
Rok absolvování				
2007	-78,5	<,0001	-93,0	-64,0
2008	-61,2	<,0001	-74,6	-47,8
2009	-52,0	<,0001	-65,0	-39,0
2010	-51,2	<,0001	-63,8	-38,5
2011	-51,1	<,0001	-63,5	-38,8
2012	-50,3	<,0001	-62,4	-38,2
2013	-37,7	<,0001	-49,5	-25,8
2014	-17,7	0,0036	-29,6	-5,8
2015	-8,0	0,1939	-20,1	4,1
2016	-10,6	0,0810	-22,6	1,3
2017	0,0			
Studijní programy				
Architektura a stavebnictví	146,7	<,0001	105,3	188,0
Tělesná výchova a sport	66,8	0,0003	50,8	78,6
Technické	48,7	<,0001	41,2	66,8
Umělecké	44,9	<,0001	37,9	59,5
Humanitní a společenské	39,4	<,0001	16,8	62,3
Matematické	26,8	0,0341	3,6	46,1
Dopravní	17,9	0,1620	5,7	29,9
Přírodovědné	10,0	0,1059	1,3	22,6
Bankovní a ekonomické	0,0			
Pedagogika, učitelství, sociální péče	-44,3	0,0064	-56,5	-32,8
Zdravotnictví	-76,3	<,0001	-87,4	-62,0

Poznámka: Referenční kategorie mají hodnotu 0, červeně jsou označené hodnoty, které nejsou signifikantní

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování pomocí SAS EG 7.1

Za referenční skupinu je považovaná kategorie muži se slovenským státním občanstvím do věku 24 včetně let, kteří absolvovali první bakalářský program v roce 2017 a studovali v prezenční formě studia na veřejné vysoké škole v bankovním a ekonomickém studijním programu s čistou

dobou studia 1 237 dnů (3,4 roku). Referenční skupina byla zvolená na základě toho, že průměrná čistá délka studia v prvním bakalářském programu je 1 230 dnů za období 2007 až 2017, této hodnotě nejvíc odpovídá vybraná referenční skupina, má velké četnosti v každé kategorii proměnných a liší se jen o 7 dnů od průměru za celek.

Model lineární regrese pro absolventy cizince prvního bakalářského programu vyšel signifikantní (P-hodnota <0,0001) na 95% hladině spolehlivosti. V tabulce č. 7 jsou červeně označené P-hodnoty, které vyšly nesignifikantní, pro roky absolvování 2015 a 2016 a pro *přírodovědné a dopravní* studijní programy. Průměrná doba studia je podle modelu 1 237 dnů. Parametry lineárního modelu, které jsou zobrazeny v tabulce č. 8, znamenají, že ženy cizinky studují o 25 dnů kratší dobu než muži dle referenční kategorie.

Čistá doba studia prvních bakalářských programů byla kratší o 77 dnů na soukromé vysoké škole platí pro muže se slovenským občanstvím, absolvující v roce 2017 v rámci bankovního a ekonomického studijního programu v prezenční formě studia ve věku do 24 let včetně. Po standardizaci na všechny ostatní proměnné v modelu (platí to pro osobu mající 0, tj. referenční kategorii v tabulce č. 8) studovali v průměru o 120 dnů kratší dobu v distanční nebo kombinované formě studia než v prezenční. Pokud by byl věk při absolvování bakalářského studia 25 a více let, čistá doba studia by se zvětšila v průměru o 191 dnů v případě, že by se jednalo o muže se slovenským státním občanstvím, který absolvoval první bakalářský program v roce 2017 a studoval v prezenční formě studia na veřejné vysoké škole v *bankovních a ekonomických* studijních programech. Model ukazuje, že se čistá doba studia zvětšuje u absolventů-cizinců s jiným občanstvím než slovenským, tedy ze všech cizinců Slováci studují nejrychleji, po standardizaci na všechny ostatní proměnné v modelu (tedy pro referenční kategorii). Čistá doba studia u absolvování prvního bakalářského programu narůstá od začátku pozorování do roku 2017 podle modelu, v roce 2007 muži s státním občanstvím Slovenska, kteří absolvovali studium do 24 let včetně na veřejné vysoké škole, v prezenční formě studia studovali o 78 dnů méně než v roce 2017, ale každý další rok absolvování se tento rozdíl zkracuje. To znamená, že za posledních 10 let se délka studia prodlužuje. Nejkratší čistá délka studia je v studijním programu *zdravotnictví* dle referenční skupiny, ostatní programy trvaly delší dobu, například nejdéle trvá studium *architektury a stavebnictví, tělesná výchova a sport, v technických* studijních programech.

Dále jsou uvedené příklady maximální a minimální čisté délky studií v prvním bakalářském programu dle referenční kategorie pomocí regresní rovnice a koeficientů, které byly odhadnuty a zobrazeny v tabulce č. 8.

Maximální čistá délka studia v prvním bakalářském programu rovnice:

$$Y=1237 +0X_1+0X_2+0X_3+191X_4+118X_5+0X_6+147X_7=1693$$

Minimální čistá délka studia v prvním bakalářském programu rovnice:

$$Y=1237 -24X_1-77X_2-120X_3+0X_4+0X_5-78X_6-76X_7=862$$

Y – průměrná čistá délka studia

x₁ – pohlaví

x₂ – typ vysoké školy

x_3 – forma studia

x_4 – věk při absolvování

x_5 – státní občanství

x_6 – rok absolvování

x_7 – studijní program

Pomocí rovnice lineární regrese a regresních koeficientů, které jsou uvedené v tabulce č. 7, byly vytvořeny dvě rovnice, kde pro modelovou osobu počítáme maximální a minimální čistou délku studia.

Nejdelší čistá délka studia v prvním bakalářském programu podle první rovnice, je 1 693 dnů (3,9 roky), kterou měli běloruští muži, kteří absolvovali studium v roce 2017 a ve věku 25 a více let v prezenční formě studia na veřejné VŠ ve studijním programu *architektura a stavebnictví*. Naopak nejkratší čistou délku studia v prvním bakalářském programu dle druhé uvedené rovnice, měly slovenské ženy, které absolvovaly studium v roce 2007 ve věku do 24 let včetně na soukromé VŠ v distanční nebo kombinované formě studia ve studijním programu *zdravotnictví*, kdy jim studium trvalo 862 dnů (2,3 roku).

V tabulce č. 9 jsou uvedeny vybrané modelové osoby a vypočtená průměrná čistá délka studia pomocí lineární regrese v prvním bakalářském programu.

Tabulka č. 9: Čistá délka studia pro příklady modelových osob s určitými charakteristikami v prvním bakalářském studiu

Proměnné	Příklad 1	Příklad 2	Příklad 3
Pohlaví	Žena	Muž	Žena
Typ vysoké školy	Soukromá	Veřejná	Veřejná
Forma studia	Distanční a kombinovaná	Distanční a kombinovaná	Prezenční
Věk při absolvování	<25	≥25	≥25
Státní občanství	Slovensko	Ukrajina	Rusko
Rok absolvování	2007	2012	2014
Studijní program	Bankovní a ekonomické	Technické	Pedagogika, učitelství, sociální péče
Čistá délka studia	862 dnů	1 362 dnů	1 445 dnů

Zdroj: SIMS 2018, vypočet pomocí modelu lineární regrese a regresních koeficientů uvedených v tabulce č. 8

Pro zkoumání čisté délky studia u absolventů cizinců v navazujícím magisterském studiu byly z datového souboru vynechány „dlouhé“ magisterské programy a čistá délka studia byla omezena, kde minimum je 300 dnů (10 měsíců) a maximum 1 915 dnů (5,2 roky). Také data absolventů-cizinců byla používána pro roky absolvování 2009 až 2017.

Tabulka č. 10: Lineární model závislosti čisté délky studia prvního navazujícího magisterského programu na pohlaví, typu vysoké školy, formě studia, věku při absolvování, státním občanství, roku absolvování a studijním programu, ČR, 2009–2017

Vysvětlující proměnné	Koeficient	P-hodnota	95% interval spolehlivosti	
			dolní mez	horní mez
Průsečík	814,0	<,0001	772,6	859,9
Pohlaví				
Žena	-13,4	<,0001	-19,8	-7,1
Muž	0,0			
Typ vysoké školy				
Soukromá	-125,7	<,0001	-135,4	-116,0
Veřejná	0,0			
Forma studia				
Prezenční	0,0			
Distanční a kombinovaná	-36,1	<,0001	-46,1	-26,0
Věk při absolvování				
<25	0,0			
≥25	145,5	<,0001	138,4	152,6
Státní občanství				
Slovenské	0,0			
Ruské	53,4	<,0001	40,3	64,3
Ukrajinské	80,0	<,0001	62,0	95,9
Kazašské	14,6	0,2654	-37,0	74,8
Vietnamské	-52,3	0,0018	-85,2	-19,4
Běloruské	107,2	<,0001	56,2	138,8
Polské	37,6	0,0406	-11,3	86,3
Ostatní cizinci	-100,9	<,0001	78,6	136,4
Rok absolvování				
2009	-60,2	<,0001	-74,2	-46,3
2010	-74,7	<,0001	-87,4	-62,0
2011	-52,4	<,0001	-64,6	-40,1
2012	-34,6	<,0001	-46,5	-22,8
2013	-9,7	0,1090	-21,6	2,2
2014	-3,4	0,5766	-15,1	8,4
2015	-11,6	0,0532	-23,3	0,2
2016	-8,8	0,1450	-20,7	3,0
2017	0,0			
Studijní programy				
Matematické	34,4	0,0101	7,4	67,7
Tělesná výchova a sport	33,8	0,1156	6,8	67,1
Umělecké	23,1	0,0064	18,3	34,5

Vysvětlující proměnné	Koeficient	P-hodnota	dolní mez	horní mez
Bankovní a ekonomické	0,0			
Humanitní a společenské	-7,1	0,2215	-19,1	3,1
Technické	-26,1	<,0001	-30,1	-16,6
Přírodovědné	-44,0	<,0001	37,9	59,5
Pedagogika, učitelství, sociální péče	-70,0	<,0001	-99,9	-40,3
Dopravní	-96,9	<,0001	-107,4	-82,0
Zdravotnictví	-107,5	<,0001	-133,5	-70,1
Architektura a stavebnictví	-177,6	<,0001	-199,9	-140,3

Poznámka: Referenční kategorie mají hodnotu 0, červeně jsou označené hodnoty, které nejsou signifikantní

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování pomocí SAS EG 7.1

Za referenční skupinu u prvních navazujících magisterských programů se považuje kategorie *muži se státním občanstvím Slovenska ve věku do 24 let včetně, kteří absolvovali studium v roce 2017 a studovali v prezenční formě studia na veřejné vysoké škole v bankovních a ekonomických studijních programech s průměrnou čistou dobou studia 814 dnů (2,2 roku).*

Referenční skupina byla zvolena z toho důvodu, že průměrná čistá délka studia pro absolventy z roku 2009 až 2017 je 800 dnů a zvolená referenční skupina nejvíce odpovídá celkovému průměru a má velké četnosti v každé kategorii proměnných.

P-hodnota obecného lineárního modelu vyšla menší než 0,0001, to znamená, že model lineární regrese pro čistou délku studia prvních navazujících magisterských programů je signifikantní na 95% hladině spolehlivosti a můžeme ho použít. V tabulce č. 10 jsou červeně označené P-hodnoty, které jsou vyšší než 0,05 a znamenají, že vysvětlující proměnné, ke kterým patří, nejsou signifikantní a to: roky absolvování 2013 až 2016, studijní programy *tělesná výchova a sport, humanitní a společenské* a státní příslušnost Kazachstánu.

Pro navazující magisterské studium platí, že dle referenční skupiny, muži se státním občanstvím Slovenska absolvovali studium v roce 2017 za delší dobu na veřejné VŠ, než ženy, kde věk absolvování je do 24 let včetně v *bankovním a ekonomickém* studijním programu.

Tabulka č. 10 reprezentuje regresní koeficienty pro model, z čehož lze usoudit, že dle referenční skupiny (platí to pro osobu mající 0 v tab. č. 10) průměrná čistá délka studia u běloruských, ruských a ukrajinských státních příslušníků je nejdelší v porovnání s ostatními skupinami cizinců, v tomto modelu však i Slovinci studují déle než absolventi s vietnamským státním občanstvím a to o 52 dnů.

Čistá doba studia podle roku absolutoria se prodlužuje od roku 2009 do 2012 dle signifikantních koeficientů modelu z tabulky č. 10, a rozdíl v průměrné čisté délky studia mezi rokem 2017 a 2012 je 35 dnů, kde v roce 2012 délka byla kratší (platí pouze pro referenční kategorie), celkově se potvrzuje trend prodlužování čisté délky studia i v prvních navazujících magisterských programech.

Když v referenční skupině použijeme proměnou studijního programu *architektura a stavebnictví* místo *bankovní a ekonomické* tedy u absolventů prvního magisterského studia průměrná délka studia se zkrátí o 177 dnů (6 měsíců), v případě studia *uměleckých a*

matematických studijních programů čistá délka studia narůstá přibližně o měsíc (platí pro referenční skupinu).

Uvedeme rovnice maximální a minimální čisté délky studia v navazujících magisterských programech prostřednictvím regresní rovnice a koeficientů vztažených k vysvětlujícím proměnným, které jsou představeny v tabulce č. 10.

Maximální čistá délka studia v prvním navazujícím magisterském programu rovnice:

$$Y=814 +0X_1+0X_2+X_3+145X_4+107X_5+0X_6+34X_7=1100$$

Minimální čistá délka studia v prvním navazujícím magisterském programu rovnice:

$$Y=814 -13X_1-125X_2-36X_3+0X_4-100X_5-60X_6-178X_7=302$$

Y – průměrná čistá délka studia

x₁ – pohlaví

x₂ – typ vysoké školy

x₃ – forma studia

x₄ – věk při absolvování

x₅ – státní občanství

x₆ – rok absolvování

x₇ – studijní program

Pro rovnice průměrné maximální a minimální čisté délky studia pro modelovou osobu byly použity regresní koeficienty z tabulky č. 8. Z výše uvedené rovnice maximální čistou délku studia v navazujícím magisterském programu 1 100 dnů (3 roky) mají muži se státním občanstvím Běloruska ve věku 25 a více let, kteří studují na veřejné VŠ v prezenční formě studia v *matematickém* studijním programu a absolvovali studium v roce 2017 (vztaženo k referenční skupině). Průměrnou minimální délku studia v navazujícím magisterském programu 302 dnů (10 měsíců) mají dle rovnice ženy ze skupiny ostatních cizinců ve věku do 24 let včetně, které absolvovaly studium v roce 2009 na soukromé VŠ v kombinované nebo distanční formě studia v studijním programu *architektura a stavebnictví* (platí pro referenční skupinu).

Pro znázornění výsledku lineární regrese provedené pro absolventy prvního navazujícího magisterského studia byly uvedeny tři příklady v tabulce č. 11.

Tabulka č. 11: Čistá délka studia pro příklady modelových osob určitými charakteristikami v navazujícím magisterském studiu

Proměnné	Příklad 1	Příklad 2	Příklad 3
Pohlaví	Žena	Muž	Žena
Typ vysoké školy	Veřejná	Soukromá	Veřejná
Forma studia	Prezenční	Prezenční	Distanční a kombinovaná
Věk při absolvování	≥25	<25	≥25
Státní občanství	Rusko	Ukrajina	Vietnam
Rok absolvování	2017	2012	2009
Studijní program	Přírodovědné	Technické	Humanitní a společenské
Čistá délka studia	955 dnů	706 dnů	791 dnů

Zdroj: SIMS 2018, výpočet pomocí modelu lineární regrese a regresních koeficientů uvedených v tabulce č. 8

7.2 Diferenciace vysokoškolského studia podle pohlaví

Pro analýzu byla použita metoda binární logistické regrese, kde závisle proměnnou bylo pohlaví na třech kategoriálních nezávislých (vysvětlujících) proměnných. Poměr šancí, tedy pravděpodobnost, že se jedná o muže nebo ženy, byl modelován v softwaru SAS EG 7.1 pomocí procedury PROC LOGISTIC.

Jako nezávisle proměnné byly použity následující charakteristiky: studijní program, státní občanství a čistá délka studia, která byla rozdělena do dvou kategorií: studium do 3 let (kratší než 1 095 dnů) a studium 3 a více let. Rozdělení čisté délky studia pro absolventy prvního bakalářského programu bylo dle toho, zda stihli ukončit studium v standardní době studia pro většinu bakalářských oborů či nikoliv. Odhad parametrů modelu byl proveden pro absolventy prvních bakalářských programů s jiným občanstvím než českým, kteří absolvovali studium mezi roky 2007 až 2017.

Tabulka č. 12: Počet absolventů cizinců v prvním bakalářském studiu dle studijního programu, pohlaví a zastoupení žen, ČR, 2009–2017

Studijní programy	Muži	Ženy	Podíl žen
Bankovní a ekonomické	5335	10448	66 %
Technické	4704	957	17 %
Humanitní a společenské	1236	3704	75 %
Architektura a stavebnictví	1408	826	37 %
Přírodovědné	955	1191	55 %
Pedagogika, učitelství, sociální péče	268	1467	85 %
Umělecké	393	820	68 %
Zdravotnictví	305	452	60 %

Studijní programy	Muži	Ženy	Podíl žen
Matematické	193	240	55 %
Dopravní	201	213	51 %
Tělesná výchova a sport	114	78	41 %
Celkem	15112	20396	57 %

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování

Tabulka č. 12 zobrazuje zastoupení podílu žen a mužů v jednotlivých studijních programech, kde je vidět, že pohlaví hraje určitou roli ve zvolení studijního programu. V období 2007 až 2017 celkově ženy tvořily 57 % všech absolventů. U cizinců nejvíce absolventů studovalo *bankovní a ekonomické* studijní programy, kde 66 % absolventů tvoří ženy. Druhá nejpočetnější skupina absolventů je v *technických* studijních programech, kde jen 17 % tvoří ženy, tedy je to studijní program, kde je nejvíce absolventů mužského pohlaví. Naopak ženy mají největší podíl ve studijním programu *pedagogika, učitelství, sociální péče* (85 %) a *humanitní a společenské*.

Tabulka č. 13: Počet absolventů cizinců v prvním bakalářském studiu dle studijního programu, pohlaví a zastoupení žen, ČR, 2009–2017

Státní občanství	Muži	Ženy	Celkem	Podíl žen
Slovensko	11739	14592	26331	55 %
Rusko	712	1962	2674	73 %
Ukrajina	419	999	1418	70 %
Kazachstán	321	654	975	67 %
Vietnam	283	352	635	55 %
Bělorusko	168	360	528	68 %
Polsko	125	114	239	48 %
Ostatní cizinci	1345	1363	2708	50 %
Celkem	15112	20396	35508	57 %

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování

Také jsou pozorovatelné rozdíly v zastoupení žen ve skupinách cizinců dle státní příslušnosti, kde u absolventů z bývalého Sovětského svazu (Rusko, Ukrajina, Kazachstán, Bělorusko) se podíl žen pohybuje kolem 70 % mezi všemi absolventy prvního bakalářského programu v roce 2007 až 2017, 73 % absolventů z Ruska jsou ženy. Vietnam a Slovensko mají stejný podíl žen mezi absolventy prvního bakalářského programu mezi roky 2007 až 2017 a to je 55 %, což lze pozorovat v tabulce č. 13.

Tabulka č. 14: Počet absolventů-cizinců v prvním bakalářském studiu dle čisté délky studia, pohlaví a zastoupení žen, ČR, 2009–2017

Čistá délka studia	Muži	Ženy	Celkem	Podíl žen
do 3 let	7242	11378	18620	61 %
3 a více let	7870	9018	16888	53 %

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování

Absolventi prvního bakalářského studia mezi roky 2007 až 2017 byli rozděleni do dvou skupin a to, zda stihli absolvovat studium ve standardní délce studia (3 roky) nebo nikoliv.

Z tabulky č. 14 lze vidět, že větší počet žen absolvovalo první bakalářské studium do 3 let tedy méně, než za 1 095 dnů. Podíl žen, které absolvovaly studium v prvním bakalářském programu během 3 a více let, je o 7 procentuální bodů menší než žen s čistou délkou studia kratší než 3 roky. Počty mužů, kteří absolvovali bakalářský program do 3 let nebo 3 a více let, se liší jen o 628 absolventů. Dá se říct, že polovina všech mužů stihla ukončit první bakalářské studium do 3 let. Ovšem rozdíly v čisté délce studia mezi muži a ženami mohou být také kvůli zájmu o různé druhy studijních programů.

Tabulka č. 15: Poměr šance závislosti pohlaví na čisté délce studia a studijních programů u absolventů cizinců v prvním bakalářském studiu, ČR, 2007–2017

Vysvětlující proměnné	Poměr šance	95% interval spolehlivosti	
		dolní mez	horní mez
Státní občanství			
Slovenské	0,0		
Ruské	2,0	1,8	2,2
Ukrajinské	1,5	1,3	1,7
Kazašské	1,5	1,3	1,7
Vietnamské	1,0	0,9	1,2
Běloruské	1,8	1,4	2,1
Polské	0,8	0,6	1,1
Ostatní cizinci	0,7	0,6	0,8
Studijní programy			
Bankovní a ekonomické	0,0		
Pedagogika, učitelství, sociální péče	2,9	2,5	3,3
Humanitní a společenské	1,6	1,5	1,7
Umělecké	1,2	1,1	1,4
Matematické	0,7	0,6	0,8
Přírodovědné	0,7	0,6	0,8
Dopravní	0,5	0,4	0,7
Tělesná výchova a sport	0,4	0,3	0,5
Architektura a stavebnictví	0,3	0,3	0,4
Technické	0,1	0,1	0,1

Vysvětlující proměnné	Poměr šance	dolní mez	horní mez
Čistá délka studia			
<3 roky	0,0		
≥3 roky	0,8	0,8	0,9

Poznámka: Referenční kategorie nejsou zobrazené. Ženy=1, Muži=0; Modeluje se šance žen ku mužům.

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování pomocí SAS EG 7.1

Pro další zkoumání absolventů prvního bakalářského studia mezi roky 2007 až 2017 byla použita logistická regrese a její výklad pomocí poměru šancí (pravděpodobnostní poměr). Za referenční skupiny byli použiti absolventi *bankovních a ekonomických* studijních programů se státním občanstvím Slovenska, kteří studovali bakalářský program do 3 let. Poměr šance byl modelován pro ženské pohlaví, v případě že $\text{Exp}(B)=1$ je stejná pravděpodobnost, že se jedná o muže nebo ženu, když $\text{Exp}(B)>1$ je větší šance pro ženu než pro muže (Ženy=1, Muži=0) a naopak.

Pro regresní model, kde hledáme asociace pohlavím a dalšími charakteristikami: studijní program, státní občanství a čistá délka studia je potřeba stanovit nulovou hypotézu, která zní, že neexistuje asociace mezi proměnnou pohlaví a studijním programem, státním občanstvím a čistou délkou studia. Chí-kvadrát test vyšel $<0,05$, tím pádem existuje závislost mezi proměnnými na 95% intervalu spolehlivosti a nulovou hypotézu zamítáme.

Z tabulky č. 15 lze vidět, že největší šance ($\text{Exp}(B)=2,9$) byla v případě žen, které absolvovaly studijní program *pedagogika, učitelství a sociální péče* (aplikováno na referenční kategorii absolventů se slovenským občanstvím studijního programu *bankovních a ekonomických* při absolvování do 3 let). Za tím následuje skupina programů *humanitní a společenské vědy*, kde v tomto případě mají ženy o 60 % větší šanci absolvovat tento program oproti mužům v programu *bankovní a ekonomické vědy* (při absolvování do 3 let a státním občanstvím Slovenska). Nejmenší poměr šancí, že se jednalo o absolventku ženského pohlaví, je podle modelů v rámci studia skupiny *technických* programů oproti absolventkám bankovních a ekonomických programů, tedy o 90 % větší šancí v *technických* studijních programech mají absolventi muži (platí pro referenční kategorie se slovenským občanstvím a čistou délkou studia do 3 let). V *matematických a přírodovědeckých* skupinách programů existují stejné šance, že se jednalo o ženu, zatímco u mužů pouze 30 % šance oproti absolventům v rámci referenční skupiny.

U občanů Ruska oproti občanům Slovenska jsou 2krát větší šance v případě žen při studiu *bankovních a ekonomických věd*. V případě občanů Ukrajiny a Kazachstánu jsou šance větší o 50 % oproti státním příslušníkům Slovenska (platí pro referenční skupinu). Stejný poměr šancí, že se jedná o muže nebo ženu se slovenským občanstvím v *bankovní a ekonomické* skupině studijních programů při absolvování studia do 3 let je u státních příslušníků Vietnamu. Dle modelu v prvním bakalářském studiu nejmenší poměr šancí, že se jedná o ženu, je u skupiny absolventů s polským občanstvím, tedy mají o 20 % menší šancí než státní příslušníci Slovenska při studiu *bankovních a ekonomických* programů, kteří absolvovali bakalářský program do 3 let.

Dle modelu v případě, že doba studia překročila 3 roky v prvním bakalářském při studiu slovenských občanů v *bankovních ekonomických programech*, šance, že se jednalo o ženu je

nižší o 20 % než u mužů (aplikováno na referenční kategorii absolventů se slovenským občanstvím studijního programu *bankovních a ekonomických*).

Kapitola 8

Závěr

Vysokoškolské vzdělávání cizinců je zajímavá a rozmanitá oblast zkoumání, vzhledem k moderní globalizaci a současnými možnostmi cestování a poznávání světa. Struktura obyvatelstva dle národnosti na území ČR představuje specifický případ kvůli historickému vývoji. ČR je země z postsocialistických států, která byla uzavřená čtyři desítky let vůči mezinárodní migraci a po převratu v roce 1989 prošla změnou ze země tranzitivní do imigrační. Společné dějiny má také se Slovenskem, jehož občané tvoří jednu z největších skupin cizinců v ČR, stejně jako občané bývalého Sovětského svazu. Geografická poloha České republiky uprostřed Evropy také podporuje migraci do tohoto území.

Zvýšený růst HDP za posledních 20 let spolu s růstem světového obchodu napomáhá také třetímu demografickému přechodu, kde země budou přicházet o svou národnostní unikátnost. Faktory, které podporují rychlý růst globálního terciálního trhu a mobilitu studentů, jsou například pestré programy vzdělávání a stipendia na vysokých školách po celém světě a ČR patří k jedné z nejpobulárnějších destinací přijíždějících studentů v rámci států OECD. I když v posledních letech celkové počty studentů na českých vysokých školách klesají, podíl studentů s jiným než českým občanstvím narůstá, za posledních čtrnáct let narostl celkový počet cizinců na vysokých školách skoro třikrát.

Cílem práce je vytvořit určitý pohled na vysokoškolské vzdělávání cizinců v ČR, vystihnout změny, popsat trendy a struktury studentů-cizinců, nalézt a popsat jak rozdíly, tak i společné znaky mezi studenty s českým občanstvím a jiným než českým.

V roce 2019 14 % všech absolventů na českých vysokých školách tvořili cizinci, největší zastoupení mezi absolventy-cizinci mají Slováci, pak Rusové a Ukrajinci, podíl žen je 57 %.

Podíl poprvé zapsaných studentů-cizinců na VŠ také narůstá, stejně jako podíl na celkových počtech studentů v ČR, avšak v prezenční formě studia podíl poprvé zapsaných studentů s jiným občanstvím než českým je 3krát větší než v distanční a kombinované formě studia. Věk poprvé zapsaných do studia a věk absolvování nemá výrazné rozdíly mezi občany České republiky a cizinci ve všech typech programů. Většina cizinců však preferuje studium na veřejné vysoké škole a to z toho důvodu, že cizinci mají možnost získat bezplatné vysokoškolské vzdělávání, pokud studují v češtině. Nicméně, jak narůstá počet studentů cizinců na VŠ v České republice, tak narůstají i počty studujících cizinců na soukromých vysokých školách, ale větší zájem o studium na soukromé VŠ mají ženy, kde jejich podíl byl v roce 2019 62 %. Česká metropolitní města jako Praha a Brno více přitahují cizince kvůli rozmanitosti nabídky studia na vysokých

školách. Cizinci stejně jako tuzemské obyvatelstvo se kvůli studiu na vysokých školách stěhují do měst, ve kterých se nachází vysoké školy. Absolventky s cizím občanstvím častěji absolvovaly ekonomické studijní programy v bakalářských a magisterských programech, však v doktorském programu dominuje podíl absolventů v přírodovědných oborech. U mužů cizinců v bakalářských programech mají také největší podíl ekonomické programy stejně jako u absolventek s českým občanstvím, ale v magisterských studijních programech je velký podíl absolventů-cizinců mužského pohlaví i v technických programech stejně jako v doktorském studiu.

V úvodu diplomové práce byla stanovená hypotéza, že absolventi cizinci budou mít výraznější delší čistou délku studia. Čistá délka studia, byla zkoumaná za období 2001 až 2017 ze individuálních anonymizovaných dat z SIMS, ovšem nebyly zjištěny velké rozdíly mezi populacemi absolventů cizinců v ČR a tuzemské populace, v určitých případech i cizinci měli kratší průměrnou čistou délku studia. Nicméně, když rozebíráme populaci cizinců podle státního občanství, dokonce Slováci měli kratší délku studia v prvních bakalářských programech a prvních navazujících magisterských programech než ostatní cizinci a Češi. Podle lineárního regresního modelu se však ukázalo, že nejdelší čistou délku studia v navazujícím magisterském programu mají absolventi s běloruským, ruským a ukrajinským občanstvím, avšak záleží na dalších faktorech, jako je studijní program nebo typ vysoké školy (referenční skupiny modelu). Stejně jako u Čechů, tak i u cizinců se prodlužuje čistá délka studia u všech absolventů. Celkově lze říct, že cizinci nemají výrazný rozdíl ve studiu vysokých škol oproti Čechům. Je to také ovlivněno tím, že se mladší lidé rychle přizpůsobují novým podmínkám pro život a asimilují do české společnosti.

Předložená práce přinesla určitý pohled na vysokoškolské vzdělávání cizinců v České republice a byly nalezeny společné rysy i rozdíly mezi tuzemskou populací v ČR a populací cizí pomocí deskriptivní a vícerozměrné statistické analýzy dat z různých zdrojů. Nicméně problematika cizinců a vysokého školství jsou obrovská témata a nedají se detailně popsat a prozkoumat v jedné diplomové práci. Ovšem přítomnost cizinců a jejich studium na VŠ je velmi aktuální téma a mělo by být prozkoumáno více z důvodu větší propojenosti světa v rámci migrace, a navíc se zohledněním těchto skutečností v ekonomických, politických a sociálních oblastech v rámci vývoje České republiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ČERMÁK, Z., JANSKÁ, E. (2011): *Rozmístění a migrace cizinců jako součást sociálně-geografické diferenciaci Česka*. Geografie, 116, č. 4, s. 423–439.
- COLEMAN, D., 2006. Immigration and Ethnic Change in Low-Fertility Countries: A *Third Demographic Transition* [online]. [cit. 2020-03-16], Population and Development Review n.32: str. 401-446.
- ČSÚ, 2010 *Úvod, vymezení pojmů, metodika* [online] [cit. 2019-11-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20534652/w-3316-11u.pdf/d024e6c8-a335-4333-86c6-1d6b872359f8?version=1.0>
- ČSÚ, 2011 *Klasifikace ISED* [online], 1-5 [cit. 2019-11-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/23169548/cz-iscsed+2011.pdf/fa446ca2-e212-4dd8-a61e-a80a3152f7cb?version=1.0>
- ČSÚ, 2020. *Legislativa a dokumenty v oblasti migrace a mezinárodní ochrany* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/legislativa-a-dokumenty-v-oblasti-migrace-a-mezinarodni-ochrany>
- ČSÚ, 2019. *Metodika počtu cizinců* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/metodika-poctu-cizincu>
- ČSÚ, 2015. *Život cizinců v ČR* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20550363/29002615.pdf/8b37aeb6-f079-4de9-a211-32af9d0b80cb?version=1.1>
- BARŠOVÁ, A., BARŠA, P., 2005, *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Mezinárodní politologický ústav. s. 213, 217-219. ISBN: 80-210-3875-6.
- BEČVÁŘ, J. et al. *Dějiny Univerzity Karlovy. IV, 1918-1990*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1998. 671 s. ISBN 80-7184-539-6
- DRBOHLAV, D. a kol., 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku: Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* 1. vydání. Praha: SLON. ISBN 978-80-7419-039-1
- DRBOHLAV, D., VALENTA, O., 2014. *Czechia: the main immigration country in the V4*. In: Eröss, A., Karácsonyi (eds.): *Discovering migration between Visegrad countries and Eastern Partners*. HAC RCAES Geographical Institute, Budapest, s. 41–71
- DRBOHLAV, D. 2011: *Imigrace a integrace cizinců v Česku: několik zastavení na cestě země v její migrační proměně z Davida na téměř Goliáše*. Geografie, 116, č. 4, s. 401–421.
- DREDUCATION, 2017. *Three Waves of International Student Mobility Explain the Past, Present and Future Trends* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.dreducation.com/2017/03/Three-Waves-International-Student-Mobility-Choudaha.html>

- DZS, 2020. *Dům zahraniční spolupráce* [online]. [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/cz/studium-cizincu-v-cr/>
- GENTILE, M., TAMMARU, T. (2006): Housing and ethnicity in the post-Soviet city: Ust'-Kamenogorsk, Kazakhstan. *Urban Studies*, 43, č. 10, s. 1757–1778.
- GRIBBLE, C., 2008. *Policy options for managing international student migration: the sending country's perspective* *Journal of Higher Education Policy and Management*, Vol. 30, No. 1, str. 25-39)
- HENDL, J., 2009. *Přehled statistických metod. Analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-482-3
- HLADKÝ, L., 2014. *Sociálně ekonomické migrace-vystěhovalectví Čechů*, s.337-338. Akademický atlas českých dějin, Praha: Academia.
- KIRCH, W. (Ed.), 2008. *Encyclopedia of Public Health. Kapitola Level of Measurement*. Springer, s. 851–852. ISBN 978-1-4020-5613-0
- KOKAISL, P., KREISSLOVÁ, S., ŠTOLFOVÁ, A., ZYCHOVÁ, J., FAJFRLÍKOVÁ, P., a kol., 2015. *Po stopách Němců ve východní Evropě: Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, bývalá Jugoslaviie a Ukrajina*. Praha: Nostalgie, 2015. ISBN 978-80-906207-2-8.
- KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
- KUČERA, M., 2005. *Populace České republiky 1918–1991*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 197 s. ISBN 80-901674-7-0.
- MARCINCZAK, S., GENTILE, M., RUFAT, S., CHELCEA, L., 2014a. Urban Geographies of Hesitant Transition: Tracing Socioeconomic Segregation in Post-Ceausescu Bucharest. *International Journal of Urban and Regional Research*, 38, č. 4, s. 1399–1417.
- MELOUN, M., MILITKÝ J., 2004, *Statistická analýza experimentálních dat*. Academia, Vydání 2., upravené a rozšířené, Praha. ISBN 80-200-1254-0
- MŠMT, 2015. *Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol na období 2016 – 2020* [online] [cit. 25.4. 2018] Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/odbor_30/Jakub/DZ_2016_2020.pdf
- MŠMT, 2017. Popis tabulek – standardní výstupy o vysokých školách. [online] [cit. 25.4. 2020] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/21927/download/>
- MŠMT, 2018. Dispozice k přiznání stipendií vlády České republiky. [online] [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/48287_1_1/
- MŠMT, 2020. Mezinárodní Visegrádský fond. [online] [cit. 25.4. 2018] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/mezinarodni-visegradsky-fond>

- NOVOTNÝ, J., JANSKÁ, E., ČERMÁKOVÁ, D., 2007. *Rozmístění cizinců v Česku a jeho podmiňující faktory: pokus o kvantitativní analýzu*. Geografie, 112, č. 2, s. 204–220.
- OECD, 2019. *Education at a Glance 2019* [online]. 2019 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2019_f8d7880d-en
- POSPÍŠILOVÁ, L., 2007. *Skutečné obyvatelstvo centra Prahy a každodenní život v jeho lokalitách*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta.
- PŘIDALOVÁ, I., OUŘEDNÍČEK, M., NEMEŠKAL, J., 2015. *Historické aspekty migrace v Česku*. Specializovaná mapa. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta.
- ŘEHÁKOVÁ, B. 2000. *Nebojte se logistické regrese*. [online] Sociologický Časopis, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 4/36, s. 475–492. [cit. 24.2. 2020] Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/cs/issue/64-sociologicky-casopis-4-2000/1149>
- REŠETAROVÁ, L., 2012. *Festivity ruských migrantů v Karlových Varech*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, Praha, 72 s.
- SCHLOSSER, Š., 1982, ed. *Demografická příručka*. Vyd. 1. Praha: SEVT, 314 s.
- SCHEU, H.C., 2011. *Migrace a kulturní konflikty*. Auditorium. Praha, s. 116. ISBN: 978-80-87284-07-0.
- SRB, V., 2004. *1000 let obyvatelstva českých zemí*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, s. 275 ISBN 80-246-0712-3.
- The World Population Prospects: The 2017 Revision: *World population projected to reach 9.8 billion in 2050, and 11.2 billion in 2100* [online]. the UN Department of Economic and Social Affairs, 2017, 21.7.2017 [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/world-population-prospects-2017.html>
- TICHÝ, L., SVOBODA, P., ZEMÁNEK, J.: *Čtyřjazyčný slovník evropského práva*. 3. rozšířené vydání. Praha: Linde, s. 13.
- University World News, 2009. *What defines an international student?* [online].[cit. 2020-02-08]. Dostupné z: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20090917182725104>
- VARGHESE, N., V., 2009. *Globalization of higher education and cross-border student mobility*. International Institute for Educational Planning, UNESCO. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/323726404_cross_border_mobility_in_higher_education
- VERBIK, L., LASANOWSKI, V., 2007. *International Student Mobility: Patterns & Trends, The Observatory on Borderless Higher Education, Association of Commonwealth Universities & Universities UK*. Dostupné z: http://www.obhe.ac.uk/documents/view_details?id=14

- WALLACE, C., STOLA, D., 2001. *Patterns of Migration in Central Europe*. ISBN 978-0-333-98551-9.
- IAU, 2020. *The International Association of Universities* [online]. 2020 [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <https://iau-aiu.net/>
- UIS, 2018. *Inbound internationally mobile students by continent of origin* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=169>
- zákon č. 111/1998 Sb. Zákon o vysokých školách
- zákon č. 325/1999 Sb. Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu)
- zákon č. 326/1999 Sb. Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů
- zákon č. 96/2004 Sb. Zákon o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činnosti souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních)
- zákon č. 435/2004 Sb. Zákon o zaměstnanosti
- zákon č. 186/2013 Sb. Zákon o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky)
- Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>

Použité datové zdroje:

- ČSÚ, 2018. *Mateřské, základní a střední školy, konzervatoře, vyšší odborné a vysoké školy - studující cizinci*. [online]. [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/predbezne-udaje-zverejnovane-rs-cp>
- ČSÚ, 2018. *Mateřské, základní a střední školy, konzervatoře, vyšší odborné a vysoké školy - studující cizinci*. [online]. [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/data-vzdelavani-cizincu#cr>
- ČSÚ, 2020a. *Cizinci podle typu pobytu, pohlaví a státního občanství k 31. 12. 2019*. [online]. [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/predbezne-udaje-zverejnovane-rs-cp>
- ČSÚ, 2019a. *Studenti VŠ - cizinci podle státního občanství* [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/data-vzdelavani-cizincu#cr>
- ČSÚ, 2020b. *Cizinci podle kraje, okresu a typu pobytu k 31. 12. 2019*. [online]. 2020 [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/predbezne-udaje-zverejnovane-rs-cp>
- ČSÚ, 2019. *Studenti VŠ podle města, ve kterém studují, za rok 2017*. [online][cit. 2020-02-24]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/cizinci/vysoke-skoly>

- ČSÚ, 2011. *Vývoj počtu cizinců s trvalými a dlouhodobými pobyty v ČR (v tisících) v letech 1993-2010 (31. 12.)*.
- ERASMUS +, 2019 *Statistiky mobility studentů a zaměstnanců programu Erasmus* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://www.naerasmusplus.cz/cz/mobilita-osob-vysokoskolske-vzdelavani/statistiky/>
- MVČR, 2019a. *Cizinci s povoleným pobytem*. [online][cit. 2020-04-5]. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/clanek/cizinci-s-povolenym-pobytem.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>
- OECD, 2018. *International student mobility (indicator)* [online]. [cit. 2020-03-16]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/students/international-student-mobility.htm>
- SIMS, 2020a. *Souhrn VŠ – studenti, absolventi (fyzické osoby) podle formy a typu studijního programu*. [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs_f1.html
- SIMS, 2020b. *VŠ – cizinci poprvé zapsaní na VŠ podle formy studia a typu studijního programu* [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs_f3.html
- SIMS, 2020c. *VŠ – poprvé zapsaní na VŠ do typu studijního programu – podle zřizovatele a roku narození*. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs_f3.html
- SIMS, 2020d. *VŠ – absolventi v typu studijního programu - podle roku narození*. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs_f4.html
- SIMS, 2020e. *Souhrn VŠ – počty studií a absolvování cizinců podle formy a typu studijního programu*. [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs_f1.html
- SIMS, 2020f. *VŠ – první absolventi (pouze cizinci) podle formy studia a typu studijního programu – podle zřizovatele a skupiny studijních programů*. [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs_f4.html
- SIMS, 2019 *VŠ – první absolventi (pouze cizinci) podle formy studia a typu studijního programu – podle zřizovatele a skupiny studijních programů*. [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs_f4.html
- zákon č. 111/1998 Sb. Zákon o vysokých školách
- zákon č. 325/1999 Sb. Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu)
- zákon č. 326/1999 Sb. Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů
- zákon č. 96/2004 Sb. Zákon o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činnosti souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních)
- zákon č. 435/2004 Sb. Zákon o zaměstnanosti

zákon č. 186/2013 Sb. Zákon o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky)

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>

PŘÍLOHY

Příloha 1: Přehled důležitých pojmů

Klasifikace ISCED

ISCED je mezinárodní standardní klasifikace vzdělání, která patří mezi ekonomické a sociální klasifikace Organizace spojených národů (OSN). Klasifikace ISCED je referenční klasifikace, která slouží pro uspořádání vzdělávacích programů a odpovídajících kvalifikací do vzdělávacích úrovní a oborů. Klasifikace ISCED je výsledkem mezinárodní dohody a je oficiálně přijatá Generální konferencí členských států UNESCO. Sběr dat pro vzdělávací statistiky, které jsou sestaveny v souladu s klasifikací ISCED, může čerpat z různých datových zdrojů, například z registrů, šetření jednotlivců a domácností a makroekonomických statistických agregátů. Aktuální verze ISCED klasifikace pochází z roku 2011, předchozí verze z roku 1997. První verze ISCED 1997 obsahovala jen 6 úrovní, celé terciární vzdělávání patřilo do ISCED 5 a doktorská nebo jí odpovídající úroveň ISCED 6 (ČSÚ, 2013).

Vzdělání

Úroveň, která vyjadřuje stav, ke kterému se došlo prostřednictvím procesů vzdělávání. Jedná se o dosažený stav rozvinutosti člověka; jde o soubor vědomostí a dovedností společně s chápáním vztahů mezi poznatky, a možnosti používat své znalosti v praxi (Kolář, 2012).

Vzdělávání

Je procesem získávání vědomostí a osvojování dovedností. Vzdělání lze roztrždit do kategorií, ve kterých je organizováno systematicky anebo je institucionálně nekoordinované (ČSÚ, 2010).

Student

Podle §61 zákona č.111/1998 Sb. se studentem stává uchazeč, který úspěšně prošel přijímacím řízením, v den zápisu do studia. Osoba přestává být studentem dnem absolvování nebo přerušení studia.

Student poprvé zapsaný

Student, který dosud nestudoval na žádné veřejné nebo soukromé vysoké škole v ČR. Tato kategorie slouží ke zjišťování vstupu do vysokoškolského studia. Prakticky se toto týká pouze bakalářského studia (kód typu studijního programu „B“) a magisterského nenavazujícího studia (kód typu studijního programu „M“). Do celkového počtu poprvé zapsaných se nezahrnují poprvé zapsaní do navazujícího magisterského studia (kód typu studijního programu „N“) a do doktorského studia (kód typu studijního programu „D“), protože tito studenti již na vysoké škole studovali – poprvé zapsaní do navazujícího magisterského studia již absolvovali bakalářský studijní program a poprvé zapsaní do doktorského studijního programu již absolvovali magisterské studium (MŠMT, 2017).

Forma studia

Prezenční (dříve denní) forma studia je realizována za přímé účasti studenta na výuce. Kombinovaná (dříve dálková) forma studia zahrnuje prvky jak prezenční formy studia (soustředění), tak distanční formy studia (samostudium) (§ 44 zákona č. 111/1998 Sb.).

Studijní program

Vysokoškolské vzdělání se získává studiem v rámci akreditovaného studijního programu podle studijního plánu. (Zákon č. 111/1998 Sb.).

Absolvent

Osoba, která úspěšně ukončila vysokoškolské studium složením státní závěrečné zkoušky (včetně obhajoby bakalářské/diplomové práce, pokud je požadováno), respektive státní rigorózní zkoušky (včetně obhajoby rigorózní práce, když požadováno), nebo složením státní doktorské zkoušky a obhajobou disertační práce a získala akademický titul (§ 45-47 zákona č. 111/1998 Sb.).

Typ studijního programu

Existují několik typů studijních programů a to jsou: bakalářský, magisterský a doktorský. Magisterský studijní program se dělí na dva podtypy: navazující magisterský a tzv. dlouhý magisterský.

Bakalářský studijní program

Bakalářský studijní program je zaměřen na přípravu k výkonu povolání a ke studiu v magisterském studijním programu. Standardní doba studia včetně praxe je nejméně tři a nejvýše čtyři roky. Studium se řádně ukončuje státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je zpravidla obhajoba bakalářské práce. Absolventům studia v bakalářských studijních programech se uděluje akademický titul "bakalář" (Bc.), v oblasti umění akademický titul "bakalář umění" (BcA.). (§45 zákon č. 111/1998 Sb.).

Magisterský studijní program

Magisterský studijní program je zaměřen na získání teoretických i praktických poznatků založených na soudobém stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoje, na zvládnutí jejich aplikace a na rozvinutí schopností k tvůrčí činnosti; v oblasti umění je zaměřen na náročnou

uměleckou přípravu a rozvíjení talentu. Magisterský studijní program navazuje na bakalářský studijní program, přičemž standardní doba studia je nejméně jeden a nejvýše tři roky (tzv. navazující magisterský). V případech, kdy to vyžaduje charakter studijního programu, nenavazuje magisterský studijní program na bakalářský studijní program a standardní doba studia je nejméně čtyři a nejvýše šest roků (tzv. dlouhý magisterský). Studium se řádně ukončuje státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je obhajoba diplomové práce. Absolventům studia v magisterských studijních programech se uděluje akademický titul „magistr“ (Mgr.) nebo podle oblasti studia: Ing., Ing. arch., MUDr., MDDr., MVDr., MgA. (§46 zákon č. 111/1998 Sb.).

Doktorský studijní program

Doktorský studijní program je zaměřen na vědecké bádání a samostatnou tvůrčí činnost v oblasti výzkumu nebo vývoje nebo na samostatnou teoretickou a tvůrčí činnost v oblasti umění. Standardní doba studia je nejméně tři a nejvýše čtyři roky. Studium se řádně ukončuje státní doktorskou zkouškou a veřejnou obhajobou disertační práce. Absolventům studia v doktorských studijních programech se uděluje akademický titul "doktor" (Ph.D.) (§47 zákon č. 111/1998 Sb.).

Standardní doba studia

Doba studia, do které je při průměrné studijní zátěži rozložen studijní plán; standardní doba studia je stanovena v akreditaci studijního programu (§45-47 zákona č. 111/1998 Sb.).

Soukromé vysoké školy

Soukromé vysoké školy mohou být zřizovány právnickou osobou mající sídlo, svou ústřední správu nebo hlavní místo své podnikatelské činnosti na území některého členského státu Evropské unie, nebo zřizovány či zakládány podle práva některého členského státu Evropské unie. Podmínkou ovšem je získání státního souhlasu uděleného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. (§ 39 zákona č. 111/1998 Sb.)

Státní vysoké školy

Státní vysoké školy jsou zřizovány zákonem a spadají do gesce Ministerstva obrany České republiky (Univerzita obrany), respektive Ministerstva vnitra České republiky (Policejní akademie). (§ 95 zákona č. 111/1998 Sb.)

Veřejné vysoké školy

Veřejné vysoké školy jsou zřizovány zákonem a spadají do kompetencí Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (§5 zákona č. 111/1998 Sb.).

1.1 Vymezení pojmu a pobytu cizince v ČR

Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky. Pobyt cizinců v ČR se řídí zejména zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a pro specifické skupiny cizinců zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších

předpisů, a dále zákonem č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů.

Legislativa

Povolení dlouhodobého pobytu na území ČR definovat zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů (dále také jen "cizinecký zákon"). Pobyt nad 90 dní na území ČR se dělí na několik typu:

- **Trvalý pobyt** je určen pro občané Evropské a občané třetích zemí, obě skupiny můžou žádat o trvalý pobyt po 5 letech nepřetržitého pobytu na území ČR, však existuje určité výjimky.
- **Vízum k pobytu nad 90 dnů** se vydává na žádost cizince, který pochází ze zemí mimo EU a hodlá pobývat na území za účelem vyžadujícím pobyt na území delší než 3 měsíce. O vízum se žádá jen mimo ČR, a to je zastupitelském úřadě ČR v zahraničí. Vízum k pobytu nad 90 dnů nelze udělit za účelem zaměstnání; to neplatí, jde-li o cizince, který žádá o vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem sezónního zaměstnání nebo o mimořádné pracovní vízum. Však vízum nad 90 dnů je určen pro cizinci, které cestují do ČR za účelem převzetí příslušného oprávnění k pobytu na území nebo za účelem podání žádostí o povolení k dlouhodobému pobytu.
- **Povolení k dlouhodobému pobytu** je oprávněn podat občan třetích zemí, který se pobývá na vízum nad 90 dnů, povolení se vydává na základě předložení účelu pobytu na území: studium, vědecký výzkum, zaměstnání, společenské soužití rodiny, ochrany na území.
- **Přechodný pobyt** je určen pro občany Evropské Unie a jejich rodinné příslušníky. Pro pobyt v ČR občanu EU však není podmínkou potvrzení o přechodném pobytu.
- **Trvalý pobyt** je určen pro občany Evropské Unie a občany třetích zemí, obě skupiny můžou žádat o trvalý pobyt po 5 letech nepřetržitého pobytu na území ČR, však existují určité výjimky.

Příloha č. 2: Úrovní vzdělávání podle klasifikace ISCED 2011

ISCED 2011	
ISCED 0	preprimární vzdělání
ISCED 1	primární vzdělání
ISCED 2	nižší sekundární vzdělání
ISCED 3	vyšší sekundární vzdělání
ISCED 4	postsekundární neterciární vzdělání
ISCED 5	krátký cyklus terciárního vzdělání
ISCED 6	bakalářská nebo jí odpovídající úroveň
ISCED 7	magisterská nebo jí odpovídající úroveň
ISCED 8	doktorská nebo jí odpovídající úroveň

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování, 2011

Příloha č. 3: Seznam členských států Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), 2020

Rakousko	Lucembursko	Japonsko	Chile
Belgie	Nizozemsko	Finsko	Slovinsko
Kanada	Norsko	Austrálie	Izrael
Dánsko	Portugalsko	Nový Zéland	Estonsko
Francie	Španělsko	Mexiko	Lotyšsko
Německo	Švédsko	Česká republika	Litva
Řecko	Švýcarsko	Jižní Korea	Slovensko
Island	Turecko	Maďarsko	USA
Irsko	Spojené království	Polsko	Itálie

Zdroj: OECD, 2020**Příloha č. 4: Průměrná čistá doba studia ve dnech absolventů se slovenským občanstvím prvního navazujícího magisterského studia podle formy studia, 2001-2017, ČR**

rok absolvování	první bakalářský program		první navazující magisterský program	
	prezenční studium	distanční a kombinované studium	prezenční studium	distanční a kombinované studium
2001	1235	1357	850	-
2002	1145	1136	958	-
2003	1123	1347	874	910
2004	1198	1363	1029	892
2005	1197	1093	911	613
2006	1283	1076	824	585
2007	1206	1060	809	673
2008	1227	1072	827	648
2009	1240	1093	779	669
2010	1227	1110	780	676
2011	1228	1113	819	671
2012	1222	1111	836	696
2013	1211	1127	857	741
2014	1231	1171	861	736
2015	1252	1207	854	724
2016	1271	1234	868	810
2017	1271	1286	875	810
2001-2017	1 222	1 174	860	724

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování pomocí SAS EG 7.1

Příloha č.5: Muži, absolventi prvního bakalářského programu podle státní příslušnosti a studijního programu, ČR, 2007-2017

Studijní program	Slovensko	Rusko	Ukrajina	Kazachstán	Vietnam	Bělorusko	Polsko	Ostatní cizinci	Celkem
Bankovní a ekonomické	3800	391	216	200	127	78	11	512	5335
Technické	4147	120	66	43	59	36	40	193	4704
Architektura a stavebnictví	1084	47	33	23	69	12	4	136	1408
Humanitní a společenské	884	96	62	28	11	22	9	124	1236
Přírodovědné	826	16	15	11	11	9	2	65	955
Umělecké	266	10	4	2	3	6	53	49	393
Zdravotnictví	60	5	9	2	2	2	-	225	305
Pedagogika, učitelství, sociální péče	234	6	5	1	-	2	2	18	268
Dopravní	155	13	7	10	-	-	3	13	201
Matematické	178	7	2	1	1	1	-	3	193
Tělesná výchova a sport	105	1	-	-	-	-	1	7	114
Celkem	11739	712	419	321	283	168	125	1345	15112

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování

Příloha č. 4: Ženy, absolventky prvního bakalářského programu podle státní příslušnosti a studijního programu, ČR, 2007-2017

Studijní program	Slovensko	Rusko	Ukrajina	Kazachstán	Vietnam	Bělorusko	Polsko	Ostatní cizinci	Celkem
Bankovní a ekonomické	7389	1101	514	461	227	176	17	563	10448
Humanitní a společenské	2449	459	293	90	43	79	20	271	3704
Pedagogika, učitelství, sociální péče	1262	60	50	5	9	8	12	61	1467
Přírodovědné	974	55	21	11	22	12	4	92	1191
Technické	604	122	38	46	14	39	31	63	957
Architektura a stavebnictví	623	56	22	25	18	16	1	65	826
Umělecké	614	46	27	3	6	21	28	75	820
Zdravotnictví	250	22	19	4	6	5	1	145	452
Matematické	208	7	6	-	5	2	-	12	240

Studijní program	Slovensko	Rusko	Ukrajina	Kazachstán	Vietnam	Bělorusko	Polsko	Ostatní cizinci	Celkem
Dopravní	149	29	9	9	2	2	-	13	213
Tělesná výchova a sport	70	5	-	-	-	-	-	3	78
Celkem	14592	1962	999	654	352	360	114	1363	20396

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování

Příloha č. 5: Muži, absolventy prvního navazujícího magisterského programu podle státní příslušnosti a studijního programu, ČR, 2009-2017

Studijní program	Slovensko	Rusko	Ukrajina	Kazachstán	Vietnam	Bělorusko	Polsko	Ostatní cizinci	Celkem
Technické	2669	81	42	22	31	22	4	332	3203
Přírodovědné	2116	85	94	47	28	18	4	443	2835
Bankovní a ekonomické	887	80	56	15	6	16	8	255	1323
Architektura a stavebnictví	761	43	25	11	24	10	5	311	1190
Humanitní a společenské	345	30	21	2	3	9	9	258	677
Pedagogika, učitelství, sociální péče	382	2	-	-	-	1	2	20	407
Umělecké	162	5	6	2	-	6	22	136	339
Dopravní	114	4	4	2	1	1	2	62	190
Matematické	114	7	2		2	1	-	6	132
Tělesná výchova a sport	56	1	-	-	-	-	1	5	63
Zdravotnictví	31	3	1	-	-	1	-	18	54
Celkem	7637	341	251	101	95	85	57	1846	10413

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování

Příloha č. 6: Ženy, absolventky prvního navazujícího magisterského programu podle státní příslušnosti a studijního programu, ČR, 2009-2017

Studijní program	Slovensko	Rusko	Ukrajina	Kazachstán	Vietnam	Bělorusko	Polsko	Ostatní cizinci	Celkem
Přírodovědné	3385	330	175	87	37	61	10	392	4477
Bankovní a ekonomické	1763	241	128	57	22	41	10	281	2543
Pedagogika, učitelství, sociální péče	1870	18	17	1	2	2	7	50	1967
Humanitní a společenské	1131	158	106	17	8	28	46	287	1781
Technické	399	88	37	17	9	11	3	117	681
Architektura a stavebnictví	385	66	31	8	4	9	4	159	666
Umělecké	342	19	18	3	-	9	15	158	564
Zdravotnictví	161	6	2	1	1	-	-	22	193
Matematické	151	7	3	-	2	-	-	11	174
Dopravní	94	12	3	5	-	-	-	7	121
Tělesná výchova a sport	38	4	-	-	-	-	-	7	49
Celkem	9719	949	520	196	85	161	95	1491	13216

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování**Příloha č. 7: Deskriptivní statistiky čisté délky studia v prvním bakalářském programu podle pohlaví, typu vysoké školy, formy studia, věku při absolvování, státního občanství, roku absolvování a studijního programu, ČR**

		Počet absolventů	Průměrná čistá délka	Směrodatná odchylka
Celkem		35508	1230	279
Pohlaví	Žena	20396	1209	272
	Muž	15112	1258	286
Typ vysoké školy	Soukromá	11675	1152	260
	Veřejná	23833	1268	280
Forma studia	Prezenční	27370	1256	278
	Distanční a kombinovaná	8138	1143	262
Věk při absolvování	<25	25682	1209	233
	≥25	9826	1284	368

		Počet absolventů	Průměrná čistá délka	Směrodatná odchylka
Státní občanství	Slovenské	26331	1205	261
	Ruské	2674	1314	311
	Ukrajinské	1418	1268	299
	Kazašské	975	1282	295
	Vietnamské	635	1363	311
	Běloruské	528	1357	322
	Polské	239	1355	359
	Ostatní cizinci	2708	1284	322
Rok absolvování Studijní programy	2007	1969	1165	257
	2008	2483	1195	256
	2009	2779	1207	254
	2010	3024	1202	268
	2011	3350	1207	278
	2012	3648	1203	274
	2013	3921	1217	271
	2014	3762	1247	281
	2015	3506	1270	296
	2016	3632	1277	295
	2017	3434	1291	288
Studijní programy	Bankovní a ekonomické	15783	1185	258
	Technické	5661	1275	273
	Humanitní a společenské	4940	1261	296
	Architektura a stavebnictví	2234	1395	290
	Přírodovědné	2146	1232	284
	Pedagogika, učitelství, sociální péče	1735	1142	256
	Umělecké	1213	1306	298
	Zdravotnictví	757	1212	294
	Matematické	433	1232	244
	Dopravní	414	1210	292
	Tělesná výchova a sport	192	1294	266

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování

Příloha č. 8: Deskriptivní statistiky čisté délky studia v prvním navazujícím magisterském programu podle pohlaví, typu vysoké školy, formy studia, věku při absolvování, státního občanství, roku absolvování a studijního programu, ČR

		Počet absolventů	Průměrná čistá délka	Směrodatná odchylka
	Celkem	23629	800	247
Pohlaví	Žena	13216	790	238
	Muž	10413	813	258
Typ vysoké školy	Soukromá	6642	706	180
	Veřejná	16987	837	260
Forma studia	Prezenční	17268	829	255
	Distanční a kombinovaná	6361	722	203
Věk při absolvování	<25	5384	721	153
	≥25	18245	823	264
Státní občanství	Slovenské	17356	798	232
	Ruské	1290	855	272
	Ukrajinské	771	874	284
	Kazašské	297	818	253
	Vietnamské	180	805	243
	Běloruské	246	948	334
	Polské	152	902	348
	Ostatní cizinci	3337	756	275
Rok absolvování	2009	1679	735	206
	2010	2264	738	200
	2011	2634	756	219
	2012	3007	777	229
	2013	2792	823	258
	2014	2892	822	256
	2015	2902	823	262
	2016	2769	840	271
	2017	2690	850	260
Studijní programy	Bankovní a ekonomické	3866	835	256
	Technické	3884	854	245
	Humanitní a společenské	2458	853	279
	Architektura a stavebnictví	1856	710	235
	Přírodovědné	7312	779	229
	Pedagogika, učitelství, sociální péče	2374	687	141
	Umělecké	903	906	309
	Zdravotnictví	247	762	216
	Matematické	306	908	275
	Dopravní	311	735	186
	Tělesná výchova a sport	112	929	312

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování

Příloha č. 8: Skupiny bakalářských a magisterských studijních programů, ČR

Technické	Aplikovaná elektrotechnika	Metalurgické inženýrství
	Aplikovaná informatika	Nano a mikrotechnologie v chemickém inženýrství
	Aplikované vědy a informatika	Nanotechnologie
	Aplikované vědy v inženýrství	Otevřená informatika
	Biomedicínská technika a bioinformatika	Otevřené elektronické systémy
	Biotechnologie odpadů	Počítačové modelování v technice
	Elektrotechnika	Potravinářská a biochemická technologie
	Elektrotechnika a informatika	Potravinářství a biotechnologie
	Elektrotechnika, elektronika, komunikační a řídicí technika	Požární ochrana a průmyslová bezpečnost
	Elektrotechnika, energetika a management	Procesní inženýrství
	Elektrotechnika, sdělovací a výpočetní technika	Procesní inženýrství a management podniků
	Informační a komunikační technologie	Průmyslové inženýrství
	Informační studia a knihovnictví	Průmyslový management
	Informační technologie	Rizikové inženýrství
	Informatika	Softwarové technologie a management
	Inženýrská informatika	Systémové inženýrství
	Inženýrství a management	Systémové inženýrství a informatika
	Jaderná energetická zařízení	Technologie odpadů
	Kybernetika a robotika	Výrobní systémy
	Mechatronika	Zootechnika
Přírodovědné	Analytická a fyzikální chemie	Geologie
	Anorganická, organická a makromolekulární chemie	Hornictví
	Agrobiologie	Chemické a procesní inženýrství
	Aplikace přírodních věd	Chemie a analýza potravin
	Aplikovaná biochemie	Chemie
	Aplikovaná fyzika	Chemie a chemické technologie
	Aplikovaná geografie	Chemie a technická chemie
	Aplikovaná chemie a materiály	Chemie a technologie materiálů
	Archeologie	Chemie a technologie potravin
	Biofyzika	Chemie a technologie ochrany životního prostředí
	Biochemie	Chemie materiálů a materiálové inženýrství
	Biologie	Chemie, technologie a vlastnosti materiálů
	Biomateriály pro medicínské využití	Chemistry and Technology
	Biomedicínská a klinická technika	Experimentální biologie
	Botanika	Klinická a toxikologická analýza

Přírodovědné	Demografie	Klinická bioanalytika
	Ekologická a evoluční biologie	Lesnictví
	Ekologické zemědělství	Nerostné suroviny
	Ekologie a ochrana prostředí	Natural Resources and Environment (Přírodní zdroje a životní prostředí)
	Ekologie a ochrana životního prostředí	Polygrafie
	Experimentální biologie	Péče o biosféru
	Forenzní analýza	Přírodovědná studia
	Fyzika	Rostlinolékařství
	Geodézie a kartografie	Speciální chemicko-biologické obory
	Geografie	Spotřební chemie
	Geografie a kartografie	Technická fyzikální a analytická chemie
	Geologické inženýrství	Tropical Agriculture (Tropické zemědělství)
Architektura a stavebnictví	Arboristika	Rozvoj venkova a zemědělství
	Architecture	Stavby na bázi dřeva
	Architektura a stavitelství	Stavební inženýrství
	Architektura a rozvoj sídel	Stavební inženýrství
	Architektura a urbanismus	Stavatelství
	Architektura pozemních staveb	Strojírenská technologie
	Audio inženýrství	Strojírenství
	Budovy a prostředí	Strojní inženýrství
	Civil Engineering	Technology and Environmental Engineering
	Design	Teoretický základ strojního inženýrství
	Design nábytku	Udržitelné využívání přírodních zdrojů
	Dřevařství	Výroba a ekonomika ve strojírenství
	Inteligentní budovy	Zahradní a krajinářská architektura
	Industrial Engineering	Zahradní a krajinná architektura
	Inženýrská ekologie	Zahradnické inženýrství
	Krajinné inženýrství	Zahradní a krajinářská architektura
	Materiálové inženýrství	Zahradnické technologie
	Městské inženýrství	Zemědělská specializace
	Metalurgické inženýrství	Zemědělské inženýrství
	Nábytek	Zemědělství, zahradnictví a rozvoj venkova
	Nábytkové inženýrství	-

Bankovní a ekonomické	Bankovníctví	Hospodářská politika a správa
	Bankovníctví, peněžnictví a pojišťovnictví	Hospodářská politika a správa (čtyřleté)
	Business Administration	International Economic and Political Studies (Mezinárodní ek.a polit.studia)
	Economics of Globalisation and European Integration	International Relations and Diplomacy
	Economics of International Trade and European Integration	International Relations
	Ekonomické teorie	Kvantitativní metody a rozhodování v ekonomice
	Ekonomie a hospodářská správa	Kvantitativní metody v ekonomice
	Ekonomika a insolvence	Mezinárodní a veřejné vztahy
	Ekonomika a management	Mezinárodní ekonomické vztahy
	Ekonomika a management chemických a potravinářských podniků	Mezinárodní teritoriální studia
	Ekonomika a řízení průmyslových systémů	Mezinárodní teritoriální studia (kombinované)
	Ekonomika a řízení v dopravě a spojkách	Podnikání a komerční inženýrství v průmyslu
	Ekonomika a řízení zdravotnictví	Veřejná správa
	Finance a účetnictví	Veřejná správa v zemědělství a krajině
	Finance and Accounting for Common Europe	-
Humanitní a společenské	Anglistika - amerikanistika	Management a marketing
	Antropologie	Mediální a komunikační studia
	Bezpečnost společnosti	Mediální tvorba
	Bezpečnostně právní činnost	Ochrana a bezpečnost organizace
	Bezpečnostně právní studia	Ochrana obyvatelstva
	Business and Law in International Markets	Politologie
	Čeština v komunikaci neslyšících	Politologie (kombinované)
	Filologie	Právo a právní věda
	Filozofie	Právní specializace
	Gastronomie, hotelnictví a turismus	Překladačství a tlumočnictví
	Historické vědy	Psychologie
	Hudební umění	Sociologie
	Humanities and Social Sciences	Sociální politika a sociální práce
	Humanitní environmentalistika (tříleté)	Sociální práce
	Humanitní environmentalistika	Sociologie (kombinované)
	Humanitní studia	Soukromoprávní studia
	Humanitní vědy	Teologie
	Komunikace a multimédia	-

Pedagogika, učitelství, sociální péče	Ošetrovatelství	Sociální práce
	Pedagogika	Specializace v pedagogice
	Předškolní a mimoškolní pedagogika	Speciální pedagogika
	Sociální péče	Učitelství pro základní školy
	Sociální politika a sociální práce	Učitelství pro střední školy
	Sociální politika a sociální práce (kombinované)	Vychovatelství
Zdravotnictví	Farmakochemie a medicínální materiály	Specializace ve zdravotnictví (kombinované)
	Fytotechnika	Syntéza a výroba léčiv
	Porodní asistence	Veřejné zdravotnictví
	Rehabilitace	Veterinární hygiena a ekologie
	Specializace ve zdravotnictví	Zdravotnická bioanalýtika
Umělecké	Dramatická umění	Taneční umění
	Film, Television and Photography (tříleté)	Teorie a dějiny divadla, filmu a masmédií
	Filmové, televizní a fotografické umění a nová média	Teorie a dějiny hudebního umění
	Hudební umění	Teorie a dějiny výtvarných umění
	Konzervování - restaurování objektů kulturního dědictví - uměleckořemeslných děl	Teorie a praxe audiovizuální tvorby
	Krajinářství	Textil
Matematické	Obecná teorie a dějiny umění a kultury	Výtvarná umění
	Aplikovaná matematika	Matematika
	Logika	Matematika (čtyřletá)
Dopravní	Dopravní a spojitá infrastruktura	Master of Automotive Engineering
	Dopravní inženýrství a spoje	Technické ználosti a pojišťovnictví
	Dopravní technologie a spoje	Technika a technologie v dopravě a spojích
	Logistika	Technologie letecké dopravy
	Letectví a kosmonautika	-
Tělesná výchova a sport	Tělesná výchova a sport	

Zdroj: SIMS 2018, vlastní zpracování